

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา
กับเด็กที่กระทำความผิดซ้ำ

นางสาวพรหมัณฑนา โพธิ์แก้ว

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2558

**Enforcement Problems of Special Measure in Lieu of Criminal Proceedings to the
Recidivism Juvenile**

Miss Phatcharamanthana Phokaew

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2015

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กับเด็กที่กระทำความผิดซ้ำ
ชื่อและนามสกุล	นางสาวพรหมัณฑนา โพธิ์แก้ว
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ภาณินี กิจพ่อคำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2558

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ภาณินี กิจพ่อคำ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

..... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา **คั่นคว้ออิสระ** ปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กที่
กระทำความผิดซ้ำ

ผู้ศึกษา นางสาวพรมณฑนา โพธิ์แก้ว รหัสนักศึกษา 2554002762

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพอคำ

ปีการศึกษา 2558

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว้ออิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและวิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิของเด็กของต่างประเทศและประเทศไทย (2) ศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ (3) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำภายหลังการเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

การศึกษาคั่นคว้ออิสระนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาคั่นคว้อและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางสื่อสารสนเทศต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า (1) ประเทศไทยและต่างประเทศมีแนวคิดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ (2) หลักเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาทั่วไป มีการแก้ไขเพิ่มเติมทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวดที่ 7 มาตรา 86 ถึงมาตรา 94 (3) ในระหว่างปี พ.ศ. 2552-2557 มีเด็กกระทำความผิดรวมทั้งสิ้นประมาณ 232,496 คน เด็กที่กระทำผิดซ้ำมีจำนวนประมาณ 36,490 คน ส่วนใหญ่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและยาเสพติดให้โทษ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีมาตรการและบทลงโทษที่ทำให้เด็กและเยาวชนที่ถูกลงโทษ มีความเกรงกลัว เช็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ควรมีการคัดกรองเด็กที่มีพฤติกรรมที่เห็นว่าสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ และควรมีหลักเกณฑ์ที่สามารถกำหนดขอบเขตของเด็กที่กระทำความผิดให้เป็นบรรทัดฐานในการควบคุมจำนวนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดซ้ำ ไม่ให้กลับไปกระทำความผิดอีก

คำสำคัญ กระทำความผิดซ้ำ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

Independent Study title: Enforcement Problems of Special Measure in Lieu of Criminal Proceedings to the Recidivism Juvenile

Author: Miss Phatcharamanathana Phokaew; **Student ID:** 2554002762;

Degree: Master of Laws;

Independent Study advisors: Paninee Kitpohkha, Associate professor;

Academic Year: 2015

Abstract

The purposes of this study were to (1) the concepts and evolution of the right protection of juvenile in foreign countries and Thailand ; (2) the criteria of law in restore the recidivism juvenile ; and (3) to present recommendations of restore the recidivism juvenile after Special Measure was applied.

This Independent Study was a qualitative research. Data collection is on the basis of Technical documents, Journals, Thesis and Information Media Information.

The results of this study were (1) Thailand and foreign countries emphasized the protection of the juvenile's rights liberties and safety ; (2) the criteria in the process of judiciary about juvenile were difference from other normal cases. There were added penalty theory for restore the recidivism juvenile in The Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553 (2010) in chapter 1 section 86 to section 94 ; and (3) There were 232,496 recidivism juvenile among the year of 2009 –2014 and there were 36,490 recidivism juvenile. The most recidivism juvenile did the crime against property and drugs. The recommendations from this research were it should had the special measure and penalty that could made the juvenile would not recidivism and should screen the juvenile who can turn over a new leaf and should had specialize regulation of offender juvenile for control the number of recidivism juvenile.

Keywords : Recidivism, Special Measure in lieu of Criminal Proceedings

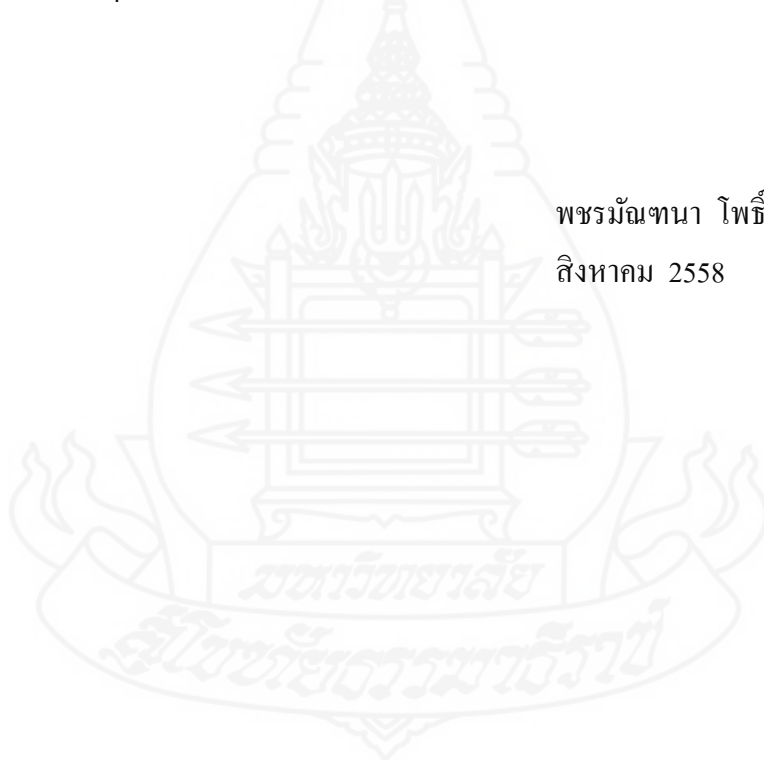
กิตติกรรมประกาศ

การทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากระองศาสตราจารย์ ภาณินี กิจพ่อคำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สิริพันธ์ พลรบ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

พชรมัทธนา โพธิ์แก้ว

สิงหาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
3. ขอบเขตของการศึกษา.....	6
4. วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษ การคุ้มครองสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา และแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ.....	8
1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ.....	8
2. วัตถุประสงค์ในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด.....	15
3. แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน.....	20
4. ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน.....	24
5. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเด็ก.....	26
6. แนวคิดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา.....	29
7. หลักสากลที่ให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยตรง.....	35
8. แนวคิดของการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศ.....	41
9. แนวคิดของการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย.....	45
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา.....	50
1. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	51
2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศ.....	69
2.1 ประเทศนิวซีแลนด์.....	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	82
2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	86
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ.....	93
1. วิเคราะห์หลักการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือ เยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ.....	93
2. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือ เยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ.....	97
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	103
1. บทสรุป.....	103
2. ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	113
ภาคผนวก.....	117
ประวัติผู้ศึกษา.....	145

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1	จำนวนคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ.....	4
ตารางที่ 1.2	จำนวนและร้อยละของคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจ ทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิด ปีงบประมาณ 2557.....	4
ตารางที่ 1.3	จำนวนและร้อยละของคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจ ทั่วประเทศ จำแนกตามอายุขณะกระทำผิดปีงบประมาณ 2557.....	5

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86.....59

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

เด็กถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติในอนาคต หากต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมจะต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม เด็กที่กระทำความผิดอาญาในทางวิชาการยังไม่ถือว่าเป็นเด็กเหล่านี้เป็นอาชญากร ความผิดที่เด็กกระทำนั้นแตกต่างกับที่ผู้ใหญ่กระทำทั้งในแง่เจตนาและการกระทำ เพราะเด็กย่อมมีความยังคิดน้อยกว่าผู้ใหญ่และควรแก้ไขเสียแต่ในวัยเด็ก¹ การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น ตรงกับคำว่า “Juvenile Delinquency” ซึ่งในทางวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาไม่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นอาชญากรรมแต่จะเรียกการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนว่า “การกระทำผิด” และไม่เรียกเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดว่าเป็นอาชญากรการปฏิบัติต่อเด็กจึงต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กเป็นสำคัญโดยปฏิบัติในลักษณะแก้ไขเยียวยามากกว่าที่จะลงโทษ ฉะนั้นรัฐต้องสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมอย่างเหมาะสมซึ่งนานาประเทศได้เล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กจึงได้มีการรับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 สำหรับประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของอนุสัญญาดังกล่าวตลอดจนข้อปฏิบัติตามมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติโดยการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนในทุกด้าน

สำหรับประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยแก้ไขเพิ่มเติมจากกฎหมายเดิมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมไปถึงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับ

¹ สว่าง ลินะสมิต กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม กรุงเทพมหานคร

กฎหมายรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ซึ่งหากดูจากการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัตินี้เองได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นในส่วนของชั้นสอบสวน จับกุม กระบวนพิจารณา การตัดสินใจคดี ตลอดจนการกำหนดในส่วนของทางเลือกฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ในพระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เป็นทางเลือกที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิธีการพัฒนาชีวิตเด็กไม่ถึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันเด็กก็จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อค้ำถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา

ในการกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86 ได้กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ แสดงให้เห็นได้ว่าการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวนี้ต้องการให้โอกาสเฉพาะเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดครั้งแรกเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมอย่างชัดเจนในรายที่เป็นเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดซ้ำ หรือกระทำผิดซ้ำซากหรือกระทำผิดติดนิสัย ไม่เข็ดหลาบและไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการที่ดีที่มุ่งคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนและประเทศสมาชิกได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติรวมทั้งประเทศไทย แต่ในทางปฏิบัติกลับพบปัญหาว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งกระทำความผิดและได้เข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแล้วภายหลังได้กลับออกไปกระทำความผิดซ้ำ จนต้องกลับเข้ามาสู่มาตรการพิเศษฯอีก โดยเฉพาะในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด และคดีลักทรัพย์

ในบางกรณีเด็กหรือเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัยซ้ำซาก จากสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กพบว่า ระหว่างปีพ.ศ. 2552 - 2556 มีคดีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเมื่อ

เปรียบเทียบกับคดีที่อยู่ในสถานพินิจทั่วประเทศ พบว่า ในปีพ.ศ. 2552 มีเด็กกระทำผิด 46,371 คน กระทำผิดซ้ำ 6,294 คน คิดเป็นร้อยละ 13.57 ปี พ.ศ. 2553 มีเด็กกระทำผิด 44,057 คน กระทำผิดซ้ำ 5,529 คน คิดเป็นร้อยละ 12.62 ปีพ.ศ. 2554 มีเด็กกระทำผิด 35,049 คน กระทำผิดซ้ำ 4,125 คน คิดเป็นร้อยละ 11.77 ปีพ.ศ.2555 มีเด็กกระทำผิด 34,276 คน กระทำผิดซ้ำ 6,849 คน คิดเป็นร้อยละ 19.98 ในปีพ.ศ. 2556 มีเด็กกระทำผิด 36,763 คน กระทำผิดซ้ำ 7,490 คน คิดเป็นร้อยละ 20.37 ในปี พ.ศ. 2557 มีเด็กกระทำผิด 35,980 คน กระทำผิดซ้ำ 6,203 คน คิดเป็นร้อยละ 17.24 และหากจำแนกตามอายุเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ พบว่า ปีพ.ศ. 2556 มีกลุ่มอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี กระทำผิด 10,072 คดี ปี 2557 กระทำผิด 4,460 คดี ลดลง 5,612 คดี แต่ในกลุ่มอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี พบว่า เมื่อปีพ.ศ. 2556 มีคดีรวม 26,091 คดี ปีพ.ศ. 2557 มีคดี 31,520 คดี เพิ่มขึ้นถึง 5,429 คดี เฉพาะคดีเดียว²

เมื่อปรากฏแนวโน้มเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดมีความรุนแรงมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับปรุงระบบงานยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน และอยู่ภายใต้การควบคุมจำนวนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ไม่ให้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เพื่อก้าวเข้าสู่การคืนเด็กดีกลับสู่สังคมและครอบครัว

มีข้อสังเกตว่า ประเทศไทยได้ประกาศกำหนดให้ใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2554 ความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว โดยตามพระราชบัญญัติฯดังกล่าวมีการเพิ่มกระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ การพิสูจน์การจับต่อศาลว่าพนักงานสอบสวนมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนกระทำโดยถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่ มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มีกระบวนการทำแผนแก้ไขฟื้นฟูทั้งในชั้นอัยการ และศาล มีอำนาจสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวไม่ได้ส่งผลให้คดีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดมีปริมาณลดลง แต่กลับกลายเป็นว่าคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดมีความผิดมีสถานการณ์ที่รุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมาเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

² กรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน “จำนวนร้อยละของคดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำที่ดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ” กันยายน 22 มิถุนายน 2558 จาก <http://www2.djop.moj.go.th/stat/statbetween2008-2011>

ตารางที่ 1.1 จำนวนคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ

ฐานความผิด	ปี พ.ศ.				
	2552	2553	2554	2555	2556
รวม	46,371	44,057	35,049	34,276	36,763
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	10,073	9,742	7,078	6,800	7,260
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	6,388	5,474	4,051	4,086	4,263
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	2,538	1,812	1,482	1,576	1,636
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	2,407	2,300	1,615	1,034	1,241
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	12,352	14,695	13,845	14,773	15,530
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุ ระเบิด	3,413	2,889	2,282	2,274	2,613
ความผิดอื่น ๆ	9,200	7,145	4,696	3,733	4,220

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน

ตารางที่ 1.2 จำนวนและร้อยละของคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ
จำแนกตามฐานความผิด ปีงบประมาณ 2557

ฐานความผิด	จำนวน	หน่วย : คดี
		ร้อยละ
รวม	36,467	100.00
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	6,956	19.07
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	3,692	10.12
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	1,414	3.88
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	942	2.58
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	16,679	45.74
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	3,060	8.39
ความผิดอื่น ๆ	3,724	10.21

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน

ตารางที่ 1.3 จำนวนและร้อยละของคดีเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ
จำแนกตามอายุขณะกระทำความผิดปีงบประมาณ 2557

หน่วย : คดี		
อายุขณะกระทำความผิด (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
รวม	36,467	100.00
เกิน 10 ปีแต่ไม่เกิน 15 ปี	4,456	12.22
เกิน 15 ปีแต่ไม่เกิน 18 ปี	32,011	87.88

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน

เห็นได้ว่า สถิติข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ.2557 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน ปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในข้อหายาเสพติดและข้อหาเกี่ยวกับอาวุธปืนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น และเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกดำเนินคดี ในช่วงอายุระหว่างเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี มีจำนวนมากกว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในช่วงอายุระหว่างเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนโดยนำหลักการ วิธีปฏิบัติ กระบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาบังคับใช้เพื่อคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนนั้น มากเกินสมควร ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สถานการณ์ความรุนแรงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และการคุ้มครองเด็กไม่ใช่เพียงแค่นำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาบังคับใช้ตามกระแสนิยมของโลกเท่านั้น แต่จะต้องสามารถคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนจากสภาพแวดล้อมภายหลังจากที่ให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการกลับคืนสู่สังคม ภายหลังจากที่ได้เข้าสู่มาตรการพิเศษหรือกระบวนการคุ้มครองเด็กต่าง ๆ แล้ว เพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำซากอีก เช่น กรณีที่มีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ใช้ช่องทางในการใช้เด็กให้เป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง หรือใช้กลอุบายหลอกล่อเด็ก หรือใช้เด็กเป็นสื่อกลางในการตัดความรับผิดชอบมาถึงตนเองเช่นกรณีค้ายาเสพติด หรือการก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อเด็กได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และกลับคืนสู่สังคมแวดล้อมที่มีแต่อาชญากร และผู้ก่อความไม่สงบ เด็กหรือเยาวชนก็จะตก

เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจต่อไป และนั่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่เด็กหรือเยาวชนกลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาซ้ำซาก

ดังนั้นจากสภาพปัญหาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับความผิดในทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนยังคงจะต้องมีการพัฒนาต่อเนื่องให้มีแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ปราศจากช่องว่าง สอดคล้องต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และทันต่อยุคโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ เพื่อให้การเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และลดปริมาณของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดลง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและวิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิของเด็กของต่างประเทศและประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

2.3 เพื่อศึกษาถึงปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ

2.4 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

3. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดอาญา ตลอดจนหลักเกณฑ์การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และกฎ ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาโดยวิธีการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research)
ศึกษาจากเอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทาง Internet และเอกสารต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศ
และต่างประเทศ

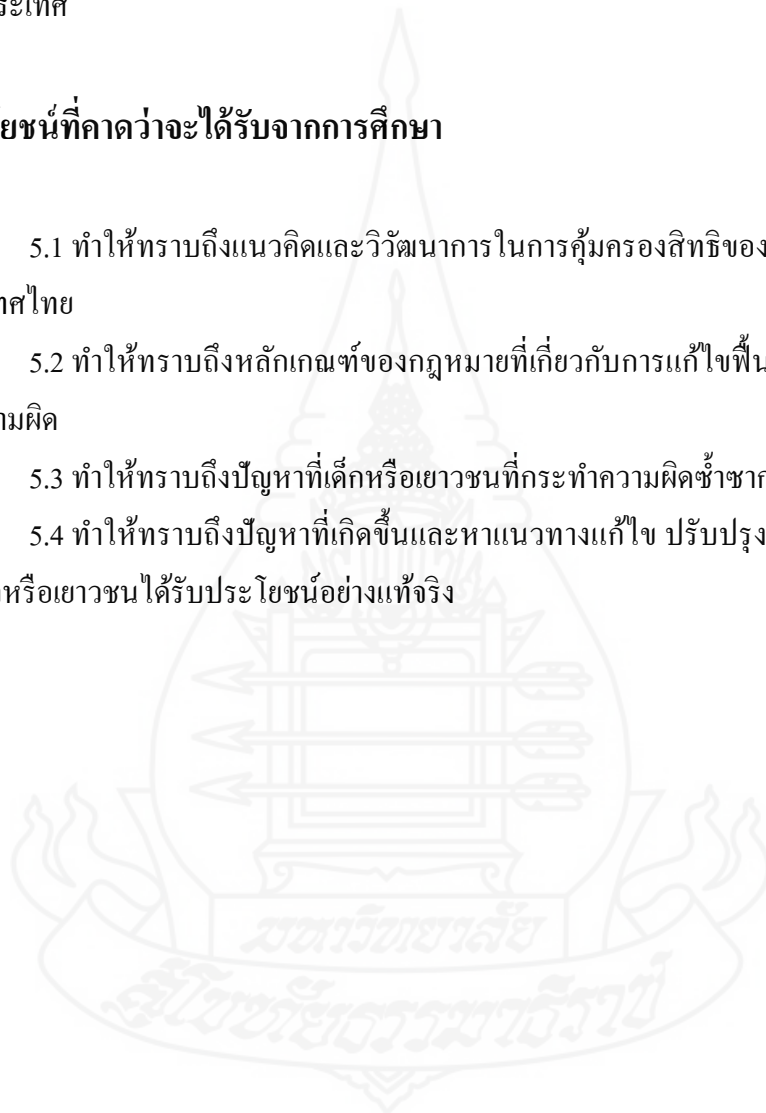
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

5.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและวิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิของเด็กของต่างประเทศ
และประเทศไทย

5.2 ทำให้ทราบถึงลักษณะของกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่
กระทำความผิด

5.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำซาก

5.4 ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษ การคุ้มครองสิทธิของเด็กใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรที่จะทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีการลงโทษนั้นเป็นอย่างไร เหนือกว่าการแบ่งแยกความแตกต่างในการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ หลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน วิธีปฏิบัติ เงื่อนไขกฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ³

ทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษมี 4 ทฤษฎี ได้แก่

1.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory)

การทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง เหตุผลในการทดแทนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่จะแก้แค้นของผู้ที่ถูกประทุษร้าย ความต้องการของบุคคลในอันจะกระทำการทดแทนแก่ผู้ที่ทำให้ความเสียหายให้แก่ตนนั้นเป็นของเข้าใจได้ง่าย แต่การที่สังคมเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการทดแทนนี้ เนื่องจากเหตุใดยังไม่เป็นที่แน่นอน แต่ตามคำอธิบายที่ถือกันโดยทั่วไปก็คือ เนื่องจากสังคมเห็นว่าสมาชิกต้องการให้มีการทดแทนและสังคมอาจบำบัดความต้องการดังกล่าวของสมาชิกได้โดยสังคมเข้าจัดทำเสียเอง ซึ่งจะระเบียบเรียบร้อยดีกว่าปล่อยให้สมาชิกจัดการเอาเอง ความคิดสนับสนุนทฤษฎีทดแทนนี้มีมาแต่โบราณกาลแล้ว แต่เพิ่งมีการให้เหตุผล และวางหลักเกณฑ์อย่างสมบูรณ์ในสมัยของ Kant และ Hegel

Kant ได้ให้เหตุผลว่า เป็นที่เห็นชัดอยู่ในตัวว่า การลงโทษเป็นของคู่กับการกระทำผิด เพื่อความยุติธรรมแล้ว ผู้ซึ่งจงใจทำการอันไม่ถูกต้องย่อมต้องถูกลงโทษอาญา ตามสภาพและความหนักเบากับความผิดของเขา ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับการกระทำ

³ สหชน รัตนไพจิตร ความประสงค์ของการลงโทษ : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547

นั้น และด้วยเหตุนี้ก็มีผลเหมือนว่าสังคมเป็นผู้สนับสนุนให้กระทำผิด Kant ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า “จะใช้การลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ถูกลงโทษเอง หรือแก่สังคมเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีจะต้องเนื่องมาจากเหตุว่า บุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำผิดอาชญาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น” Kant ขอมิให้มีข้อยกเว้นจากหลักข้างต้นนี้ได้ 2 ประการ คือ

1. อาจมีการผ่อนเบาโทษให้ลดลงหากปรากฏว่าการลงโทษอย่างหนักโดยดำเนินตามหลักข้างต้นอย่างเคร่งครัดจะเป็นการกระทบกระเทือนความรู้สึกของประชาชน

2. ในเมื่อการปฏิบัติตามหลักข้างต้นอย่างเคร่งครัดจะเป็นการลดจำนวนพลเมืองของรัฐลงจนเกินควร

การลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีนี้ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

1. การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลบล้างวัตถุประสงค์เพื่อทดแทน หรือแก้แค้นแทนผู้เสียหาย ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจ และคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว ทฤษฎีนี้ชี้ว่า การละเลยเรื่องความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นแก่ผู้กระทำผิดนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ผู้เสียหาย หรือญาติพี่น้องของเขา รู้สึกเสื่อมศรัทธาที่มีต่อรัฐ และการลงโทษโดยรัฐเป็นความชอบธรรม และยอมรับว่าการแก้แค้นผู้กระทำผิด ไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน แต่เป็นหน้าที่ของรัฐ

2. การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) ทฤษฎีนี้มองหน้าที่การมุ่งคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำผิดฝ่าฝืนกฎหมายอาญาแต่ละครั้ง เท่ากับว่า ผู้กระทำผิดเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมาย ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นการที่ทำให้ผู้กระทำผิด และบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมายตระหนักว่า บุคคลที่ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมาย จะต้องถูกลงโทษ ด้วยเหตุนี้ การลงโทษแก่ผู้กระทำผิด จึงควรมีความรุนแรงเทียบเท่ากับความได้เปรียบที่ผู้กระทำได้รับจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้จ่ายหนี้อันเกิดจากการทำผิดให้แก่คนทุกคนที่เชื่อฟังกฎหมาย ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้น และเมื่อจ่ายแล้วเขาก็กลับคืนสู่สังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองดี และมีฐานะเท่าคนอื่น

3. การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) ทฤษฎีนี้เห็นว่า จำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากับความเสียหายที่เขาได้กระทำลงแต่อาจมีข้อยกเว้นจากหลักดังกล่าวได้ 2 กรณี คือ กรณีที่การลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำ

ก่อนนั้นสามารถกระทำได้ในกรณีของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อปกป้องสังคมให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม การลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดนั้นอีก ดังนั้น ผู้กระทำจะได้รับการลดโทษหรือรอการลงโทษ และให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ดังนั้นหลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษจะต้องพิจารณาถึงสภาพ และความหนักเบาของความผิดซึ่งประกอบด้วยความร้ายแรงของความเสียหายในทางการกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำผิดนั้น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นหรือเพื่อทดแทนนั้น มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและสังคม โดยโทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นควรจะต้องเป็นสัดส่วนกับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเน้นการลงโทษเพื่อการแก้แค้นอย่างสาสม วิธีการลงโทษแต่เดิมใช้ความทารุณโหดร้าย ซึ่งถูกคัดค้านจากประชาชน สำนักคลาสสิกจึงได้เปลี่ยนแนวคิดในการลงโทษไม่ให้ใช้การลงโทษแบบทรมาณ แต่จำนวนโทษต้องได้สัดส่วนกับความผิด มีวิธีการลงโทษหลายทางคือ (1) สำหรับในความผิดที่ร้ายแรงนั้น ควรต้องลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น (2) โดยการใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนความเสียหายแทนการถูกลงโทษ หรือ (3) โดยการลงโทษให้สาสมกับความผิด และให้ใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนเพื่อชดเชยความผิดที่เกิดขึ้นด้วย เช่น การลงโทษจำคุกหรือ ปรับ หรือทั้งจำคุกและปรับ และให้คืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนส่วนเหตุผลการลงโทษยังยึดหลักว่า ผู้กระทำผิดสมควรได้รับโทษเพราะทุกคนมีเจตจำนงอิสระวิธีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

1.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

แนวคิดของทฤษฎีนี้ คือ คนเรากระทำผิดโดยเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำนั้นก็ได้พิจารณาใคร่ครวญถึงผลดีผลเสียแล้วจึงลงมือทำ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรออกกฎหมายกำหนดความผิดและโทษสำหรับความผิดนั้นไว้ให้ชัดเจน และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาคกัน และรุนแรงตามความเหมาะสมของโทษที่กำหนดไว้ การลงโทษดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อสังคม ในด้านการลดอาชญากรรม และส่งเสริมให้คนทั่วไปเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย

แนวคิดการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์มีรากฐานมาแต่โบราณในยุคกรีก Plato ได้กล่าวว่า “การที่บุคคลใดถูกลงโทษมิใช่เป็นเพราะเขาได้กระทำผิด เนื่องจากการกระทำที่ได้กระทำไปแล้ว ไม่อาจลบล้างให้กระทำได้อีก แต่ที่บุคคลนั้นถูกลงโทษ เพราะเพื่อผลในอนาคตแก่ตัวเขาเองและแก่ผู้อื่นที่เห็นว่าการกระทำนั้นควรได้รับการแก้ไข และลดอัตราการทำผิดที่ผู้นั้นก่อให้เกิดขึ้น” ต่อมานักปราชญ์ชื่อ Thomas Hobbes กล่าวว่า “การแก้แค้นหรือลงโทษบุคคล

ไม่ควรจะพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าคำหั้นของผู้นั้นในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลดีที่สุดที่ตามมาจากการลงโทษ ดังนั้น การลงโทษจะกระทำได้เฉพาะแต่ในกรณีที่จะแก้ไขผู้กระทำผิด หรือตักเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำผิด”

แนวคิดของการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การลงโทษที่ดีตามแนวคิดนี้ ต้องประกอบด้วยหลักการดังนี้

1. การลงโทษผู้กระทำความผิด มิได้มุ่งถึงการลงโทษสิ่งผิดที่ผู้นั้นกระทำมาแล้วในอดีตแต่เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันการที่ผู้นั้น หรือบุคคลอื่นในสังคมจะกระทำความผิดขึ้นมาใหม่

2. การลงโทษที่จะมีความชอบธรรม ถ้าได้กระทำเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. วิธีการลงโทษอันจะมีผลเป็นการป้องกันนี้ คือ การลงโทษเพื่อเตือนให้ผู้กระทำผิด และผู้อื่นตระหนักถึงผลการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้น ผู้บัญญัติกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงผลของวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดให้สามารถป้องกันการกระทำผิดอันมีลักษณะทั่วไปด้วย ไม่ใช่แค่เพียงการที่ยับยั้งผู้กระทำผิดเท่านั้น

4. การลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เขาควรจะได้รับจากรัฐ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ผู้กระทำผิดจะต้องได้รับการเยียวยารักษา การที่เขามีการกระทำอันเป็นการต่อต้านสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุขได้กับคนส่วนใหญ่ของสังคม

5. ความชอบธรรมของระบบการลงโทษจึงมิใช่การลงโทษที่รุนแรงดังเช่นในอดีต แต่เป็นวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของมนุษยธรรม

ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์กับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน จะพบว่า มีหลักเกณฑ์แตกต่างกัน คือ ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์มองว่าการลงโทษควรจะมองไปในอนาคตมากกว่ามองย้อนหลังไปในอดีต ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนจะมองแต่เฉพาะในอดีตเท่านั้น ในส่วนจุดมุ่งหมายการลงโทษ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน เห็นว่า โทษที่จะลงต้องเหมาะสม และได้สัดส่วนกับความผิด ในขณะที่ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์มีหลักเกณฑ์ว่า จะต้องลงโทษเพื่อป้องกันสังคม และจำนวนโทษต้องมากพอที่จะป้องกันสังคมได้ แต่ปริมาณโทษต้องไม่มากเกินไปกว่าที่จำเป็นในการบรรลุผลในการป้องกันด้วย โดยจะกำหนดโทษให้สูงตามความพอใจไม่ได้ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมไม่มาก หรือน้อยเกินไป

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ถือว่า การลงโทษก่อให้เกิดผลดีอันเกิดจากการลงโทษ เพราะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 ประการ คือ

1. การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (deterrence) มิให้การกระทำผิดอาญาโดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ตัวผู้กระทำผิด และแก่บุคคลทั่วไป

2. ลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (reformative effect) และฟื้นฟู (rehabilitative effect) ผู้กระทำความผิดโดยทำให้ผู้กระทำความผิดเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมที่จะเชื่อฟัง และไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

3. การลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีก (incapacitive effect) โดยการลงโทษจำคุกเป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมผู้กระทำความผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

การลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง มีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า การที่คนคิดจะกระทำความผิดหรือไม่นั้น เขาจะต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียจากการที่ลงมือกระทำความผิด เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำความผิดจะเกิดผลดีมากกว่า ก็จะตัดสินใจกระทำความผิด ถ้าเห็นว่าเกิดผลเสียมากกว่าก็จะไม่กระทำความผิดด้วยเหตุนี้วิธีการป้องกันมิให้คนกระทำความผิดจึงต้องกำหนดอัตราโทษซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าผลดีที่เขาจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น เพื่อให้เขาล้มเลิกความตั้งใจที่จะกระทำความผิด

เบ็นแธม กล่าวว่า การกระทำให้ประชาชนกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดอาญานั้น จะต้องบังคับโทษ โดยมีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. การลงโทษจะต้องแน่นอน (certainty) หมายความว่า จะต้องลงโทษแก่บุคคลทุกคนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้นบุคคลใดที่ทำความผิดจะต้องถูกฟ้อง และลงโทษตามกฎหมาย

2. การลงโทษจะต้องมีความรุนแรง (severity) หมายความว่า ความร้ายแรงของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องร้ายแรงพอที่จะยับยั้งความต้องการในการทำผิด

3. การลงโทษต้องกระทำโดยฉับไว (celerity) หมายความว่า กระบวนการพิจารณาและลงโทษนั้นจะต้องกระทำไปโดยรวดเร็ว มิใช่รอเป็นเวลานาน จนคนทั่วไปสืมนึกว่าบุคคลนี้ได้กระทำความผิดอย่างไร

4. การลงโทษต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน (publicity) หมายความว่า การลงโทษจะต้องกระทำให้สาธารณชนได้เห็นหรือรับทราบ เพื่อผลของการข่มขู่บุคคลทั่วไป

การลงโทษเพื่อแก้ไข หรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนหรือแก้ไข หรือเยียวยารักษาจิตใจของผู้กระทำความผิดให้ลดความรู้สึกลึกต่อด้านกฎหมาย และกลับมาปฏิบัติตามกฎหมาย มีความยับยั้งกระทำการอันเป็นความผิดอีกต่อไป ผลของการลงโทษในลักษณะนี้จึงคล้ายคลึงกับการข่มขู่ โดยเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด เพราะมีความประสงค์จะมีให้บุคคลนั้นกระทำความผิดขึ้นอีก แต่ต่างกันตรงที่การสร้างแรงจูงใจมิให้กระทำความผิด กล่าวคือ การข่มขู่ใช้การลงโทษที่รุนแรงเป็นวิธีทำให้ผู้นั้นกลัว และเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดอีก เมื่อนึกถึงโทษที่ตนเคยได้รับกับผลดีที่ได้จากการกระทำความผิด แต่การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดใช้โทษเป็นเครื่องมือทำให้จิตใจของผู้นั้นยอมรับว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามกฎหมายแทนการกระทำความผิด

ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำผิด มุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยวิธีการทำให้หมดโอกาสในการกระทำผิด เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำผิด วิธีการลงโทษต้องเป็นวิธีที่ทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสกระทำผิดตลอดไป เช่น การประหารชีวิต การเนรเทศ หรือจำคุกมีกำหนดเวลาจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้นั้นไม่เป็นอันตรายแก่สังคมอีก

1.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดคือ ผู้กระทำผิดเป็นผู้ป่วย การแก้ไขมีหลายขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์สาเหตุ และขั้นตอนสุดท้าย รักษาหรือแก้ไขที่สาเหตุนั้น ทฤษฎีนี้มีความมุ่งหมายเพียงจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ไม่ได้มุ่งหมายจะให้ผลถึงบุคคลอื่นโดยตรง วิธีการตามทฤษฎีนี้คือ นอกจากจะพยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้วเกิดความประสงค์ที่จะยับยั้งไม่กระทำผิดซ้ำอีกแล้ว ยังจะต้องทำให้ผู้นั้นเกิดความสามารที่จะยับยั้งเช่นนั้นด้วย

วิธีการปรับปรุงแก้ไขที่สำคัญ ๆ ซึ่งประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ มีดังนี้

1.3.1 พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบกับสิ่งที่จะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้กระทำผิดได้มาถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ อย่างน้อยก็ทำให้ฐานะและชื่อเสียงของเขาเสื่อมลงในสายตาของผู้อื่น ทำให้โอกาสที่จะกลับตัวได้ลดน้อยถอยลง และที่สำคัญก็คือ เมื่อผู้กระทำผิดที่ยังพอมีโอกาสจะกลับตัวได้ต้องมาอยู่ปนเปกับผู้กระทำผิดชนิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ อิทธิพลของคนพวกหลังก็จะครอบงำคนจำพวกแรก เพราะคนเรานั้นเลวลงได้ง่ายกว่าดีขึ้น มีผลทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะทำเช่นนั้น วิธีการป้องกันก็คือ

1) **ปล่อยตัวผู้กระทำผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก** คือ มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลใช้ดุลยพินิจรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดได้ ในระหว่างที่จำเลยถูกรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษอยู่นั้น ศาลอาจกำหนดให้จำเลยอยู่ภายใต้เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ เช่น ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเพื่อให้เจ้าพนักงานได้สอบถาม หรือให้คำแนะนำหรือคัดเตือนเกี่ยวกับความประพฤติหรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น

กรณีที่จะใช้วิธีการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษนี้บางประเทศก็กำหนดไว้อย่างกว้าง เว้นแต่จะเป็นกรณีกระทำผิดบางอย่างเท่านั้น จึงจะรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษไม่ได้ แต่บางประเทศก็กำหนดไว้แคบ คือ กำหนดไว้เพียงว่ากรณีกระทำผิดบางอย่างเท่านั้นที่จะรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษได้ วิธีการนี้มีผลเบาที่สุดแก่ผู้กระทำผิด คือ ผู้กระทำผิดมีโอกาที่จะไม่ต้องรับโทษเลย ทำให้ไม่ประสบกับอิทธิพลที่จะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา

2) การปล่อยตัวหลังจากได้รับโทษจำคุกแล้ว คือ มีวิธีการที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิจารณาปลดปล่อยผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนดโทษได้ หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันจะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลง การปล่อยตัวผู้นั้นออกมาจะต้องไม่เป็นอันตรายแก่สังคม แต่วิธีการนี้มีกฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าไม่ให้ไปปรับใช้แก่ผู้กระทำความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือ ฐานกบฏ เป็นต้น วิธีการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดก่อนครบกำหนดโทษนี้อาจมีเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติชั่วระยะเวลาหนึ่งหลังจากได้รับการปลดปล่อยก็ได้

3) การแยกประเภทนักโทษ การที่นักโทษประเภทหลากหลายข้อหาคดีมารวมตัวอยู่ร่วมกันในเรือนจำอาจเป็นผลร้ายเสียมากกว่า ดังนั้นจึงได้มีการแยกประเภทของนักโทษให้อยู่ต่างเรือนจำกัน หรือหากจะอยู่ในเรือนจำเดียวกันก็พยายามแบ่งแยกเขตไม่ให้นักโทษต่างประเภทมาติดต่อกันได้ เช่น แยกนักโทษอายุน้อยออกจากพวกผู้ใหญ่ แยกพวกทำผิดครั้งแรกออกจากพวกที่ทำผิดมาแล้วหลายครั้ง แยกพวกที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ออกจากพวกที่ชั่วร้ายจริง ๆ เป็นต้น

1.3.2 วิธีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขัง

1) ฝึกหัดอาชีพ เนื่องจากความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด และความยากจนมักจะเนื่องมาจากการที่ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพราะขาดความรู้ความชำนาญในอาชีพ การฝึกหัดอาชีพย่อมเป็นวิธีการป้องกันการกระทำความผิดที่ได้ผล เมื่อผู้ต้องโทษได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพไปเมื่อพ้นโทษแล้วก็มีโอกาสใช้ความรู้นั้นไปหากินในทางสุจริตได้ เป็นการเพิ่มโอกาสที่จะกลับตัวไม่ประพฤติดีกต่อไป ฉะนั้น การจัดให้ทำงานต้องคว่างานนั้นเหมาะสมและจะให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษคนนั้นหรือไม่

2) การศึกษาทั่วไป การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษก็เป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มความสามารถของผู้ต้องโทษในอันจะหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

3) การอบรมทางศีลธรรม และศาสนา ทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขมุ่งที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดมาแล้วกลับตัวได้ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก โดยให้ผู้นั้นเกิดความรู้สึกผิดชอบในการกระทำของตนเอง จึงควรปฏิบัติจัดการอบรมทางศีลธรรม และศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญของการปฏิบัติตามทฤษฎีนี้

4) การรักษาพยาบาล นักอาชญาวิทยาบางคนมีความเห็นว่า การกระทำความผิดทั้งสิ้นมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ฉะนั้น การป้องกันการกระทำความผิดที่ได้ผลจริง ๆ ก็คือ ให้การรักษาพยาบาลผู้กระทำความผิดเพื่อแก้ไขความผิดปกติดังกล่าว แม้เราไม่ยอมรับความคิดเห็นดังกล่าวว่าถูกต้องโดยสมบูรณ์ แต่บางกรณีการกระทำความผิดก็มีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติ

ในทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจจะแก้ไขได้ และในกรณีเช่นนี้ก็ควรจะได้มีการรักษาไม่ว่าจะทางยาหรือทางศัลยกรรมก็ตาม เพื่อเป็นการตัดสาเหตุอันจะทำให้ผู้นั้นกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

1.3.3 การให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ ผู้ที่พ้นโทษมาใหม่ ๆ ย่อมต้องการคำแนะนำในการดำเนินชีวิต มีรายได้ในการดำรงชีพ และดูแลครอบครัว มีงานทำ ได้รับโอกาสจากสังคมภายหลังพ้นโทษ ในบางแห่งมีการตั้งเงินทุนไว้ก่อนหนึ่ง ให้ผู้ที่พ้นโทษกู้ยืมไปใช้ในการก่อร่างสร้างตัว และมีบริการให้คำแนะนำและจัดหาอาชีพให้ด้วย

1.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

ทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคม ตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และอบรมบ่มนิสัยมากกว่าการลงโทษ โดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดี โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ในการป้องกันควบคุม และการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดไว้ในกฎหมายอาญาด้วย เช่น นำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิด เป็นต้น ทฤษฎีลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมจึงเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญ อันจะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดในรายที่กลับตัวเป็นคนดียากนั่นเอง

2. วัตถุประสงค์ในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดได้ดังนี้

2.1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ที่สุด ตั้งแต่สมัยที่มนุษย์มีรูปแบบการลงโทษที่รุนแรงทารุณโหดร้าย นิยมการลงโทษประหารชีวิต หรือกระทำการทรมานด้วยความรุนแรง โดยรัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษ การตัดอวัยวะ การเฆี่ยนตี การทรมาน การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้มีแนวคิดซึ่งได้พัฒนามาจากหลักปรัชญาพื้นฐานที่ว่าอาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น จึงสมควรที่ผู้กระทำผิดจะได้รับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับที่ตนได้ก่อขึ้น ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับความยุติธรรมของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นนั้น

ได้รับผลร้ายด้วยเช่นกัน ถือเป็น การลงโทษที่ชัดเจนและให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”

ปัญหาเมื่ออยู่ว่าทำไมรัฐต้องเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิด การที่รัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการทดแทนก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวุ่นวายเพราะจะมีการแก้แค้นกันเองโดยไม่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้ละเมิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นจึงเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพราะเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน แต่จะมีมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมในสังคมนั้น ๆ แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่น ในการที่จะต้องลงโทษผู้กระทำผิดเข้ามาประกอบ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองประกอบกับสังคมมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นและมีการเชิดชูสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน เช่น ในกรณีการวางระเบิดและฆ่าหมู่รวม 93 ศพ ในประเทศสอร์เวีย มีประชาชนเรียกร้องให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงและนำโทษประหารชีวิตกลับมาใช้ เป็นต้น

2.2 การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งนี้เป็นรูปแบบการลงโทษที่ได้เริ่มวิวัฒนาการในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ เป้าหมายหลักของการลงโทษเป็นไปเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีกและเพื่อแสดงให้เห็นบุคคลทั่วไปได้เห็นว่า การกระทำผิดนั้นย่อมต้องได้รับการลงโทษเสมอ ซึ่งนับว่าเป็นการข่มขู่หรือปราบบุคคลทั่วไปมิให้ก่ออาชญากรรมขึ้นในสังคม เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้คนทั่วไปเห็นว่าทำผิดแล้วต้องติดคุก ต้องลำบาก ทำให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าทำผิดเพราะเห็นแบบอย่าง การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าการได้รับความพึงพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำความผิดอีก เนื่องจากได้รู้รสของ

ความยากลำบากหรือความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการกระทำผิดว่า จะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่เคยได้รับมา แต่การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่และยับยั้งได้ จะต้องทำให้การลงโทษนั้น เร็ว เจฟเฟอร์รี่ กล่าวไว้ว่า จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมีลักษณะ 4 ประการ

2.2.1 การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขู่และยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำผิดขึ้นอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2.2.2 การลงโทษจะต้องกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว อีก 3 ปีต่อมาจึงจะสามารถจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมา กว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมถึงเรื่องราวการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขู่ยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็นกรณีการกระทำผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งรัดคดี เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่ยับยั้งมากขึ้น

2.2.3 การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำผิดไม่มีโอกาสแก้ตัวหรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างหาช่องทางที่จะหลบหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษ ทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

2.2.4 การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไป ไม่เกิดความเกรงกลัวและคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไป ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืนจะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้นเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะที่เดียวกัน กระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษ

หนักยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน ศาลจึงจะสั่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียบกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง

อย่างไรก็ตาม แม้หลักการของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือและแค่ไหน เพียงไร นอกจากนี้ การลงโทษเพื่อมุ่งข่มขู่ยับยั้งนั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสามารถที่จะยับยั้งได้ เพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น ไม่ว่าจะลงโทษรุนแรงอย่างไรก็เพียงพอทำให้เกิดความเกรงกลัวแต่ไม่เกิดความสามารถที่จะยับยั้งนั้น คือ ไม่ได้ทำให้เหตุผลผลักดันไปสู่การกระทำผิดหมดไป การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้นเป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว ไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ตื่นงามหรือการยับยั้งจากภายใน คือ การรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่คิดจะทำผิด ซึ่งเป็นการขัดเกลากายทางสังคมและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม

2.3 การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสกระทำผิด (Protection of Society or Incapacitation)

การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้มีหลักการว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด เป็นรูปแบบการลงโทษที่จำกัดขอบเขตการเคลื่อนไหว หรือเป็นการกระทำร้ายต่อเนื้อตัวร่างกาย เพื่อมุ่งประสงค์ให้ผู้กระทำผิดไม่สามารถกระทำความผิดหรือประทุษร้ายต่อสังคมได้อีกต่อไป การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิดมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง คือ เพื่อการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันว่าตามหลักการของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสมุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศ หรือโดยการทำให้เขาอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย การลงตราประทับหรือประจานพวกกระทำความผิดรวมถึงการลงโทษจำคุกเพื่อกีดกันควบคุมผู้กระทำความผิดให้ออกจากสังคม หรือการประหารชีวิต

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การจำคุกโดยการกันผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้

ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งมักจะมีการลดโทษ และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากมีตราบาปเป็นคนจำคุก

2.4 การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด กล่าวคือการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนต้องหันไปสู่การกระทำผิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุและจัดการแก้ไข เพื่อการบำบัดฟื้นฟูโดยเน้นตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำ เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข ดังนั้นระยะเวลาของการลงโทษจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำผิดซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการและมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก ทั้งนี้แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้เป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงโดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำผิด โดยการใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอกการลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปปรับโทษในเรือนจำาระดับหนึ่งแล้วก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุด เพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิด

แต่อย่างไรก็ตาม การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนก็ยังคงปรากฏอยู่ในสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากรัฐยังคงลงโทษผู้กระทำผิดในกรณีที่เกิดอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น

ในการจัดการกับเด็กกระทำผิดเดิมนั้นทั่วโลกใช้อยู่ 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

1. ระบบการลงโทษ ถือว่าเมื่อเด็กกระทำผิดแล้วต้องถูกลงโทษให้เจ็บหลายเพื่อไม่ให้กระทำผิดอีกหรืออีกกรณีหนึ่งคือการกักเด็กไว้ในสถานที่ที่จำกัดไม่ให้ออกไปกระทำ ความผิดหรือไปก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีก

2. การให้การสงเคราะห์ แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมแวดล้อม เด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้รับการสงเคราะห์ วิธีการนี้เมื่อใช้ไประยะหนึ่งก็พบว่า การสงเคราะห์ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

คำว่า “กระทำผิดซ้ำ” (Recidivism) หรือ เรียกอีกนัยหนึ่งว่า การกระทำผิดซ้ำซ้อน เป็นศัพท์ทางสาขาวิชาอาชญาวิทยา หมายถึง การกระทำผิดเพิ่มเติมขึ้นอีก หลังจากผู้กระทำผิดถูก จับกุมและถูกลงโทษแล้ว นอกจากนี้ยังหมายถึง การละเมิดเงื่อนไขที่ผู้ได้รับการคุมประพฤติหรือ ผู้ได้รับการพักการลงโทษกระทำขึ้น การกระทำผิดซ้ำนั้นนับรวมถึงการกระทำผิดครั้งที่ 2 ขึ้นไป อาจ เรียกได้ว่าเป็นการกระทำผิดติดนิสัยและยากต่อการแก้ไขพฤติกรรมที่ติดเป็นนิสัยให้กลับคืนสู่ สภาพปกติได้ (จิตรภรณ์ จิตรธร, 2551: 30)

การกระทำผิดซ้ำ หมายถึง การกระทำผิดมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป ทั้งที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย และไม่ได้ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย (เสาวธาร โพธิ์กลัด, 2554: 49)

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้อาชญากรรมไม่สามารถลดลงได้ มาจากผู้ต้องขังที่ได้ กระทำ ความผิดซ้ำ อาชญากรบางคนได้กระทำความผิดมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน กรณีของคดีอาชญากรรมให้โทษ แม้ว่าหน่วยงานของรัฐจะพยายามหาวิธีการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ก็ตาม แต่ปรากฏว่าปริมาณการก่ออาชญากรรมกลับเพิ่มจำนวนสูงขึ้นทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการ ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น (สมบุญ เตชะวงศ์, 2545: 8-9)

อรพรรณ เล้าหัดตพงษ์ภูริ แปลจากบทความ “Chronic and Violent Juvenile Offenders” ได้ความว่า เยาวชนที่กระทำผิดในวัยเด็กจะมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ยิ่งไปกว่านั้นเยาวชนที่กระทำผิดออกฉกรรจ์ หากไม่ได้รับการดูแลแก้ไข ก็จะยังมีพฤติกรรม การกระทำผิดที่รุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน ทั้งนี้จะเป็นที่สังเกตว่าเยาวชนที่กระทำ ผิดออกฉกรรจ์ส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรม การกระทำผิดซ้ำด้วย ซึ่งหากทำเรื่อย ๆ จนเป็นอาชีพ พฤติกรรมนั้นจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากอายุที่เพิ่มขึ้น ร่างกายที่เติบโตและแข็งแรงขึ้น มีความสามารถในการกระทำผิดเพิ่มขึ้น แล้วยิ่งถ้ารวมตัวกันได้เป็นกลุ่มแล้ว ก็จะมีการพัฒนา รูปแบบวิธีการที่ร้ายแรงขึ้นอีก (จิตรภรณ์ จิตรธร, 2551: 31)

ลักษณะของเยาวชนที่กระทำผิดรุนแรงและซ้ำซาก

1. เยาวชนที่กระทำผิดรุนแรงมักจะเริ่มกระทำผิดครั้งแรกตั้งแต่อายุยังน้อย
2. มีพฤติกรรมรวมที่เห็นได้ชัดเจน อาทิ แยกตัวออกจากครอบครัว มีพฤติกรรมทางเพศหรือมีบุตรในขณะที่ตนเองอายุยังน้อย เป็นสมาชิกกลุ่ม และมีการใช้อาวุธ
3. เป็นเยาวชนที่มีปัจจัยเสี่ยง เช่น มีความบกพร่องทางครอบครัว การคบเพื่อนไม่ดี อยู่ในชุมชนแออัดซึ่งเอื้อต่อการกระทำผิด มีโอกาสที่นำไปสู่การกระทำผิดที่รุนแรงขึ้น

Gardon P. Waldo และ Theodore G. Crhircos นักอาชญาวิทยาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “งานเกี่ยวกับการปลดปล่อยและการกระทำผิดซ้ำ : โดยการศึกษาจากหลักของนโยบายทางสังคม “ (Work Release and Recidivism : An Emprirical Evaluation of a Social Policy) (Gordonp Waldo and Theodore G. Chircos, 1977, p.177) ศึกษาถึงการปลดปล่อยผู้ต้องขังในเรือนจำ ก่อนครบกำหนดโทษว่าผู้ที่ถูกปลดปล่อยสามารถแก้ไขพฤติกรรมสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีหรือไม่

โดยการศึกษาได้ทำการติดตามผู้ที่ถูกปล่อยตัวหรือได้รับการพักการลงโทษจากสถาบันแก้ไขพฤติกรรมของมลรัฐแมสซาชูเซต เป็นระยะเวลาเกือบสามปี ระหว่างปี ค.ศ. 1959 - 1961 จำนวนผู้ที่ได้ศึกษาในครั้งนั้นมี 311 คน ปรากฏผลว่าจำนวนผู้กลับมาสถาบันทั้งหมดร้อยละ 59 ซึ่งส่วนหนึ่งกลับมาเนื่องจากฝ่าฝืนกฎหมายระหว่างถูกพักการลงโทษ และส่วนหนึ่งโดยเพราะกระทำผิดอีกครั้ง

เมื่อปี 1957 Sheldon and Eleanor Glueck วิจัยเกี่ยวกับเด็กที่กลับมากระทำผิด โดยการแก้ไขพฤติกรรมและบริการชกุงให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี คือ การให้การศึกษ ฝึกสอนงานทางด้านอาชีพ ให้บริการทางสุขภาพจิตบำบัด สำหรับในกลุ่มผู้กระทำความผิดอายุไม่เกิน 16 ปี ผลการศึกษาพบว่า โครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ และมีเด็กกลับมากระทำผิดซ้ำประมาณ 65% มีสาเหตุจากสถานที่ฝึกและอบรมไม่สามารถหาวิธีการแก้ไขเยียวยาที่เหมาะสมได้

Enrico Feri ได้ศึกษาถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดซ้ำ พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดซ้ำ คือ กระทำผิดจนเป็นนิสัย หรือเรียกว่ากระทำผิดติดนิสัย หรือสันดานของผู้กระทำผิด โดย Feri ได้มุ่งเน้นศึกษาไปที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มุ่งตัดความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดอย่างร้ายแรง เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดจะได้รับประกันทัณฑ์บนและส่งตัวไปกลับไปยังชุมชนเพื่อให้สามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองกลับเป็นคนดีได้ ซึ่งจากศึกษา Feri พบว่า ผู้กระทำผิดในลักษณะติดนิสัยไม่สามารถที่จะแก้ไขได้เพราะนิสัยและสันดานที่ติดตัวมาแต่กำเนิดนั่นเอง⁴

⁴ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ อาชญาวิทยา : สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

ศรีหัตยา ชูสุวรรณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กับการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ โดยมีเป้าหมายเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป และอยู่ในระหว่างการฝึกอบรม ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง บ้านปรางค์ บ้านกรูณา บ้านอุเบกขา บ้านมุกดา พบสาเหตุของการที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำซากได้แก่ ปัจจัยทางสังคม จิตใจ และทางกายภาพ โดยตัวแปรที่สำคัญคือ ปัจจัยทางสังคม ซึ่งได้แก่ สภาพภายในครอบครัวที่บกพร่อง การมีการศึกษาต่ำ ลักษณะครอบครัวเดียว มีพี่น้องหลายคนและบ้านอยู่ในเขตชุมชนแออัด ฐานะที่ยากจน บิดามารดามีอาชีพรับจ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ และส่วนใหญ่แยกกันอยู่ การคบเพื่อนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงซึ่งมีความประพฤติเบี่ยงเบนสูง ฯลฯ ปัจจัยทางด้านจิตใจ ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรู้สึกลึกซึ้งผิดชอบชั่วดี มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม สภาพจิตที่เป็นไปในลักษณะอารมณ์รุนแรง ใจร้อนวู่วาม โกรธและระงับอารมณ์ไม่ได้ อารมณ์ไม่คงที่ ส่วนปัจจัยทางกายภาพนั้น เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำจะมีอายุระหว่าง 11-20 ปี โดยช่วงอายุ 14-16 ปี มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากด้วยเหตุปัจจัยทางด้านร่างกายและฮอร์โมนนั่นเอง สำหรับประวัติเกี่ยวกับการจับกุม เคยถูกจับกุมมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและช่องโหว่ กระทำผิดครั้งที่ 2 เกี่ยวกับทรัพย์สินและครอบครัว ยาเสพติด ลักษณะโทษที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรกและระยะเวลาที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรก มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ เด็กและเยาวชนเพศชายจะมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำสูง มีลักษณะเป็นโทษหนักขึ้นและระยะเวลาในการฝึกอบรมก็สูงกว่าความผิดครั้งแรก ส่วนแนวความคิดของผู้ปกครอง จะพบว่า ผู้ปกครองไม่เข้าใจถึงสภาพปัญหาแห่งการกระทำผิดซ้ำของบุตรอย่างชัดเจน ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่

คณะผู้วิจัยของคณะอนุกรรมการวางแผนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสวัสดิการสังคมสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 ระหว่างเดือนธันวาคม 2523 - สิงหาคม 2524 ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเรื่องสาเหตุและปริมาณของการกระทำผิดซ้ำ ปีพ.ศ. 2524 โดยศึกษาจากผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศที่มีการกระทำผิดซ้ำ พบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากสาเหตุทางอารมณ์ที่มีความกดดันภายในจิตใจ และสาเหตุทางโครงสร้างของสังคมในการยอมรับและให้ออกาสแก่บุคคลเหล่านี้ภายหลังพ้นโทษ รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม การมีบทลงโทษที่ไม่เหมาะสม ความผิดปกติทางด้านร่างกาย และสันดาน เหล่านี้เป็นต้น

โสภณ ชูพิกุลและคณะ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ได้รับการปลดปล่อยจากการพระราชทานอภัยโทษใหญ่หมู่ ปีพ.ศ. 2522 - 253 พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ โดยทั่วไปเป็นคนอ่อนไหว อันสืบเนื่องจากในวัยเยาว์อาจขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว ไม่ได้ได้รับอบรมบ่มเพาะจากบิดามารดา ทำให้กลายเป็นคนที่ขาด

ความเชื่อมั่นและถูกชักจูงไปกระทำผิดได้โดยง่าย รวมทั้งการขาดการศึกษาเล่าเรียน ไม่มีงานการทำที่มั่นคง และเป็นผู้มีอุปนิสัยชอบการพนัน ยาเสพติด เป็นต้น

เกษรพงศ์ จิณะแสน (2542)⁵ ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกควบคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” พบว่า ปัจจัยที่ดึงดูดและปัจจัยที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำความผิดเป็นครั้งแรกประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยจากสภาพครอบครัว ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมในที่พักอาศัย ปัจจัยความบกพร่องของโครงสร้างทางสังคมและปัจจัยจากการคบหาสมาคมที่แตกต่างและอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้เด็กกระทำผิดเป็นครั้งแรก และภายหลังจากที่ได้รับ โอกาสและอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ พบว่า เมื่อเด็กได้กลับไปอยู่กับครอบครัวและสิ่งแวดล้อมเดิม เด็กยังคงหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งหากเปรียบเทียบการกระทำผิดครั้งแรกและครั้งหลัง พบว่า พฤติการณ์แห่งคดีร้ายแรงขึ้น เนื่องจากเด็กเริ่มมีแนวทางในการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดี เพราะเด็กและเยาวชนเห็นประโยชน์จากการได้รับอิสระและโอกาสในการกระทำผิด ไม่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้รู้สึกถึงความผิดชอบชั่วดี และรู้จักการรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายเพราะคิดว่ากฎหมายให้โอกาสเด็กและเยาวชนเสมอ และเห็นว่าหากตนกระทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติก้อาจถูกศาลสั่งพักอบรม จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กกระทำความผิดในลักษณะที่รุนแรงขึ้น

การกระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีของเด็กที่เป็นการกระทำผิดซ้ำจะเกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับการกระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ หลายวิธี ไม่ว่าจะเกิดจากความอยากรู้อยากลอง จากการคบเพื่อนเป็นกลุ่มแบบมั่วสุมกัน การชักนำและชักชวนกันไปกระทำความผิด การพบเห็นตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กที่กระทำความผิดจะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมเหล่านี้ และค่อย ๆ ซึมซับสั่งสมเป็นประสบการณ์ในการกระทำความผิดแต่ละประเภท เช่น เด็กที่กระทำความผิดข้อหาลักทรัพย์หรือเกี่ยวกับทรัพย์จะเริ่มต้นจากการถูกชักจูงไปกระทำหรือตามเพื่อนกลุ่มใหญ่ ด้วยวัยที่กึ่งคนองและทำท่าย ทำให้อ้างทำในสิ่งที่ตนคิดว่าเข้าใจ และทำท่าย ได้รับการยอมรับจากกลุ่มแก๊งของตน โดยไม่คำนึงถึงอนาคต และหากถูกจับกุมก็จะมี การเรียนรู้แนวทางว่าหากตนกระทำความผิดครั้งต่อ ๆ ไป จะต้องมีการหลบหลีกตำรวจได้อย่างไรให้รวดเร็วและปลอดภัยมากกว่าครั้งแรก ลักษณะการกระทำความผิดก็จะมี ความ

⁵ เกษรพงศ์ จิณะแสน “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สลบซับซ้อน และรุนแรงมากขึ้น รู้จักการวางแผนการเอาตัวรอดอย่างแนบเนียนขึ้น ถือว่าเป็นการตั้งสมประสงค์ที่เป็นอันตรายต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง

และในกรณีเด็กและเยาวชนที่ถูกลงโทษ หากถูกส่งตัวเข้าฝึกอบรมในศูนย์ฝึกอบรมของสถานพินิจฯ ภายหลังเมื่อออกมาแล้ว มักประสบปัญหาจากสังคมแวดล้อม ทั้งภายในครอบครัวที่ซ้ำเติม เปรียบเทียบ ขาดการอบรมบ่มเพาะสั่งสอนความผิดชอบชั่วดี ตามใจ และจากสังคมภายนอกที่ไม่ยอมรับเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดและพร้อมจะกลับตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ แต่สังคมกลับมองว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้เป็นเด็กเลว ครอบครัวไม่สั่งสอน ขาดการให้โอกาสต่อเด็กเหล่านี้ และเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กกลับไปกระทำความผิดซ้ำซากอีก

4. ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

หลักการในการแก้ปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในอดีตคือรัฐเข้าไปแทรกแซงการจัดการกับปัญหาทั้งหมด ในการแทรกแซงนั้นรัฐได้เข้าไปยึดอำนาจของครอบครัวและชุมชนไปตัดโอกาสการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการแก้ปัญหา ส่งผลให้บทบาทของครอบครัวและชุมชนอ่อนแอลง เมื่อมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้น ทุกคนก็คิดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้ามาจัดการ ครอบครัวและชุมชนจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง ความจริงในสังคมไทยแต่เดิมเราก็มีกระบวนการควบคุมทางสังคมโดยชุมชนอยู่แล้ว เช่น การเสียผีหรือผีผี ก็เป็นการลงโทษของชุมชนอย่างหนึ่ง และเมื่อมีการลงโทษแล้วคนเหล่านั้นก็สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ แต่เมื่อรัฐเข้าไปแทรกแซงกระบวนการเหล่านั้นก็อ่อนแอลง อย่างไรก็ตาม รัฐก็ต้องยอมรับความจริงว่าปัจจุบันจำนวนเด็กกระทำความผิดได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งรัฐไม่สามารถเข้าไปจัดการดูแลได้อย่างทั่วถึง เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่สังคมผลักให้ตกขอบเพราะ โอกาสที่เขาจะได้กลับมาอยู่ในสังคมในสภาพเดียวกับเด็กที่ไม่ได้กระทำความผิดมีน้อยมาก ที่ชัดเจนคือเมื่อถูกดำเนินคดีสิ่งแรกที่เด็กต้องเผชิญคือการถูกออกจากโรงเรียน การเรียนของเด็กหยุดชะงัก การใช้ชีวิตปกติถูกทำลาย และด้วยวิธีการเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการทำลายทรัพยากรของสังคม ซึ่งถ้าย้อนกลับไปดูทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดแล้ว พบว่ามีอยู่ 3 ทฤษฎี ได้แก่

4.1 สำนักปฏิฐานนิยม (Positivist school)

สำนักปฏิฐานนิยมอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม (Crime) ว่าอาชญากรรมไม่ได้เกิดจากเจตน์จำนงอิสระ (Free will) ของผู้กระทำความผิด ภายหลังจากชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีและผลร้ายที่จะได้รับจากการประกอบอาชญากรรม แต่อาชญากรรมมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้กระทำความผิด เช่น ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological) จิตวิทยา

(Psychological) สังคม (Social factor) และเศรษฐกิจ (Economic factor) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่ดีพอ (Under-socialization) ผู้กระทำผิดจึงไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมได้ เช่น การที่ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องทางพันธุกรรม หรือจิตผิดปกติ เป็นเหตุให้การขัดเกลาทางสังคมเป็นไปได้ยากหรือผู้กระทำผิดอยู่ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์หรือได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสมหรืออยู่ในสังคมที่ปราศจากค่านิยมที่สามารถใช้เป็นเครื่องกำหนดการกระทำของตนเอง (Lack of consistent values) ดังนั้น ผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่คนเลว แต่เป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อม (Victim of circumstance) ผู้กระทำผิดจึงไม่ต้องรับผิดชอบ (Responsibility) ในการกระทำผิดของตน เพราะการกระทำผิดของเขาไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ชั่วร้าย แต่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้กระทำผิด การลงโทษผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาอาชญากรรม แต่การเยียวยารักษา (Treatment) ที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละคนที่จะทำให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม (Law-abiding person) นั้น เป็นวิธีการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่ดีที่สุด

4.2 ทฤษฎีตราบาป (Labeling theory)

ทฤษฎีตราบาปเสนอว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice) ไม่สามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมได้ แต่เป็นต้นเหตุของอาชญากรรม (Criminogenic) เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice) คือเรื่องมีอย่างดีในการแบ่งแยกคนดีกับคนเลวออกจากกัน บุคคลที่ถูกจับ (Arrest) ถูกดำเนินคดี (Trial) และถูกพิพากษา (Conviction) จะถูกตราหน้าว่าเป็นคนเลวของสังคม สังคมเชื่อว่าบุคคลนั้นสร้างปัญหาให้แก่สังคม เพื่อน ญาติมิตรจึงไม่อยากจะคบหาสมาคมด้วย งานก็หาได้ยากเพราะไม่มี บุคคลใดยอมรับเข้าทำงาน ผลคือ บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienate) และถูกกีดกันออกจากสังคม (Exclusion from society) ในที่สุดบุคคลนั้นจะยอมรับว่าตนเองเป็นคนชั่วคนเลวตามที่สังคมตราหน้า และกระทำความผิดเพื่อแก้แค้นสังคม ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้ผันคดี (Diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อลดตราบาปที่เกิดขึ้นรวมทั้งช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย

4.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้นมาประมาณ 20 ปี เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายมุ่งเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและสังคม และการนำผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) กระบวนการนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ครอบครัว และชุมชน มาพบปะพูดคุย ประนีประนอม หรือเจรจาต่อรองกัน (Mediation, Conciliation and Negotiation) เพื่อหาทางแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมร่วมกัน ภายใต้อาณัติช่วยเหลือของผู้ประสานงาน (Facilitator)

กระบวนการนี้เริ่มต้นโดยการให้ผู้เสียหายและครอบครัวเล่าถึงผลร้ายที่ผู้เสียหายและครอบครัวได้รับจากอาชญากรรม เช่น ความรู้สึกและความเสียหายที่ได้รับจากอาชญากรรม จากนั้นจะให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายหรือกำหนดวิธีการในการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิด กระบวนการนี้เชื่อว่า เมื่อผู้กระทำผิดได้รับทราบผลร้ายจากการกระทำผิดของตนที่มีต่อผู้เสียหายและครอบครัวแล้ว ผู้กระทำผิดจะเกิดความรู้สึกสงสารและสำนึกผิดและรู้สึกว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ไม่ดี และให้ผู้กระทำผิดกล่าวขอโทษผู้เสียหายและหาหนทางที่จะเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองโดยเลือกที่จะไม่กลับไปกระทำความผิดอีก และเมื่อผู้ต้องหาได้รับการให้อภัยจากผู้เสียหายและชุมชนแล้ว ผู้ต้องหาจะสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย สำหรับผู้เสียหายกระบวนการนี้ได้ให้โอกาสผู้เสียหายเจรจาต่อรองหรือประนีประนอมกับผู้ต้องหา ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาตรงตามความต้องการมากที่สุด นอกจากนี้หากผู้ต้องหาขอโทษและผู้เสียหายให้อภัยแล้วเชื่อว่าจะทำให้ผู้เสียหายลดผลกระทบจิตใจจากการกระทำผิดลงได้

แนวความคิดในการรับรองสิทธิเด็กเกิดขึ้น โดยนักกฎหมายสำนักธรรมชาติ (Natural law school) ได้สังเกตเห็นว่าสิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล (Universal right) และเป็นสิทธิเด็ดขาด (absolute right) จะต้องรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ในศตวรรษที่ 19 มีการยอมรับว่าเด็กมีสถานะทางกฎหมาย และเริ่มพัฒนาแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กระทั่งปลายสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ผลจากสภาวะของสงครามทำให้เด็กจำนวนมากได้รับความทุกข์ทรมานในหลาย ๆ ด้านปรากฏต่อประชาคมโลก ทำให้มีการจัดตั้งสหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ (Save the Children Fund International Union) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือเด็กเหล่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวแนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในทางระหว่างประเทศได้เริ่มพัฒนาขึ้นจากเดิมที่ไม่ให้ความสนใจหรือไม่เห็นความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็ก เนื่องจากเห็นว่าเด็กเป็นสมบัติของครอบครัวการดูแลเด็กจึงเป็นเรื่องในครอบครัวหรือภายในสังคมของแต่ละประเทศเท่านั้น

5. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเด็ก

แต่เดิมในทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กนั้นยังไม่มีชัดเจนโดยรัฐไม่มีอำนาจเข้ามาปกป้องดูแลเด็กอย่างเต็มที่ เห็นได้จากในยุคแรก ๆ สังคมยังมีขนาดเล็กอาศัยเป็นแบบชนเผ่าซึ่งสามารถดูแลและปกครองกันเองภายในชนเผ่า นั้น เด็กที่เกิดมาในครอบครัวก็ต้องอยู่ภายใต้ความดูแลและปกครองของครอบครัว โดยบิดามารดามีหน้าที่

ดูแลและให้ความคุ้มครองหรืออาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองชนเผ่าจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการใช้อำนาจภายในครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวจึงถือว่าเป็นสมบัติของครอบครัว

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากกฎหมายโรมัน ซึ่งกฎหมายโรมันก็ได้มีการวิวัฒนาการจากกฎหมายสมัยโบราณ ดังนี้

5.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเด็ก⁶

กฎหมายฮัมมูราบี (Hammurabi) มีหลักฐานประมาณ ไม่น้อยกว่า 2500 ปีก่อนคริสตกาล นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลกที่บัญญัติขึ้นในรูปของประมวลกฎหมาย โดยได้บันทึกหลักฐานกฎหมายของบาบิโลนไว้ (Babylon) กฎหมายนี้ได้บัญญัติเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กไว้ ซึ่งเป็นการบัญญัติเกี่ยวกับความผิดของเด็ก เช่น ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย แต่ไม่สามารถทราบแน่ชัดว่าเด็กจะถูกลงโทษโดยครอบครัวหรือโดยบทกฎหมายของผู้ใหญ่

กฎหมายซูเมเรียน (Sumerian) มีประวัติย้อนหลังไปถึง 1750 ปีก่อนคริสตกาล มีบทบัญญัติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและการปกครองบุตร ในสมัยนั้นเด็กชายต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนวันละ 12 ชั่วโมง และศึกษาเล่าเรียนตลอดทั้งปี จนกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การลงโทษได้กระทำอย่างเข้มงวดเพื่อให้เด็กขยันในการศึกษาเล่าเรียน

กฎหมายทัลมุด (Talmude) เป็นกฎหมายของยิวที่ได้บัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็ก เช่น บิดามารดาจะต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองในการที่เด็กกระทำผิด ซึ่งเด็กจะถูกตีเตือนหรือเฆี่ยนโดยผู้พิพากษาของท้องถิ่น ต่อมาได้มีการบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานประกอบด้วย ต่อมาได้มีกฎหมายของผู้สอนศาสนายิวเรียกว่า Rabbinic Law ซึ่งได้จัดหมวดหมู่กฎหมายอย่างเป็นระบบขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็ก ได้จำแนกเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี เด็กอายุ 7 - 12 ปี และเด็กวัยรุ่นอายุ 13 - 20 ปี และได้กำหนดโทษของเด็กเพิ่มขึ้นตามอายุและความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

กฎหมายไบแซนไทน์ของจัสติเนียน (Byzantine Code of Justinian) พยายามกำหนดบทลงโทษจึงเกิดแนวคิดและพัฒนาการทางด้านตราชูแห่งความยุติธรรม

ประมวลกฎหมายดราโค (Draco) ของกรีกโบราณนับได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรง เพราะอนุญาตให้ประชาชนทุกคนดำเนินการฟ้องร้องต่อผู้กระทำความผิดได้ในนามของผู้เสียหาย คำว่า Draconian จึงมีความหมายถึง การลงโทษที่รุนแรง กฎหมายในยุคแรก ๆ

⁶ ประธาน วัฒนาวณิชย์ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร แผนการพิมพ์เอกสาร

ไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติความผิดและการลงโทษเด็กและเยาวชนมากนัก เป็นที่เข้าใจกันว่า การควบคุมเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบิดามารดาและครอบครัว

กฎหมายโรมันจะถือว่าเด็กนั้นมีสถานะเป็นทรัพย์สิน ดังนั้นเด็กจะได้รับการดูแล ไม่เหมือนบุคคล (Treated as Nonpersons) รวมถึงกำหนดให้บิดามีอำนาจสูงสุดในฐานะเป็น หัวหน้าครอบครัวสามารถใช้อำนาจเหนือสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งเป็นเหมือนเจ้าชีวิตของเด็ก ที่จะชี้เป็นชี้ตายได้ มีสิทธิจำหน่ายหรือให้บุตรแต่งงานกับบุคคลที่ตนต้องการก็ได้ อำนาจของบิดา ที่มีเหนือบุตรในกฎหมายโรมันมีอย่างไม่จำกัดเป็นไปตามหลัก *Patriae Potestas* หมายถึง อำนาจของหัวหน้าครอบครัวที่ส่งคนภายนอกอัน ได้แก่ รัฐหรือบุคคลทั่วไปจะไม่เข้าไปแทรกแซงการใช้ อำนาจของหัวหน้าครอบครัว หลัก *Patriae Potestas* ยังมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายประเทศอังกฤษ ยุโรปกลาง อินเดีย รวมทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ให้อำนาจหัวหน้าครอบครัวอย่างไม่จำกัด ในการปฏิบัติต่อสมาชิกในครอบครัว ในศตวรรษที่ 5 (ก่อนคริสต์ศักราช 500 ปี) กฎหมายสิบสอง โติชะของโรมันได้บัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กให้ได้รับโทษสถานเบา

กฎหมายจัสติเนียน ศตวรรษที่ 12 ได้บัญญัติให้เด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่ต้อง รับผิดชอบ โดยสันนิษฐานว่าเด็กอายุในเกณฑ์นี้ยังขาดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถ กระทำผิดได้ การคุ้มครองเด็กอย่างสมบูรณ์นี้เป็นที่มาของกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และยังเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ส่วนเด็กที่มีอายุ เกินกว่า 7 ปี ก็ยังอยู่ในข่ายที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเมตตาปรานี จนกระทั่งถึงวัยหนุ่ม ความ รับผิดชอบในทางอาญาจะวินิจฉัยโดยอาศัยมูลฐาน ดังนี้

1. อายุและการเจริญเติบโตร่างกาย
2. ลักษณะความผิด
3. สภาพทางด้านจิตใจของผู้กระทำผิด

ความผิดยังจำกัดสำหรับเด็กที่มีอายุสูงขึ้น จึงเป็นที่มาของกฎหมายอังกฤษและ สหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ในสมัยโรมันยังมีสถาบันสำหรับควบคุมเด็กเร่ร่อนพเนจรขึ้นเป็น ครั้งแรกด้วยเรียกว่า Hospice of Sen Michele ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1704 ในสมัยพระสันตะปาปา คลีเมนต์ที่ 11 (Pope Clement XI) เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กที่ดื้อรั้น เกียจคร้าน สถานที่ ควบคุมสร้างขึ้นในวัดและวิหาร โดยพระจะรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษ คดีอาญารวมทั้งเด็กที่ดื้อรั้น ขาดแก่การศึกษาอบรม หรือบิดามารดาปกครองไม่ได้ ผู้กระทำความผิด จะต้องร่วมกันทำงาน โดยล่ามโซ่ และอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดไว้ในห้องโถงใหญ่ ทุกคน ต้องอยู่ในอาการเงียบสงบ ในเวลากลางคืนจะถูกควบคุมไว้ในห้องของตนเพื่อพักผ่อนและฝึกจิตใจ เด็กที่ดื้อรั้นจะแยกกักขังต่างหากจากเด็กกระทำความผิด และสถานกักขัง Hospice เป็นที่มาของการ

ควบคุมเด็กที่กระทำผิดของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งสถานที่ควบคุมออกเป็นสถานที่ทำงาน ห้องควบคุม และแยกเด็กกระทำผิดออกจากเด็กธรรมดา

กฎหมายของอังกฤษในระหว่างปี ค.ศ. 924 – 939 บัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษ ประหารชีวิตโดยมีขอบเขตจำกัดห้ามมิให้ประหารชีวิตเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เว้นแต่กรณีที่ขจัดขึ้น หรือหลบหนี ในความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งมีมูลค่าน้อยกว่า 12 เพนนี จะกระทำการประหารชีวิต ไม่ได้ ยกเว้นผู้หนีหลบหนีหรือขจัดขึ้นการจับกุม

ต่อมาเมื่อพวกนอร์แมน (Norman) ปกครองอังกฤษ ได้กำหนดว่าความเป็นเด็กไม่สามารถเป็นข้อแก้ตัวให้บุคคลนั้นพ้นจากความรับผิดชอบทางอาญา แต่ศาลอาจจะพิจารณาโทษให้ ได้สำหรับเด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยที่การใช้ดุลพินิจของ ศาลในสมัยแรก ๆ เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กมีเงื่อนไข ดังนี้

1. ความเจริญเติบโต
2. ลักษณะความผิด
3. การรับรู้ถึงความแตกต่างระหว่างความถูกผิดหรือไม่
4. กระทำโดยเจตนาหรือไม่

ระบบกฎหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการคุ้มครอง เด็ก ที่มีมาแต่สมัยโบราณสืบมาจนถึงกฎหมายโรมันซึ่งมีอิทธิพลต่อกฎหมายประเทศอังกฤษและ สหรัฐอเมริกา โดยการคุ้มครองเด็กอย่างสมบูรณ์เป็นที่มาของกฎหมายคอมมอนลอว์ รวมถึงเป็น หลักการที่สำคัญของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย⁷

6. แนวคิดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

มองว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป โดยสมัยก่อน มองว่าการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้นเป็นเพราะด้วยฐานะยากจนหรือด้วยความคึกคะนอง การลงโทษเด็กด้วยวิธีเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดอาจก่อให้เกิดปัญหาในอนาคตกับเด็ก หรือเยาวชนในการอยู่ร่วมกับสังคม และเมื่อพิจารณาถึงฐานะความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนแล้ว สังคมย่อมมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดแรงกระตุ้นของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิด เมื่อ สังคมเป็นสังคมที่เสียระเบียบ (Social Disorganization) จึงเป็นพื้นฐานของการก่ออาชญากรรมและ

⁷ จริยชาติ มิตรสูงเนิน การคุ้มครองสิทธิของเด็กในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะการปล่อยชั่วคราวชั้นก่อนฟ้อง

การกระทำความผิดของเด็ก⁸ อีกสาเหตุหนึ่งคือความยากจน ร้อนเร่ หิวโหย และที่สำคัญคือ การไม่ได้รับการศึกษาตามสมควร จึงทำให้มีเวลาว่างทำให้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามรวมถึงการถูกชักจูงไปในทางที่ผิด การแสดงออกของเด็กที่ประพฤตินั้นไม่เหมาะสมนั้นล้วนแต่เป็นการโต้ตอบจากแรงผลักดันภายในที่โต้ตอบสิ่งแวดล้อมภายนอกเท่านั้น เช่น การต้องการแสดงตนเหนือผู้อื่น ในรูปแบบของการเป็นผู้นำหรือหัวหน้า (Ego) อันเป็นการระบายออกแก่ตนเอง แนวคิดดังกล่าว ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักแนวความคิดมาจากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งเป็นแนวความคิดในการเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายและเป็นการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Diversion) รูปแบบหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะไม่นำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล แต่ทั้งนี้ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการในการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับกรณี เช่น การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในคดีอาญาในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือการส่งตัวผู้กระทำความผิดในคดีอาญาไปบำบัดฟื้นฟูการติดยาเสพติดเพื่อที่จะไม่ต้องนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลหรือใช้มาตรการกักกันและอบรมแทนการฟ้องคดี เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางตุลาการหรือใช้มาตรการชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งมีแนวทางที่จะนำมาใช้เพื่อส่งไม่ฟ้องคดีที่มีพยานหลักฐานพอที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องได้โดยกำหนดมาตรการคุมประพฤติแทน⁹ ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในพระราชบัญญัติเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อยู่ในหมวด 7 อาจมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องและในชั้นพิจารณา โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะใช้การทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family Group Conference) โดยเป็นกรณีอาศัยความร่วมมือกันในทุกส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และผู้ประสานงานคนกลางเพื่อหาข้อสรุปของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่าจะต้องมีขั้นตอนและวิธีการอย่างไร โดยในส่วนของสถานพินิจมีความคิดริเริ่มในการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2546 การประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 และต่อมาได้นำมาใช้ในประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป แอฟริกาและไทย ซึ่งเดิมมีการนำมาใช้ในชนเผ่าเมารีมีลักษณะคล้ายกับการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายแต่ได้เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นและชุมชนเข้ามามีบทบาท

⁸ณรงค์ ใจหาร และคณะ กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา 2553 หน้า 39

⁹พระราชบัญญัติเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

ในกระบวนการนั้นซึ่งเดิมการประชุมกลุ่มครอบครัวได้นำมาใช้เฉพาะการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันเริ่มที่จะมีการพัฒนามาใช้กับการกระทำผิดของผู้ใหญ่ด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้เป็นมาตรการพิเศษปรับใช้กับผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาให้มีตราบาปติดตัวว่าเป็นผู้ต้องคำพิพากษาของศาลในการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งมีความแตกต่างกับการรอกการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ทั้งนี้เป็นวิธีการที่นิยมเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้นและนอกจากนี้ยังได้มีวิธีการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นอีกวิธีหนึ่งคือการรอกการกำหนดโทษซึ่งศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่ยังมิได้กำหนดว่าจำเลยจะต้องได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลาเท่าใดซึ่งแตกต่างกับการรอกการลงโทษที่ศาลพิพากษาแล้วว่าจำเลยมีความผิดและพิพากษาลงโทษเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้ปีแต่โทษจำคุกนั้นให้รอกการลงโทษไว้ในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่การพิพากษาคดีอาญาของศาลเยาวชนอาจมีลักษณะพิเศษต่างออกไปจากการใช้มาตรการรอกการลงโทษ หรือ การรอกการกำหนดโทษ กล่าวคือศาลอาจใช้ดุลยพินิจในการไม่ออกคำพิพากษาได้ซึ่งจะถือว่าผู้นั้นมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลให้จำคุกถ้าหากปฏิบัติได้ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูศาลก็จะมิคำสั่งจำคุกคือออกเสียจากสารบความ¹⁰ ดังนั้นแนวคิดของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจึงมีจุดประสงค์ที่จะไม่ใช้โทษตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นประการสำคัญเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ต่อการกระทำผิดอาญาของตน หากฝ่าฝืนก็จะมี การทำโทษวิธีการนี้คือการควบคุมโดยสังคม (Social Control) แต่ในขณะเดียวกันนั้นผู้กระทำความผิดต้องสำนึกผิดและไม่กระทำความผิดซ้ำซากซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานี้ สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 (3) (บี) เพื่อเป็นการลดตราบาปแก่เด็ก เพราะว่าพฤติกรรมที่กระทำความผิดไปนั้นจะถูกตีตราโดยสังคมที่เรียกว่าปฏิกิริยาโต้ตอบของสังคม (Social Reaction) อันมีผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชนหากปล่อยให้ถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิด

6.1 แนวคิดในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน (Rehabilitation)

ทฤษฎีในการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นหนึ่งในทฤษฎีของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดบางครั้งเรียกว่า Treatment หมายถึงการแก้ไขฟื้นฟูและการบำบัด รักษาทั้งร่างกายและ

¹⁰ ประเทือง ธนิยผล อาชญาวิทยา และทัณฑ์วิทยา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2544

จิตใจ หรือรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายเมื่อพ้นโทษ หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม¹¹

สำหรับเด็กกระทำผิด ในการจัดการแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดของเด็ก ซึ่งโดยปกติบิดามารดาซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลเด็กจะเข้าจัดการแก้ไขปัญหายอยู่แล้ว โดยรัฐมีส่วนที่จะให้การรับรองและความคุ้มครองความเป็นอิสระของสถาบันครอบครัวเพื่อที่จะให้สิทธิแก่บิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรไปตามวิถีทางที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ถึงแม้ว่าเด็กกระทำผิดจะอยู่ในครอบครัวและอยู่ในความดูแลของบิดามารดา เด็กก็ยังมีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลซึ่งพึงได้รับการเคารพในลักษณะที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ บิดามารดาจึงมีสิทธิเพียงเป็นเจ้าของเด็กในฐานะผู้ให้กำเนิดเด็ก ครอบงำที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี ไม่เป็นที่เสื่อมเสีย สวัสดิภาพทุกประการ และไม่ขัดขวางต่อการพัฒนาของเด็ก หากเมื่อใดบิดามารดาบกพร่องหรือมีเหตุที่จะกระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐต้องเข้าเป็นรัฐช่วยเหลือแก้ไขโดยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งการที่รัฐเข้าไปใช้อำนาจในการคุ้มครองดูแลและปกป้องสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมของตอนนี้ มีแนวคิดทางกฎหมายที่เป็นหลักในการให้อำนาจรัฐในการแทรกแซงครอบครัว นั่นคือ แนวความคิด *Parens Patriae*¹²

แนวความคิด *Parens Patriae* เกิดในสมัยกลางศตวรรษที่ 12 ที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่า กษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (The king as “father of the country”) หรือรัฐเป็นบิดาของเด็ก มีศาล *Chancery* ซึ่งพระมหากษัตริย์ของอังกฤษได้จัดตั้งขึ้น และให้อำนาจในการคุ้มครองเด็กทั้งหมดในราชอาณาจักร ดังนั้น กษัตริย์หรือรัฐต้องรับผิดชอบในการดูแลเด็กทุกคน รวมถึงเด็กที่กระทำผิดด้วย ซึ่งอำนาจดังกล่าวได้ถูกจำกัดเฉพาะในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กในปัจจุบันหรืออนาคตที่ถูกคุกคามความปลอดภัย ซึ่งเหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ เนื่องจากจากผู้ปกครองรัฐต้องช่วยเหลือพลเมือง ซึ่งไม่สามารถที่จะดูแลรักษาตนเอง เนื่องจากอายุหรือความสามารถด้านจิตใจ ในปัจจุบันความมุ่งหมายของแนวความคิด *Parens Patriae* ก็เป็นเช่นเดียวกันกับในอดีต คือ ถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติที่จะปกป้องคุ้มครองผู้เยาว์ให้พ้นจากภัยอันตราย หรือความเสียหายอื่นๆ และจะช่วยเหลือให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ ดังนั้น หน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติ เป็นการแสดงความคิดที่ว่า รัฐสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว เมื่อบิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ตามความ

¹¹ ประธาน วัฒนาวณิชย์ การปฏิรูประบบการลงโทษแนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางอาชญาวิทยา วารสารทบบัณฑิตย 2541 หน้า 17

¹² วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว 2547 หน้า 21-23

รับผิดชอบที่มีต่อเด็กและสังคมบกร่อง หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามแนวคิด *Parens Patriae* นี้ จะต้องมีข้อสมมติฐานที่ว่า เด็กขาดความสามารถทางด้านร่างกาย จิตใจ และไม่สามารถควบคุมสติและตรึกตรองโดยรอบคอบ เช่นผู้ใหญ่ และรัฐจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก และก่อนที่รัฐจะเข้ามาใช้อำนาจแทรกแซง รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้น ไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถหรือบกพร่องในหน้าที่การดูแลเอาใจใส่เด็ก

แนวความคิด *Parens Patriae* นี้ จึงเป็นต้นกำเนิดของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยทำให้เกิดแนวความคิดในการแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด และการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรกในรัฐ Illinois ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลจะทำหน้าที่โดยยึดแนวความคิด *Parens Patriae* โดยจะพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคล (*Individualized*) ตรวจวินิจฉัยและบำบัด (*Diagnosed and Treated*) แนะแนวและให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่มีปัญหา วางข้อกำหนดในคำพิพากษาที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน (*The best interest of the child*) ทำให้เกิดการพัฒนากองทัพฝึกอบรมและสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้เข้าสู่แนวทางของงานสังคมสงเคราะห์ และการดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัวด้วยหลักวิชาและวิชาชีพในการบริหารสังคม (*Professional Service*) ที่มีใจเป็นเพียงการกุศลสงเคราะห์เท่านั้น นอกจากนี้การให้บริการยังรวมถึงโครงการสงเคราะห์หลังปล่อย (*Aftercare program*) ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากสถานฝึกอบรมหรือสถานแรกรับ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจทำให้เด็กได้รับความทรมาณจากการปกป้องดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ควบคุมตัว เช่น บ้านอุปถัมภ์ ศูนย์ควบคุมและสถานฝึกอบรมแบบปิด สถานบำบัดทางจิต เป็นต้น

6.2 แนวคิดการเบี่ยงเบนคดี

การหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี (*Diversion*) เป็นแนวคิดในการแบ่งเบาภาระคดีที่มีอยู่จำนวนมาก โดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาช่วยในการเบี่ยงเบนคดี ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาช่วยในกระบวนการยุติธรรม โดยที่จะทำให้ผู้ที่กระทำผิดทางอาญานั้นได้ออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยที่นำบุคคลผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไข เยียวยา แทนการนำผู้กระทำความผิดนั้นไปดำเนินคดี ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้

ผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ และยังเป็น การช่วยเหลือการะด้านทางคดี งบประมาณ กำลังคนและเวลาของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม¹³

ความคิดที่สามารถใช้การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิด ได้แก่ ความคิดที่ไม่ร้ายแรง หรือความคิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น การพนัน คดีจราจร เสพยาเสพติด เป็นต้น ทฤษฎีและนโยบายเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดำเนินมานานแล้ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1690 ในระยะเริ่มแรกเป็น โครงการหรือโปรแกรมที่ใช้เป็นแนวทาง แก่ผู้กระทำความผิดอาญาก่อนที่จะนำไปดำเนินคดีอาญาตามปกติ อาจเป็นการบำบัดรักษา สาเหตุที่กระทำความผิดเพราะเหตุใด พฤติกรรมก่อนการกระทำความผิดเป็นอย่างไร และจะต้องมี การสืบเสาะก่อนจะมีการพิพากษา ซึ่งสามารถใช้วิธีการเบี่ยงเบนได้หลายระดับ ตั้งแต่พนักงาน สอบสวน ชั้นอัยการ และศาล จุดประสงค์ของการเบี่ยงเบนคดี คือ การที่ทำให้ผู้ที่กระทำผิดที่ไม่ ร้ายแรง ไม่ต้องเข้าสู่สถานพินิจหรือเรือนจำ โดยใช้วิธีการฟื้นฟูเยียวยาแทนการลงโทษและคาดหวัง ให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตนและกลับตัวเป็นคนดี และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับ คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ประโยชน์ของการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการ ยุติธรรมในทางอาชญาวิทยาเห็นว่าเป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการช่วยเหลือปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทั้งยังเป็นการ ดีต่อตัวผู้กระทำผิด โดยที่จะได้รับการเยียวยาแก้ไข

6.3 แนวคิดการนำการเบี่ยงเบนคดีมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แนวคิดการหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ถูกนำมาใช้ในการดำเนินการ กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม เช่น ดำรวจ อัยการ ราชทัณฑ์ เป็นต้น โดยใช้มาตรการหันเหคดีที่เด็กกระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ปกติ แล้วส่งตัวเด็กที่กระทำความผิดเข้าสู่ โปรแกรมของชุมชนหรือองค์กรเอกชน ที่เป็นอิสระจาก หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในการพิจารณานำไปปฏิบัตินั้นมีข้อพิจารณาอยู่หลาย ประการ ได้แก่ ความคิดส่วนใหญ่เป็นความคิดที่ไม่รุนแรงแต่ได้รับการตอบสนองที่รุนแรงเกินไป เด็กจะถูกตีตราบาปเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ รอยมลทิน (Stigma) ที่เกิด ขึ้นกับตัวเด็กจะทำให้เกิดผลกระทบในทางลบแก่เด็ก อาจทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ไปในทางที่เลวร้าย และกลายเป็นอาชญากร และอาจจำกัดการดำเนินชีวิตในสังคมของเด็ก และเพื่อ เป็นการค้นหาทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดนอกเหนือจากวิธีการของกระบวนการ ยุติธรรม โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาเป็นมาตรการในการหันเหคดีสำหรับเด็กและ

¹³ ตรีณัฐ ครุฑกานต์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ 2553 หน้า 7

เยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลรวมถึงเป็นการใช้มาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการสร้างมาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวหรือหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่างๆ เพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะไม่ต้องถูกตีตราให้เกิดความอับอาย และเสียชื่อเสียง เนื่องจากกระบวนการนี้จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาคะบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่สาเหตุของปัญหา โดยการแก้ปัญหาดังแต่ครอบครัวของเด็ก โดยการให้ครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนนั้นมีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหามาจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน อีกทั้งการเยียวยาผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจ

7. หลักสากลที่ให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยตรง

7.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1959

จากการพิจารณาปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1948 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม เห็นว่าการให้ความสำคัญต่อสิทธิเด็กที่ได้กำหนดไว้นั้นยังไม่เพียงพอและเด็กยังไม่มีสิทธิสมบูรณ์ในตัวเองที่จะได้รับบริการต่าง ๆ อีกทั้งไม่มีสิทธิในฐานะพลเมืองหรือสิทธิในทางการเมือง กระทั่งวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติจึงได้รับการยอมรับสิทธิของเด็กเป็นครั้งแรกโดยมีมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและออกประกาศชี้แจงเรื่อง “สิทธิซึ่งเด็กทุกคนพึงได้รับโดยไม่มีการขดเว้นประการใดตามข้อตกลงระหว่างประเทศ” ทั้งนี้เพื่อให้เด็กพึงมีชีวิตวัยเยาว์ที่เป็นสุขทั้งต่อตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยในฐานะที่เป็นพลเมืองและสิทธิในทางการเมือง โดยในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1959 (United Nations Declaration of the Rights of the Child 1959) ระบุว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติ¹⁴ แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กนี้ไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศให้รัฐทั้งหลายที่ร่วมกันแสดงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีตราสารระหว่างประเทศขึ้นอีกฉบับหนึ่งซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

7.2 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989

สหประชาชาติโดยองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF : United Nations Children' Fund) จึงได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ขึ้นเพื่อให้มีผลบังคับอย่างจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง โดยอนุสัญญาได้ปรับปรุงเนื้อหาในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อให้การคุ้มครองเด็กมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น รวมถึงการรับรองว่าเด็กเป็นผู้ทรงสิทธิ (subject) ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญาดังกล่าวนี้มีผลบังคับใช้ในวันที่

¹⁴ จริยชาติ มิตรสูงเนิน เรื่องเดียวกัน หน้า 17

2 กันยายน ค.ศ. 1990 ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 อนุสัญญานี้เน้นให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กในอันที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น จึงถือได้ว่าอนุสัญญานี้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองและส่งเสริมชีวิตและพัฒนาร่างกายพื้นฐานของเด็กอย่างแท้จริง และถือว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานสากลทางกฎหมายที่นานาประเทศได้ร่วมตกลงกันเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเด็ก โดยมีบทบัญญัติทั้งหมด 54 มาตรา

มาตรการทางกฎหมายของอนุสัญญาสิทธิเด็กที่เข้ามาเสริมปฏิญญาสิทธิเด็กและเสริมการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คือ การที่รัฐภาคีอนุสัญญาสิทธิเด็กตกลงที่จะใช้มาตรการทางบริหาร และมาตรการทางนิติบัญญัติที่เหมาะสมตามแต่ทรัพยากรที่พึงมีและตามความต้องการเพื่อการดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับภายใต้กรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศ สำหรับมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาตินี้ได้กำหนดมาตรฐานให้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการแห่งรัฐภาคีพึงถือเป็นแนวเพื่อปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด ดังนี้

7.2.1 มาตรฐานด้านนิติบัญญัติ

ในการใช้อำนาจนิติบัญญัติในการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ รัฐภาคีต้องคำนึงถึงหลักการ ดังต่อไปนี้

1) หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 กำหนดให้การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ไม่ว่าจะเป็กฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็ก หรือกฎหมายกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก

2) หลักไม่เลือกปฏิบัติ (discrimination)

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 2 ได้กำหนด หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กถือเป็นหลักสากลที่ทุกประเทศทั่วโลกยอมรับและถือปฏิบัติการตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายว่าด้วยบทลงโทษ หรือกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดรัฐภาคีจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ โดยไม่คำนึงถึง อายุ เพศ ความพิการของร่างกาย เชื้อชาติ ลัทธิ ความเชื่อทางศาสนา สีของผิว ภาษาพูด ฐานะทางเศรษฐกิจ ชั้นทางสังคม ชนกลุ่มน้อย ความคิดทางการเมือง

3) ต้องสอดคล้องกับอนุสัญญา

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 4 มีหลักว่าการออกกฎหมายภายในที่มีบทลงโทษเด็ก หรือการปฏิบัติที่มีผลต่อเด็กของรัฐภาคีจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะใช้บังคับกับเด็กและต้องสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก เช่น การกำหนดบทลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตแก่เด็กที่กระทำผิดหาได้ไม่ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37

7.2.2 มาตรฐานด้านการบริหาร

การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในชั้นก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล เช่น จับกุม สอบสวน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารพึงปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดไว้ดังนี้

1) กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

ต้องนำหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังมาใช้ คือจะนำบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในภายหลังและมีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่ รวมถึงจะนำบทกฎหมายที่เป็นโทษหรือมีโทษหนักขึ้นไปลงโทษแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่ ซึ่งเป็นไปตามข้อ 40 2 (a)

2) ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

รัฐภาคีพึงยึดหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ (innocent) จนกว่าจะพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัย (beyond reasonable doubt) ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 40 2 (ข) “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้ (1) ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย...”

3) ต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก

เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของรัฐภาคีจะเลือกปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ ตามข้อ 2 (2) “รัฐภาคีพึงดำเนินมาตรการที่พึงปรารถนาเพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองจากการปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ” ฉะนั้น ในกรณีที่เด็กกระทำความผิดเหมือนกัน ย่อมได้รับการปฏิบัติจากรัฐเหมือนกัน

4) คุ้มครองการปฏิบัติโดยมิชอบต่อเด็ก

ในข้อ 37 ได้วางหลักว่า “รัฐภาคีประกันว่าเด็กจะไม่ถูกรังแก หรือถูกปฏิบัติ หรือถูกลงโทษที่มีลักษณะโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือถูกลิดรอนสิทธิอิสรเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกจะต้องเป็นไปตามบทกฎหมายและใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่าที่จำเป็น และระยะเวลาควบคุมกักขังหรือจำคุกจะต้องให้มีความ

เหมาะสมกับสภาพความคิดและอายุเด็ก ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมหรือกักขังจะต้องแยกต่างหากจากผู้ใหญ่

5) การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็ก

กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐภาคีพึงจัดให้เด็กได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นใดที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนให้มีสิทธิต่อสู้คดีในศาลได้อย่างเต็มที่

6) สิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับบิดามารดา

รัฐภาคีต้องมีหลักประกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกกักขัง อิศรเสรีภาพยังคงมีสิทธิที่จะได้รับการติดต่อเขียนเขียนจากครอบครัว ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น

7) สิทธิที่จะมีล่ามช่วยเหลือ

กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา และเด็กนั้นไม่อาจเข้าใจภาษาท้องถิ่นได้ รัฐภาคีจะต้องจัดหาล่ามให้โดยไม่คิดมูลค่า ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเข้าใจข้อกล่าวหาและสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามข้อ 40 (2) (b) (vi) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

8) ต้องไม่มีการบังคับเด็กให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพ

เด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐภาคีพึงคุ้มครองและประกันว่าเด็กนั้นจะไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพต่อการกระทำความผิดของตน ต้องเปิดโอกาสให้เด็กต่อสู้คดีได้อย่างเต็มความสามารถ ตามข้อ 40 (2) (b)(iv)

อนุสัญญาได้กำหนดกลไกภายในของรัฐ คือ รัฐภาคีจะจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการฝ่ายบริหารที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะโดยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายภายในของรัฐให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญา ซึ่งกลไกภายในของรัฐนี้เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพมากเนื่องจากมีสภาพบังคับ (santion) หากได้มีการละเมิดต่อสิทธิเด็ก

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในชั้นศาล และมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กภายหลังศาลพิพากษาไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติต่อเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

7.3 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กไว้อย่างดียิ่ง ซึ่งต่อมามองค์การสหประชาชาติได้มีการเสนอกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 เชิญชวนประเทศสมาชิกให้ปรับปรุงกฎหมาย นโยบายและวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลกจัดทำสิ่งซึ่งยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนคือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับ ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายใดก็เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

โดยกฎแห่งกรุงปักกิ่ง แบ่งเป็น 6 ภาค ซึ่งแบ่งเป็น 30 ข้อ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีชั้นสอบสวน ได้แก่

- ข้อ 10 การติดต่อขั้นแรก

ข้อ 10.1 เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชน จะต้องแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทันที หากแจ้งให้ทราบทันทีไม่ได้จะต้องแจ้งให้ทราบภายหลังในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ข้อ 10.2 ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหรือคณะบุคคลควรริบพิจารณาเรื่องปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า

ข้อ 10.3 การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรจัดให้อยู่ในลักษณะของการเคารพสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง

- ข้อ 11 การพ้นจากระบบ

ข้อ 11.1 เมื่อมีความเหมาะสม ควรพิจารณาดำเนินการผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องใช้วิธีดำเนินคดีอย่างเป็นทางการจากผู้มีอำนาจตามที่อ้างถึงในกฎข้อ 14.1

ข้อ 11.2 ตำรวจ อัยการ หรือหน่วยงานที่ดำเนินคดีของเด็กและเยาวชนควรมีอำนาจจัดการกับคดีโดยใช้ดุลพินิจ ซึ่งไม่ต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้สำหรับวัตถุประสงค์นั้น ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้เป็นไปตามหลักการที่มีอยู่ในกฎนี้

ข้อ 11.3 การพ้นจากระบบ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการส่งให้ชุมชนที่เหมาะสม หรือมีการให้บริการอื่นนั้น ควรได้รับความยินยอมจากเด็กและเยาวชน หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครอง โดยมีข้อแม้ว่าการตัดสินใจส่งให้ชุมชนนี้จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้มีอำนาจ ก่อนมีการปฏิบัติ

ข้อ 11.4 เพื่อความสะดวกในการใช้ดุลพินิจกับคดีของเด็กและเยาวชน ควรจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การสอดส่องและให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว การชดใช้ความเสียหายและการเยียวยาให้แก่เหยื่อผู้เคราะห์ร้าย

- ข้อ 12 ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานของตำรวจ

ข้อ 12.1 ตำรวจซึ่งทำงานกับเด็กและเยาวชนหรือได้รับมอบหมายเป็นพิเศษให้ทำงานกับเด็กและเยาวชน หรือเป็นผู้มีหน้าที่หลักด้านป้องกันอาชญากรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ควรได้รับการสอนหรือฝึกอบรมพิเศษเพื่อให้ทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด และในเมืองใหญ่ ๆ ควรจัดตั้งหน่วยตำรวจพิเศษเพื่อทำงานตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

บันทึกเพิ่มเติม

กฎข้อ 12 ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการจัดฝึกอบรมเป็นพิเศษให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ตำรวจเป็นด่านแรกของระบบความยุติธรรม ดังนั้นการกระทำตามวิธีที่ได้รับการอบรมอย่างเหมาะสมจึงเป็นความสำคัญที่สุด

- ข้อ 13 การควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี

ข้อ 13.1 การควบคุมตัวไว้พิจารณาคดีควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้ และใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อ 13.2 หากเป็นไปได้ควรใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี เช่น การสอดส่องอย่างใกล้ชิด การดูแลเพิ่มเติม หรือให้อยู่ที่บ้าน สถานศึกษาหรืออยู่กับครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง

ข้อ 13.3 เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้พิจารณาคดีควรมีสិทธิ และได้รับสิ่งทีสหประชาชาติรับรองไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษด้วย

ข้อ 13.4 เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อพิจารณาคดีควรถูกแยกออกจากผู้ใหญ่ และควรถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่อื่นหรือไว้ในส่วนที่แยกออกมาจากสถานที่กักขังผู้ใหญ่

ข้อ 13.5 ขณะถูกควบคุมตัว เด็กและเยาวชนควรได้รับความเอาใจใส่ ได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา การงาน จิตใจ ร่างกายและยารักษาโรค ซึ่งเด็กและเยาวชนอาจต้องการตามสภาพของอายุ เพศ และบุคลิกภาพ

บันทึกเพิ่มเติม

อันตรายที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนอันเนื่องมาจากได้เรียนรู้วิธีการกระทำผิดจากสถานควบคุมตัวขณะรอการพิจารณาคดีนั้นเป็นเรื่องที่ร้ายแรงยิ่ง จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวไว้ ฎข้อ 13.1 สนับสนุนให้คิดค้นหามาตรการใหม่ ๆ ที่หลีกเลี่ยงการควบคุมตัวไว้เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) เป็นข้อกำหนดที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพของประเทศ รวมถึงการทำให้มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างน้อยตามมาตรฐานขั้นต่ำฯ และให้การปฏิบัติงานขององค์กรต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้รับการปฏิบัตินั้น ๆ

8. แนวคิดของการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศ

จากแนวความคิดของการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน ซึ่งแต่ละประเทศต่างยอมรับแนวความคิดดังกล่าว โดยได้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศ โดยแบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

8.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสมัยที่สหรัฐอเมริกายังเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ เด็กจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายอังกฤษซึ่งยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายที่ใช้กับการกระทำความผิดของเด็กโดยเฉพาะ ในช่วงแรก ๆ ของการอพยพเข้ามาตั้งอาณานิคม เด็กที่ประพฤติไม่ดีจะถูกลงโทษ โดยมีนักบวชเป็นผู้ลงโทษเด็กที่กระทำผิดไม่ร้ายแรง และเด็กที่ไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดาจะถูกเขียนตี หากเด็กกระทำผิดโดยการลักขโมยนอกจากจะถูกเขียนตีแล้ว บิดามารดาจะถูกบังคับให้จ่ายค่าเสียหายหรือค่าปรับเป็นจำนวน 3 เท่า การลงโทษประหารชีวิตส่วนใหญ่จะใช้กับบุคคลที่มีอายุเกิน 16 ปีขึ้นไป เด็กยังคงต้องรับโทษจำคุกเช่นเดียวกับผู้ใหญ่และถูกใช้ให้ทำงานในระหว่างต้องโทษด้วย

กฎหมายฉบับแรกของอาณานิคมนิวเจอร์ซีย์และเพนซิลวาเนีย มีบทบัญญัติที่เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนฝึกทางด้านอาชีพสำหรับเด็กแต่ยังไม่มียุติธรรมที่ใช้กับเด็กกระทำผิด โดยเฉพาะ เด็กยังคงได้รับการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ประพฤติเหลวไหล เกรถือเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่จะต้องอบรมสั่งสอนและลงโทษตนเอง กฎหมายจะไม่เข้าไป

เกี่ยวข้อง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเริ่มสนใจการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา ความผิดแล้วเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการปฏิบัติก่อนการพิจารณาคดียังให้ความสนใจน้อยมาก จึงทำให้การพัฒนาในชั้นนี้เป็นไปอย่างช้า ๆ

โดยรากฐานของระบบศาลคดีเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีผลสืบเนื่องจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษ และได้มีการประยุกต์ตามหลักปรัชญาพื้นฐาน *Parens Patriae* ซึ่งรัฐเป็นตัวแทนของบิดามารดาในการดูแลเด็ก ถ้าบิดามารดาได้ทาลายความไว้วางใจในการปกป้องดูแล รัฐจะเข้าไปแทรกแซงเพื่อปกป้องดูแลเด็กเองโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครองและเพื่อสวัสดิภาพของเด็ก ขณะเดียวกันยอมรับว่าเด็กและเยาวชนไม่ควรได้รับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะการลงโทษ ศาลแห่งรัฐเพนซิลวาเนียเป็นแห่งแรกที่คำนึงถึงปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยพยายามใช้บทบาทของผู้ปกครองและหลักปรัชญาพื้นฐาน *Parens Patriae* ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน จนกระทั่งมีการจัดตั้งศาลคดีเด็กของมลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois Juvenile Court Act 1899) ถือเป็นศาลแรกของประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีการตั้งศาลที่มีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ พื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายของเด็กและเยาวชน โดยไม่ลงโทษทางอาญาแก่เด็กและเยาวชน นับแต่ ค.ศ. 1945 ได้มีระบบศาลเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นทุกรัฐ โดยเป็นศาลที่มีระบบการพิจารณาคดีและแนวความคิดต่างจากระบบศาลผู้ใหญ่ สำหรับศาลคดีเด็กและเยาวชนของกรุงวอชิงตัน ดีซี (District of Columbia Juvenile Court) เป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกของรัฐบาลกลาง (federal court system) โดยจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1906 มีอำนาจในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด (delinquent) ไร้ที่พึ่ง (dependent) แก้ไขไม่ได้ (incorrigible) และหนีโรงเรียน (truant)¹⁵

ตั้งแต่ปี 1960 นักกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (illegal acts) หรือกระทำความผิดเพราะความเป็นเด็ก (Status offend) และได้ให้ความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยตีความให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile delinquent) รวมทั้งเด็กที่กระทำความผิดกฎหมายและเด็กที่กระทำความผิดเพราะเหตุอายุน้อยหรือความประพฤติไม่เหมาะสมแก่วัย การคุ้มครองสิทธิเด็กได้เริ่มพัฒนาโดยรัฐสภาได้ผ่านร่างกฎหมาย Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act ค.ศ. 1974 สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือ¹⁶

¹⁵วิชา มหาคุณ ศาลเยาวชนและครอบครัวตามระบบสากล และแนวทางปฏิรูป หนังสือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่ของกระบวนการยุติธรรมไทย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา หน้า 89-90

¹⁶ประธาน วัฒนาวณิชย์ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนการศึกษาเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน 2528 หน้า 53-54

1. การแก้ไขปัญหาคความผิดเกี่ยวกับสถานะ (Status offence) อันได้แก่ ความผิดใด ๆ ซึ่งบัญญัติไว้เฉพาะเด็ก และห้ามมิให้ศาลใช้มาตรการคุมขังหรือควบคุมตัวไว้ในทัณฑสถาน แต่ให้ส่งตัวไปยังบ้านเยาวชน (Juvenile Shelter)

2. ห้ามมิให้ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในสถานที่ซึ่งอาจติดต่อกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ผู้ต้องโทษจำคุก หรือถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี

3. กฎหมายฉบับนี้ได้ก่อให้เกิดและฝึกรวมบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวาง

นับแต่ประกาศใช้ Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act ค.ศ. 1974 เป็นต้นมา ได้มีการปฏิรูปสถานฝึกอบรมให้ผ่อนคลายความเข้มงวด ขจัดการกระทำทารุณโดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและได้มีการจัดตั้งศูนย์แรกรับและตรวจหาสาเหตุ (reception and diagnostic center) เพื่อให้บริการแก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่ระยะแรกที่ถูควบคุมตัว โดยถือเป็นหน้าที่ของหน่วยงานบริการชุมชน (department of youth services) เพื่อเชื่อมต่อกับสถานฝึกอบรม ยิ่งกว่านั้นเอกชนยังได้จัดตั้งสถานฝึกอบรมแบบที่มีการควบคุมน้อยที่สุด ทั้งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลกลางและรัฐต่าง ๆ¹⁷

เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในระยะแรกที่ผ่านมา ยังไม่เป็นไปตามปรัชญาพื้นฐานที่ว่า รัฐในฐานะผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาให้มีความสอดคล้องมากขึ้น โดยผลักดันให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กโดยให้มีการบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคลเป็นสำคัญและภายใต้ปรัชญาพื้นฐานนี้เอง ทำให้รัฐซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนบิคารมาดาหรือผู้ปกครองมีอำนาจในการปกครองดูแลเด็กและเยาวชน ถ้าบิคารมาดาของเด็กได้ทำลายความไว้วางใจในการปกครอง การเลี้ยงดูบุตร รัฐจะเข้าไปแทรกแซงเพื่อพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองโดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน

8.2 ประเทศอังกฤษ

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษยุคแรก ซึ่งเป็นกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีรากฐานมาจากการกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม (Group Responsibility) ซึ่งเป็นกฎหมายของกษัตริย์ฮือเน (King in) ใช้บังคับระหว่างปี ค.ศ. 688-725 โดยบัญญัติว่า ผู้ใดลักทรัพย์โดยภรรยาและบุตรไม่เห็นด้วย จะต้องชดใช้เงิน เป็นการลงโทษ ถ้ารู้เห็นเป็นใจให้นำตัวไปเป็นทาสทุกคน ต่อมาระหว่างปี ค.ศ. 924-939 ได้บัญญัติการ

¹⁷วิชา มหาคุณ รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ตุลาคม ปีที่ 43 เล่มที่ 3 กรกฎาคม- กันยายน 2539 หน้า 150

ลงโทษประหารชีวิต แต่ห้ามมิให้ประหารชีวิตเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เว้นแต่กรณีที่ชัดเจนหรือหลบหนี

จากหลักแนวคิด *Parens Patriae* ที่เกิดขึ้นในสมัยโรมัน ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 โดยถือว่าพระมหากษัตริย์ที่มีอำนาจปกครองประเทศ และเป็นเสมือนบิดาของประเทศรวมทั้งมีอำนาจการปกครองดูแลเด็กและเยาวชน มีอำนาจลงโทษและการปกครองดูแลเด็กและเยาวชนที่ไร้ญาติและขาดที่พึ่ง เด็กและเยาวชนที่ผู้ปกครองดูแลไม่สามารถดูแลได้รวมถึงเด็กที่กระทำความผิดด้วย การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จะเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการพิจารณาคดีและการลงโทษเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ยกเว้นกรณีเด็กมีอายุต่ำกว่า 7 ปี กระทำความผิดแต่จะได้รับการคุ้มครองโดยไม่มีความผิดเพราะยังถือว่าเด็กไม่มีเจตนาชั่วร้าย ยังไม่รู้ผิดชอบชั่วดี อีกทั้งไม่สามารถรับผิดได้ ต่อมาได้มีการขยายระดับอายุให้สูงขึ้นจาก 7 ปีเป็น 10 ปี แต่เด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี ที่กระทำความผิดจะยังได้รับการปฏิบัติจากฝ่ายบ้านเมืองเช่นเดียวกับผู้ใหญ่¹⁸

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้จัดตั้งศาล *Chancery Court* เป็นครั้งแรก เพื่อเป็นตัวแทนอำนาจของกษัตริย์มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและกำหนดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัว การปกครองดูแลบุตร และปกครองในครอบครัว เด็กและเยาวชนที่บิดามารดาเป็นผู้เสมือน-ไร้ความสามารถในการปกครองดูแลบุตร โดยจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองของพระมหากษัตริย์ในการเข้าแทรกแซงการดำเนินชีวิตในครอบครัวและการดำเนินชีวิตของเด็ก และให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกระทำผิด (*responsibility to safeguard their welfare*) ตามปรัชญา “*Parens Patriae*” ถือเป็นจุดกำเนิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (*juvenile justice*) ที่แยกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (*criminal justice*) ที่ใช้กับผู้ใหญ่กระทำผิด ในการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อเด็ก ทำให้ได้ก่อตั้งสถาบันของเอกชนขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์ด้านที่อยู่และฝึกอาชีพแก่เด็กยากจนในลอนดอน โดยจัดให้แบ่งกลุ่มเด็กอาศัยรวมกันในบ้านแต่ละหลังมีลักษณะคล้ายครอบครัว โดยมีพ่อแม่บ้านทำหน้าที่เป็นบิดามารดาและเด็กจะได้รับการเลี้ยงดูและฝึกงานด้านเกษตรกรรม การก่อตั้งสถาบันเอกชนนั้นประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กได้เป็นอย่างดี ถูกนำเสนอเข้าสู่รัฐสภาของอังกฤษเพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินงานไปใช้กับนักโทษในเรือนจำ และพัฒนาต่อมาเป็นสถานฝึกและอบรมอาชีพของรัฐบาลในปี ค.ศ. 1838

¹⁸ เสรีน ปุณณะหิตานนท์ *การกระทำผิดในสังคม : สังคมวิทยา อาชญาวิทยาและพฤติกรรมเบี่ยงเบน* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527 หน้า 104

ในปี ค.ศ. 1908 รัฐสภาได้ผ่านร่างกฎหมายก่อตั้งศาลเด็กและเยาวชนขึ้นเป็นครั้งแรก โดย ลอร์ด เอ็ดโลคท (Lord Advocate) ได้กล่าวชี้แจงต่อรัฐสภาซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “สภาบุรุษ สภามุขมนตรีทั้งหลายที่มีจิตใจดีงาม ตลอดจนกลุ่มบุคคลผู้มีจิตอันเป็นกุศลซึ่งได้ร่วมงานที่สำคัญในเวลาที่ผ่านมามีปีมานี้ ได้ก่อให้เกิดสิ่งน่าชื่นชมยินดีโดยขอให้สังเกตว่า เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ตามหลักวิทยาศาสตร์ที่มีขอบเขตที่กว้างขวางและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก็ได้รวบรวมประมวลขึ้นเป็นร่างกฎหมายที่ได้นำเสนอต่อรัฐสภา” คำกล่าวนี้ถือเป็นกุญแจสำคัญในการไขเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้แยกออกจากกระบวนการยุติธรรมของผู้ใหญ่โดยนำเอาองค์ความรู้ตามหลักวิทยาศาสตร์มารองรับ

9. แนวคิดของการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

ก่อนที่ประเทศไทยจะได้มีการนำเอากฎหมายเด็กและเยาวชนมาบังคับใช้นั้น การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดต้องเป็นไปเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมที่ใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เมื่อเด็กนั้นกระทำความผิดทางการจึงส่งเด็กเหล่านี้ไปยังโรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 และสถานฝึกและอบรมตามพระราชบัญญัติจัดฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 โดยให้อำนาจศาลสั่งให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับไม่เกิน 15 ปี ที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยปราศจากเหตุอันควรไปไว้ยังโรงเรียนฝึกอาชีพ โดยกรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพขึ้นตาม พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 เพื่อทำการฝึกอบรมเด็กจำพวกที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติจัดฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติไว้ว่า “วิธีการปฏิบัติต่อนักโทษและต่อเด็กที่ต้องคำพิพากษา ให้หนักไปทางฝึกอบรม...” และกรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพสำหรับเด็กซึ่งกระทำความผิดที่มีอายุไม่ครบ 18 ปี สำหรับผู้ต้องโทษที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ได้มีสถานที่ควบคุมเป็นพิเศษถือเป็นการแยกควบคุมผู้ต้องโทษเป็นครั้งแรก และได้ปรับปรุงสถานที่ดังกล่าวขึ้นเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่ม

ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้โอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ ดำเนินการ ณ เยาวชนบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2481 โดยให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่จัดการกับเด็กนักเรียนหรือเด็กอนาถาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีสารวัตรนักเรียนเพื่อทำการควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนที่เร่รอน หรือมีความ

ประพจน์ไม่เหมาะสมนอกโรงเรียน โดยจะว่ากล่าวตักเตือนและแจ้งเหตุให้โรงเรียนทราบ พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ใช้ได้เฉพาะในเขตพระนครเท่านั้น

จากบทบัญญัติของกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดข้างต้น ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ก่อนมีศาลเด็กและเยาวชน การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ยังคงใช้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมระบบเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิด เมื่อได้พิจารณา บทบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับที่ได้กล่าวมา พบว่ายังมีข้อบกพร่องและอุปสรรคอยู่หลายอย่าง เพราะเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้สำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีที่ศาลไม่มีกฎหมาย บัญญัติวิธีการไว้ เด็กและเยาวชนจึงได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิด ซึ่งเป็น การไม่เหมาะสมและมีผลเสียหายแก่เด็กได้

ต่อมากลุ่มผู้นำทางศีลธรรม (Moral Entrepreneurs) ที่มีความเชื่อว่าบรรดาเด็กและ เยาวชนจะต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัย อีกทั้งเห็นว่า ควรจัดตั้งศาลคดี เด็กและเยาวชนของไทยขึ้น ตามกรอบแนวความคิดการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ที่ว่า “รัฐในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจ ที่จะเข้าแทรกแซงครอบครัวเมื่อ ครอบครัวมีปัญหา หรือทำหน้าที่ของตนบกพร่อง” และให้แยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจาก ผู้ใหญ่ที่กระทำผิด¹⁹

จากแนวคิดความเชื่อของกลุ่มผู้นำทางศีลธรรม และผลของการเผยแพร่แนวความคิด ดังกล่าว ได้มีส่วนกระตุ้นและผลักดันให้รัฐบาลไทยสนใจที่จะจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และ องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2482 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น (พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงค์นาวาสวัสดิ์) ได้ส่ง หลวงปาณี ศรีศิลวิสุทธิ ไปดูงานเกี่ยวกับศาลในทวีปเอเชียและยุโรป รวมทั้งให้ดูเรื่องศาลคดีเด็ก และเยาวชน จึงถือเป็นการเรียนรู้และรับเอากรอบแนวคิด หรือกระบวนการ ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยเมื่อกลับ มาแล้ว ผู้ที่ไปศึกษาดูงานได้ถ่ายทอดแนวคิดหรือที่ได้รับมาในครั้งนั้น ในรูปของรายงานการศึกษา ดูงานเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม ต่อมาได้มีบันทึกของประธานศาลฎีการายงานทำความเข้าใจเรื่อง ”ศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศต่าง ๆ ตลอดจนสถานการณ์ในประเทศไทย หากจะจัดตั้งศาล คดีเด็กและเยาวชน” เสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่เรื่องนี้ต้องระงับไว้เนื่องจากเกิด สงครามโลกครั้งที่ 2

¹⁹วิชา มหาคุณ ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล พิมพ์ครั้งที่ 5.กรุงเทพมหานคร สถาบันพัฒนา กระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง 2541 หน้า 48-49

พ.ศ. 2493 ได้มีการรื้อฟื้นเรื่องการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นอีกครั้ง ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้จัดส่งคณะผู้พิพากษาไปดูงานศาลคดีเด็กและเยาวชนที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกาอีกกลุ่มหนึ่ง จึงเป็นการเรียนรู้และรับเอากรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มีรากฐานมาจากปรัชญาแนวคิด ทฤษฎีของประเทศตะวันตกมาสู่ประเทศไทยผ่านคณะผู้พิพากษาคณะนี้ จากนั้นกระทรวงยุติธรรมได้เสนอกณะรัฐมนตรีให้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการอบรมและสงเคราะห์ และได้มีการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนขึ้น ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานและกรรมการอีก 12 คน โดยให้รับดำเนินการร่างกฎหมายและประกาศใช้โดยเร็ว ในการประชุมคณะกรรมการ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2493 มีการวางแผนการจัดตั้งศาลและเยาวชนเป็นศาลอาญาปนศาลแพ่ง ในขั้นนี้ได้เริ่มนำเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในทางอาญา และในทางแพ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองเท่านั้น ผลงานของคณะกรรมการคณะนี้ได้มีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อมาคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา, ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2494) ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งกำหนดให้จัดตั้ง “ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง” ขึ้นในจังหวัดภายใน 180 วัน นับแต่วันบังคับใช้พระราชบัญญัติ และจัดให้มีหน่วยงานสำหรับตรวจพิเคราะห์ ฝึกอบรม และสงเคราะห์เด็ก เรียกว่า “สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” โดยประสงค์จะให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางเป็นเครื่องมือของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนทุกระยะ

เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 กระทรวงยุติธรรมจึงได้เปิดทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนรวมทั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในจังหวัดพระนครเป็นแห่งแรก ถือว่าอิทธิพลกระแสแนวความคิดของตะวันตกมีต่อสังคมไทยอันส่งผลให้มีการจัดตั้งองค์กรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแบบตะวันตก จากกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 โดยมีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...อนาคตของชาติทุกชาติ ย่อมขึ้นอยู่กับเด็ก เพราะเด็กคือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ข้าพเจ้าจึงมีความพอใจที่รัฐบาลของข้าพเจ้า อันมีกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ ได้ให้ความสนใจในปัญหาเกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และพยายามคิดหาทางที่จะอบรมบ่มนิสัยบุคคลเหล่านี้ ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า...งานนี้เป็นงานใหญ่ งานใหม่ และเป็นงานยุ่งยาก เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องของศาลเท่านั้น แต่หากมีความสัมพันธ์กับปัญหา

การศึกษา ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาเกี่ยวกับสวัสดิภาพของประชาชน (Public Welfare) อยู่ด้วย...”

จึงถือเป็นการเริ่มต้นแห่งกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแนวคิดสากล โดยแยกการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายออกจากการทำผิดของผู้ใหญ่ เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ไม่ใช่อาชญากร เป็นแต่เพียงผู้กระทำความผิดเฉพาะของสังคม ไม่สมควรจะได้รับการลงโทษทัณฑ์²⁰ การดำเนินการพิจารณาคดีผู้ใหญ่ต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดตามกฎหมาย และมุ่งที่จะสืบพยานหลักฐานให้ชัด เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา แต่แนวทางความคิดสำหรับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและแนวความคิดศาลคดีเด็กและเยาวชนนั้น มีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือ สรรหาความยุติธรรมเฉพาะตัว กับการหาทางแก้ไขปัญหาคชเฉพาะราย สาเหตุแห่งการกระทำความผิดและความรู้ผิดชอบชั่วดีของเด็กและเยาวชนไม่เหมือนผู้ใหญ่ อีกทั้งวิธีการที่จะแก้ไขเด็กและเยาวชนก็ไม่เหมือนวิธีที่ใช้สำหรับผู้ใหญ่จึงควรใช้วิธีพิจารณาและพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน และเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนที่ถือว่ากระทำความผิดขึ้น โดยเฉพาะคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนรวมถึงคุ้มครองส่วนได้เสียของผู้เยาว์ในด้านสวัสดิการ ครอบครัว และทรัพย์สินด้วย²¹

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนโดยมีเจตนารมณ์ที่มุ่งในการแก้ไขปัญหา และการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งได้ปรากฏในเหตุผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีถ้อยคำตอนหนึ่งว่า “...เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ทั้งให้คดีเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข...” จากเหตุผลและเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าศาลเยาวชนและครอบครัว

²⁰ ประภาศน์ อวยชัย บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร 2515-2516 หน้า 2-4

²¹ บุญเพราะ แสงเทียน กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์ กรุงเทพมหานคร บริษัทวิทยพัฒนา 2546 หน้า 98-99

มีบทบาทเป็นทั้งกระบวนการยุติธรรมหรือทางกฎหมายกับกระบวนการทางจิตวิทยาสังคม (psychosocial) และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ (social welfare) ด้วยเหตุนี้ จึงมีการออกแบบกลไกและวิธีพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวแตกต่างจากศาลธรรมดาทั่วไป สำหรับการคุ้มครองสิทธิของเด็กในกฎหมายอาญานั้น ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 บัญญัติให้การกระทำความผิดของเด็กอายุยังไม่เกิน 7 ขวบไม่ถือเป็นความผิด และหากเป็นกรณีบุคคลอายุเกินกว่าเจ็ดขวบขึ้นไป ก็ได้มีการบัญญัติวิธีการสำหรับเด็กไว้

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญา

คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันทำการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น โดย “เด็ก” ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้น และตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นิยามคำว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ จากแต่เดิม ที่กำหนดให้ “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 14 ปีบริบูรณ์ และ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ จากแต่เดิมที่กำหนดให้ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งการแก้ไขเรื่องอายุเด็กและเยาวชนเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับปี พ.ศ. 2525 นิยามคำว่า “เด็ก” หมายถึง ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ และแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติก็ได้มีความเห็นตรงกันและมีมติให้ยึดตามความหมายถึงผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเด็กและเยาวชนมีวุฒิภาวะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งด้านการเรียนรู้ ด้านอารมณ์และพฤติกรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้ใหญ่มาก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาทั่วไปเพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้มีการเพิ่มเติมทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มาใช้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในหมวดที่ 7 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่มาตรา 86 ถึง มาตรา 94 แต่ยังมีปัญหาในการใช้ ซึ่งผู้ศึกษาจะขอเสนอเฉพาะส่วนของชั้นก่อนฟ้อง ที่ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เป็นลำดับ

1. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

1.1 เจตนารมณ์การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้

ประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อนมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีส่วนบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนามาเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไขไม่ให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้านวินัย เท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมกับคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมด้วย²²

วิธีที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งประเทศไทยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มของต่างประเทศมาใช้และโดยที่สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้ออาทรจึงมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามารับผิดชอบด้วย เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงเรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative Justice หรือการอำนวยความยุติธรรมโดยเฉพาะในกรณีพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

อาจกล่าวได้ว่ากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานแรกในประเทศไทยที่ได้เริ่มนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2546 อันเนื่องมาจากความจำเป็นที่ว่าเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเน้นที่การลงโทษ และให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดมากกว่าผู้เสียหาย มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น เพราะมุ่งเน้นในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการนำตัวเด็กเข้าไปในสถานแรกรับเพื่อฝึกอบรม เน้นการลงโทษเพื่อให้หลบจำ ปัญหาที่ตามมาคือการแออัดยัดเยียดของเด็กในสถานแรกรับ หรือสถานฝึกอบรม การดูแลเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงทำให้การขัดเกลากลายเป็นไปได้อย่างยาก จึงมีการนำมาตรการทางเลือกอื่นเข้ามาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อหันเหคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนออกจาก

²² ชนกมล สุญทุกซ์ การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2553 หน้า 77-78

กระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้ ซึ่งเป็นการดีกว่าที่จะนำตัวเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลัก และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางอาญาที่เป็นทางการหรือเต็มรูปแบบแล้วมีหลายประการดังนี้คือ²³

1. ในส่วนตัวเด็กและเยาวชนหากต้องถูกศาลพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดนั้น สภาพจิตใจของเด็กจะเปลี่ยนไป บางส่วนอาจจะหมดความภาคภูมิใจในตนเองบอกว่าตนเป็นผู้ต้องหา และเมื่อถูกสังคมนรังเกียจผลักไสออกจากสังคม แนวทางการใช้ชีวิตปกติก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ขาดศักยภาพในความเป็นตัวของตัวเองในการพัฒนาและสังคมสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ในที่สุดอาจจะมีการพัฒนาในทางตรงข้าม คือ กลับไปประกอบอาชญากรรม

2. ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การถูกดำเนินคดีอาญาทำให้บุคคลขาดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังดำเนินตามปกติของตน กลับต้องมีภาวะชะงักงันที่ขาดเสรีภาพ ต้องอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ไม่มีโอกาสในการศึกษาหรือหางานตามปกติ ขาดกลุ่มเพื่อนที่เคยดำเนินชีวิตร่วมกันในวัยเรียน แม้ภายหลังพ้นโทษ และได้มีโอกาสได้กลับไปศึกษา อาจจะมีเพื่อนร่วมชั้นเรียน ขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่อาจดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

3. ผลกระทบต่ออนาคตอันเป็นตราบาปของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเมื่อมีประวัติว่า ถูกลงโทษหรือกระทำความผิด สังคมไทย และบุคคลทั่วไปยังมีทัศนคติว่า เด็กและเยาวชนมีมลทินมัวหมองไม่สมควรที่จะได้มีโอกาสศึกษาต่อในสถาบันของรัฐบาลบางแห่ง เช่น หน่วยงานของทหารและตำรวจ การที่หน่วยงานของรัฐยังปิดกั้นโอกาสของเด็กและเยาวชนถือว่าวิธีการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่นำเด็กไปสู่ระบบการลงโทษได้ประทับตราบาปแก่เด็กและเยาวชน ทั้ง ๆ ที่บางความผิดของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษเข้าอยู่ในสถานพินิจให้เป็นตราบาปต่ออนาคต

4. สิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาเด็กและเยาวชนพึงได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษตามที่ได้ระบุไว้ในปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิเด็ก โดยเหตุผลที่ว่า เด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการพิทักษ์และดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 (1) รัฐสภายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะได้รับการปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึก

²³ พรพนธกรณ พรมเพ็ญ ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธี

ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็กและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทสร้างสรรค์ของเด็กและสังคมและตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งได้วางหลักไว้ในข้อ 17 เรื่องหลักชี้้นำในการพิจารณาคดีและวางข้อกำหนด โดยแสดงให้เห็นว่าการลงโทษอย่างเข้มงวดเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดควรคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตของเด็กและเยาวชนเสมอ รวมถึงการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นที่มีให้มากที่สุด และพัฒนาการใช้หนทางอื่นที่แปลกใหม่ หลีกเลี่ยงการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน

กรณีที่ไม่มีความหนทางป้องกันสังคมแบบอื่นที่เหมาะสม การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิดควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น รวมถึงการจะต้องมีความรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติของบุตรเนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม จึงไม่ควรแยกเด็กออกจากบิดามารดาหรือหากจะแยกออกจากบิดามารดาก็ควรเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

จากสภาพดังกล่าวนี้เองจึงคิดหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำมาปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับผู้เสียหายด้วย ด้วยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยที่กระบวนการดังกล่าว ถือว่าได้ผลมากกว่ากระบวนการยุติธรรมทางปกติ เพราะสภาพสังคมไทยมีลักษณะของการให้อภัย การเอื้ออาทร และการประนีประนอมอยู่มาก และการประชุม กลุ่มครอบครัวก็เป็นลักษณะของการไกล่เกลี่ยที่เป็นลักษณะของการตกลงเพื่อผ่อนปรนให้แก่นัก ซึ่งในอนาคตการระงับข้อพิพาท โดยมากก็จะเข้าไปในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยของบุคคลที่ได้รับการยอมรับของชุมชน ถือเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกคนได้เรียนรู้ถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นทางเลือกที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับผิดชอบในการกระทำของตนเองและเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวญาติพี่น้องที่จะเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหา เด็กและเยาวชนจะถูกลงโทษด้วยโทษที่กำหนดโดยครอบครัวของเขา โดยเฉพาะกระบวนการดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่เป็นการดึงครอบครัวของเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับภาระในการแก้ปัญหาบุตรหลานของตน และเป็นการเพิ่มบทบาทของชุมชนและลดบทบาทของรัฐลง และเพื่อสร้างความเคารพในบุคคลอื่น

โดยประเทศไทยนำมาใช้โดยผ่านมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิธีการพัฒนาชีวิตเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของ

ตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา

1.2 หลักเกณฑ์ เงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะสามารถเข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติได้จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้²⁴

1. คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่มีก็ตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
2. ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี
3. ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น

4. ผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาว่าคดีเข้าเงื่อนไขที่กำหนดแล้ว จะต้องนำเสนอต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการตรวจสอบแผนแล้วเกิดความสงสัย สามารถสอบถามจากผู้อำนวยการสถานพินิจได้ ถ้าไม่เห็นชอบสั่งให้แก้ไขใหม่ได้ หรือสั่งดำเนินการต่อไป ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ากระบวนการจัดทำแผนไม่ชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร โดยศาลต้องสั่งภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วินิจฉัยรับรายงาน

ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผน จะถูกกำหนดโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ ได้แก่ เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ถ้าหากเห็นสมควรจะเชิญผู้แทนชุมชนหรือผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมพิจารณาทำแผนก็ได้แต่ต้องให้เสร็จภายใน 30 วัน นับแต่เด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำ

²⁴พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติตามด้วยก็ได้ เช่น กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือ กำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี²⁵ โดยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม
- 2) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 3) เพื่อบรรเทาทดแทนหรือชดเชยเยียวยาหรือฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสียหายให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 4) เพื่อให้ชุมชนหรือสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและเพื่อสร้างหลักประกันแก่ชุมชนหรือสังคมให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนหรือสังคม

หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแผน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานต่อพนักงานอัยการให้ทราบ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป หากเด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานพนักงานอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องถือว่าเป็นที่สุด สิทธินาคคืออาญาไม่ฟ้องเป็นอันระงับไปโดยไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเป็นคดีแพ่ง จากนั้นผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานให้ศาลทราบ²⁶ ในระหว่างที่มีการจัดทำและปฏิบัติตามแผนนั้น พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนต้องตรวจสอบปากคำทุกฝ่าย²⁷

1.3 ขั้นตอนและวิธีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 86

กรณีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 ประกอบมาตรา 87, 88 และ 89 เป็นกรณีหันเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกไปจาก

²⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87

²⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 88

²⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 89

กระบวนการยุติธรรมก่อนการฟ้องคดี โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ฯลฯ²⁸ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เจ้าหน้าที่งานจะต้องทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ²⁹ และพนักงานสอบสวนแจ้งการจับกุมนั้นไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กและเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ³⁰ รวมไปถึงบิดามารดาผู้ปกครองที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย เว้นแต่คดีที่ได้เปรียบเทียบปรับ³¹

2) เมื่อพนักงานสอบสวนรับตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาถูกเรียกมา ส่งตัว เข้าหา ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบถาม ในเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อที่อยู่สถานที่เกิดและอาชีพตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา แล้วแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ และแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง³²

3) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ³³

4) พนักงานสอบสวนจะต้องรีบดำเนินการสอบสวนโดยเร็วและส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายใน 30 วัน นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน³⁴ และหากเวลาที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่เด็กหรือเยาวชน ถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ การสอบสวนต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำด้วย³⁵

5) เมื่อสถานพินิจรับหนังสือแจ้งดำเนินคดี จากเจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด (แจ้งการจับกุม, แจ้งข้อกล่าวหา/แจ้งการดำเนินคดี, มอบตัว)

²⁸ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน *คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา* ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2555 หน้า 4

²⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69

³⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70

³¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

³² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70

³³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

³⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 78

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบลงทะเบียนรับตัวเด็กและเยาวชนนั้น แล้วจัดทำปกสำนวนส่งให้หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีพร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศ

6) หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีรับสำนวนแล้วพิจารณาจ่ายสำนวนลงบัญชีในสมุดทะเบียนคดีอาญา พร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศ

7) พนักงานคุมประพฤติดำเนินการจัดทำแบบประเมินการรับตัวเด็กหรือเยาวชนและแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น (R/N) เมื่อปรากฏผลการจำแนกว่าเด็กหรือเยาวชนมีความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

8) พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86

9) พนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษ ตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกต่อการกระทำผิดและยินยอมให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู³⁶

10) ผู้อำนวยการสถานพินิจ เมื่อพิจารณาถึงเหตุต่าง ๆ เช่น (1) อายุ (2) ประวัติความประพฤติ (3) สติปัญญา การศึกษาอบรม (4) สภาพร่างกาย จิตใจ (5) อาชีพ ฐานะ และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เป็นต้น แล้วพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นพลเมืองดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว³⁷

11) ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นชอบให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อขอการสอบปากคำหรือการดำเนินการใด ๆ³⁸ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนและให้ส่งเรื่องดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

12) ในการทำแผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและจากเด็กหรือเยาวชนด้วย

13) การทำแผนดังกล่าวต้องทำให้เสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว (1) อาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน (2) กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ (3) กำหนดให้ชดเชยเยียวยาความเสียหาย (4) กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกิน 30 ชั่วโมง หรือ (5) กำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้³⁹

³⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อ้างแล้ว หน้า 1

³⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

³⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 89

³⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87

14) แผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน เพื่อบรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนหรือสังคม

15) ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว ให้ส่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบ แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนดังกล่าว ให้มีการดำเนินการตามแผนนั้นทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ

16) กรณีจัดทำแผนดังกล่าว ปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรภายใน 30 วันนับแต่วันได้รับรายงาน⁴⁰

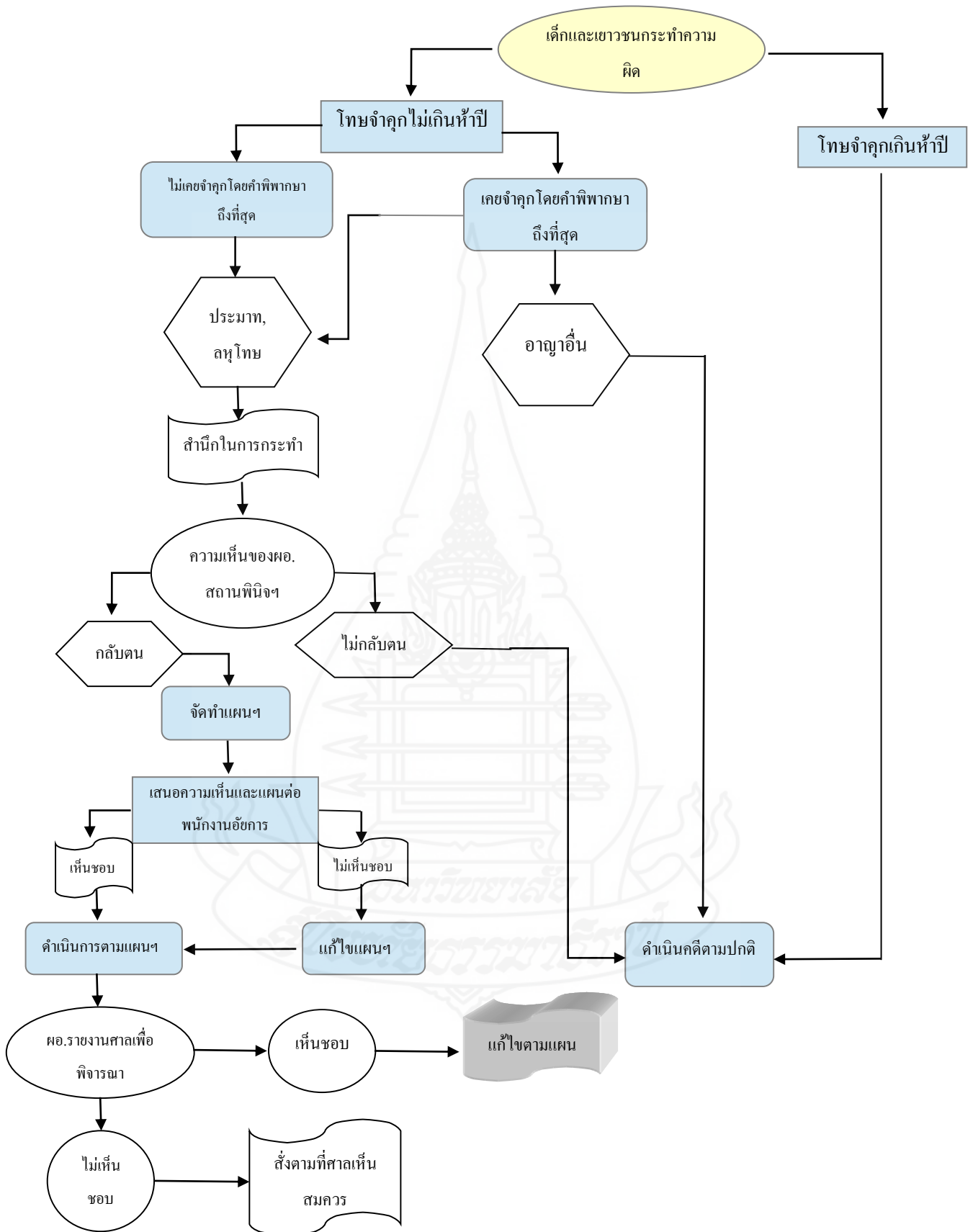
17) กรณีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

18) กรณีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผน ได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบ ให้มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น คำสั่งไม่ฟ้องคดีนี้ให้เป็นที่สุด และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ⁴¹

⁴⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

⁴¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 88

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86

1.4 การใช้มาตรการพิเศษโดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1.4.1 ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1) ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอ

2) ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

3) ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่

(1) พนักงานคุมประพฤติ

(2) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

(3) พนักงานอัยการ

(4) ผู้อำนวยการสถานพินิจ

4) บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมตามที่ผู้อำนวยการเห็นสมควร เช่น ผู้นำชุมชน ครู นายจ้าง

1.4.2 วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

หลังจากที่พนักงานคุมประพฤติพิจารณาเห็นว่า การกระทำของเด็กและเยาวชนเข้าหลักเกณฑ์ เงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี จะต้องดำเนินการดังนี้⁴²

1) พนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษ ตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกต่อการกระทำผิดและยินยอมให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

2) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเห็นชอบ ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการมีหนังสือแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อขอการสอบปากคำหรือการดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนและให้ส่งเรื่องดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

3) เจ้าหน้าที่ธุรการผู้รับผิดชอบลงทะเบียนรับสำนวนส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

4) ผู้ประสานการประชุม วางแผนการทำงานและนัดประชุม กล่าวคือ ในการประชุมให้จัดในวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการหรือนอกเวลาราชการ จัดในสถานที่ราชการหรือนอกสถานที่ราชการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวกและเหมาะสมของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย การเลือกสถานที่นั้น ต้องไม่เป็นสถานที่ที่อาจ

⁴² กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อ้างแล้ว หน้า 2-4

ก่อให้เกิดความกดดันหรือความหวาดกลัวแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องเป็นสัดส่วนไม่พลุกพล่าน อันอาจทำให้บรรยากาศการประชุมเสียไปหรือเบนความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมและให้หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไปดำเนินการในเรื่องการจัดเตรียมสถานที่ อาหารว่าง เครื่องดื่ม ค่าตอบแทน และค่าพาหนะเดินทางของผู้เข้าร่วมประชุม และดำเนินการทำหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมการประชุมโดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจลงนามในหนังสือเชิญประชุมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอ

- ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

- พนักงานคุมประพฤติ

- นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

- พนักงานอัยการ

- ผู้อำนวยการ

- บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และสมควรเข้าร่วมประชุมตามที่ผู้อำนวยการเห็นสมควร เช่น ผู้นำชุมชน ครู นายจ้าง

โดยบทบาทหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ เป็นผู้ดำเนินการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

5) ผลจากการประชุมแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแบ่งออกเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน⁴³ ให้ผู้ประสานการประชุมรีบรายงานการประชุมเสนอผู้อำนวยการเพื่อส่งสำนวนกลับไปยังพนักงานคุมประพฤติรายงานผู้อำนวยการเพื่อแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามปกติโดยเร็ว (ให้ถือวันที่ลงนามจากผู้อำนวยการเป็นวันระงับการจัดทำแผน)

กรณีที่ 2 แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้รับการยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน⁴⁴ ให้ผู้ประสานการประชุมจัดทำรายงานผลการประชุม เสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ⁴⁵

⁴³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553มาตรา 86

⁴⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553มาตรา 87

⁴⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553มาตรา 87

ทั้งนี้ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบ ชั่วโมง หรือกำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

6) พนักงานอัยการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

กรณีพนักงานอัยการไม่เห็นชอบตามแผน พนักงานอัยการสั่งให้แก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้ประสานการประชุมดำเนินการจัดประชุมใหม่เพื่อทบทวนแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยเร็ว หรือกรณีพนักงานอัยการสั่งให้ดำเนินคดีตามปกติ ให้ผู้อำนวยการจัดให้มีการแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ⁴⁶ (ให้ถือวันที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่เห็นชอบตามแผนเป็นวันเริ่มนับต่อจากวันที่สะดวกหยุดลง)⁴⁷

กรณีพนักงานอัยการเห็นชอบตามแผน ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวทันที⁴⁸ และผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจัดทำรายงานเห็นศาลทราบ ในกรณีเด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวให้ผู้อำนวยการเสนอในรายงานศาลขอให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวเพื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

7) หลังจากที่ได้รับคำสั่งจากพนักงานอัยการให้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการ ทำหนังสือขอความร่วมมือหรือประสานความร่วมมือหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1.4.3 การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

บุคคลที่ถูกกระบุในข้อตกลงว่าให้เป็นผู้กำกับติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผนจะต้องติดตามสอดส่องให้ประจักษ์ว่าเด็กและเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ตกลงกันไว้ และจะต้องแจ้งให้กับเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจาก

⁴⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

⁴⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 89

⁴⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

ผู้อำนวยการให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน เมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว หรือไม่ก็ตามหากพบว่า เด็กหรือเยาวชนยังจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องหลังจากการปฏิบัติตามแผนเสร็จสิ้นแล้วหรือไม่ก็ตาม ให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนส่งรายละเอียดคำแนะนำหรือขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งเด็กหรือเยาวชนที่จะต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

1.4.4 การกำกับติดตามให้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน จะต้องทำการกำกับติดตามเด็กหรือเยาวชนตามที่ประชุมฯ กำหนดทั้งนี้จะต้องกินระยะเวลา 1 ปี โดยวิธีการกำกับติดตามโดยวิธี (1) ออกเยี่ยมบ้าน/สถานที่ทำงาน/สถานที่ที่เด็กหรือเยาวชนไปบำเพ็ญประโยชน์ตามแผนที่กำหนด หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสม หรือ (2) ให้มารายงานตัวที่สถานพินิจฯ เพื่อรับคำแนะนำหรือ (3) ติดตามทางโทรศัพท์

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนจะต้องจัดทำรายงานเสนอผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังมีรายละเอียดดังนี้⁴⁹

1) เด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์กร ซึ่งกำหนดไว้ในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน เจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำรายงานแสดงผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแผนที่กำหนด และสำเนาบันทึกข้อตกลงจัดทำหนังสือแจ้งความเห็นจากผู้อำนวยการแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ

2) หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีการกระทำผิดซ้ำระหว่างเข้ารับการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เว้นแต่เป็นการกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ให้ยุติการดำเนินการและให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนรายงานให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อ (ให้นับวันที่ผู้อำนวยการลงนามแจ้งให้พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนทราบเป็นวันที่เริ่มนับในการดำเนินคดีใหม่)

3) เมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบและมีคำสั่งไม่ฟ้องให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมายให้พนักงานคุมประพฤติจัดทำรายงานให้ศาลทราบ

⁴⁹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อ้างแล้ว หน้า 11

4) ให้รัฐการคดีดำเนินการแจ้งลบทะเบียน ประวัติอาชญากรของเด็ก/เยาวชน
ทุกรายที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

5) เมื่อทราบผลการลบทะเบียนประวัติของเด็ก รัฐการคดีแจ้งให้เด็ก/เยาวชน
รับทราบ

6) ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานผลการดำเนินการการประชุมจัดทำแผน
แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทราบทุกเดือน

1.4.5 ผลของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนจะต้อง
จัดทำรายงานเสนอผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไข
บำบัดฟื้นฟู ดังนี้

1) กรณีไม่ปฏิบัติตามแผน

หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
ให้ยุติการดำเนินการและให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนรายงาน
หัวหน้ากลุ่มประสานฯ และจัดทำรายงานแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ และพนักงานคุมประพฤติ
ทราบเพื่อทำหน้าที่แจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป⁵⁰

2) กรณีปฏิบัติตามแผน

เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา บุคคลหรือองค์กรซึ่งกำหนดไว้ในแผน
แก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ให้รายงานผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้
พนักงานอัยการทราบ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง⁵¹ ให้กลุ่มประสานและมาตรการพิเศษแจ้ง
คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้พนักงานคุมประพฤติทราบ และแจ้งเด็กหรือเยาวชนและ
ผู้เกี่ยวข้องทราบรวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานเกี่ยวกับมาตรการพิเศษตามแบบที่กำหนดมายัง
กรมพินิจเป็นรายเดือน พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่แจ้งคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบและปิด
สำนวน

1.4.6 แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำหรับมาตรการพิเศษ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้มีแนวทางสำหรับการจัดทำแผน
แก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยจัดเป็น โปรแกรมบำบัด ฟื้นฟู
ตามมาตรการพิเศษแบบไปกลับหรือเรียกว่า โปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและ
เยาวชน สามารถจัดต่อเนื่องหรือสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง เพื่อความสะดวกของเด็กและผู้ปกครอง โดย

⁵⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 88

⁵¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 88

สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมโดยดูจากบริบทของเด็กและเยาวชน และความพร้อมของเด็กและเยาวชน และแบ่งแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูออกเป็นกิจกรรมที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองควรได้รับในเบื้องต้น กิจกรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชนตามโปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน แนวทางจัดกิจกรรมตามสภาพปัญหา และแนวทางการทำงานบริการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁵²

- 1) กิจกรรมที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองควรได้รับในเบื้องต้น ได้แก่
 - (1) กฎหมายที่ควรทราบเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำหรือให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว 1 ชั่วโมง
 - (2) ธรรมชาติของวัยรุ่น ปัญหาพัฒนาการตามวัยที่พบบ่อยในวัยรุ่นตลอดจนแนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยรุ่นอย่างมีความสุข
 - (3) การอบรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม
 - (4) เสริมทักษะของผู้ปกครองในการดูแลเด็กหรือเยาวชน (กิจกรรมที่ 2-4 ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง)
- 2) กิจกรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชนตามโปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน
 - (1) กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่
 - การสำรวจปัญหาและสร้างแรงจูงใจ
 - เสริมทักษะชีวิต (การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การปฏิเสธ เทคนิคคลายเครียด การจัดการอารมณ์ การกล้าแสดงออก การส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง)
 - การให้ความรู้ด้านกฎหมาย/จริยธรรม/บุคคลตัวอย่าง
 - เพศศึกษา
 - (2) กิจกรรมสำหรับผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชน
 - ปฐมนิเทศ สำรวจความคาดหวัง
 - แนะนำอาชีพ/การศึกษา
 - ครอบครัวยุติธรรม กำหนดเป้าหมายชีวิต และร่วมสรุปและประเมินผล
- 3) แนวทางการจัดกิจกรรมตามสภาพปัญหา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้กำหนดกิจกรรมในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหา ดังนี้

โครงการ

⁵² กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อ้างแล้ว หน้า 13-17

(1) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยงและไม่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- การทำงานบริการสังคม
- ให้คำปรึกษา

(2) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง แต่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ

- ทำงานบริการสังคม
- ให้คำปรึกษาครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
- ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว

(3) กลุ่มเด็กและเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด แบ่งเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 เด็กและเยาวชนไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน/ไม่ได้ศึกษา แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- ทำงานบริการสังคม
- เข้าร่วมโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูแบบไป-กลับ
- ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก
- ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพจากเจ้าหน้าที่ของ

สถานพินิจหรือหน่วยงานภายนอก

การศึกษาต่อ

- ให้ประกอบอาชีพที่สุจริตและเป็นกิจจะลักษณะหรือเข้ารับ

กรณีที่ 2 เด็กและเยาวชนประกอบอาชีพ/ศึกษาต่อ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- ทำงานบริการสังคม
- ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก
- ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพจากเจ้าหน้าที่ของ

สถานพินิจหรือหน่วยงานภายนอก

เดิม

- ให้ศึกษาต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน/สถาบันการศึกษา

- ให้ทางโรงเรียนร่วมกันกำกับติดตามดูแลพฤติกรรม และวางแผนการดูแลเด็กหรือเยาวชนและให้รายงานความประพฤติให้ทางสถานพินิจ ทราบ

- (4) กลุ่มเด็กและเยาวชนมีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผน
แก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ
- การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา/จิตบำบัด (รายบุคคล)
 - การให้คำปรึกษารอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
 - ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว
 - ผู้ปกครองลดพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติด
- (5) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ยากจน แผนแก้ไข
บำบัดฟื้นฟู คือ
- การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา/จิตบำบัด (รายบุคคล)
 - การให้คำปรึกษารอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
 - ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว
 - ผู้ปกครองลดพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติด
- (6) เด็กและเยาวชนมีปัญหาทางด้านร่างกาย – จิตใจ แผนแก้ไขบำบัด
ฟื้นฟู คือ
- ส่งต่อไปบำบัดรักษายังสถานพยาบาลตามความเหมาะสม
- (7) เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านการคบเพื่อน/บุคคลใกล้ชิด และด้าน
ชุมชนและสภาพแวดล้อม
- ห้ามคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย
 - ห้ามไม่ให้ไปในแหล่งมั่วสุม สถานเริงรมย์ แหล่งการพนัน
 - ให้คำปรึกษา
 - เข้าโปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต การปรับพฤติกรรม/เสริมทักษะ
ชีวิต (ตามสภาพปัญหา) เช่น ทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การกล้าแสดงออก
คลายเครียด
- (8) เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเกเร
- โปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต
 - ให้คำปรึกษาทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง
 - บำบัดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือโปรแกรมปรับพฤติกรรม
รุนแรงโดยนักจิตวิทยา
- (9) เด็กและเยาวชนมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- ให้คำปรึกษา

แสดง

- เข้ารับการบำบัดที่สถานพยาบาลที่ใกล้บ้าน โดยนำผลการบำบัดมา

- เข้าโปรแกรมบำบัดแบบเข้ามา – เย็นกลับ

- ห้ามดื่มสุรา ลดละเลิกการดื่มสุรา

4) แนวทางการทำงานบริการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

(1) คดีขับรถประมาท

- ช่วยตำรวจจราจรพาเด็กนักเรียนข้ามถนน จูงคนชรา คนตาบอด

ข้ามถนน

- ดูแลเด็กพิการซ้ำซ้อน

- พยาบาลคนป่วย

- เข้ารับการอบรมกฎจราจร 2 ชั่วโมง

(2) คดีลักทรัพย์

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน

- ทำงานให้ผู้เสียหาย เช่น ทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า ฯลฯ

(3) คดีทำร้ายร่างกาย

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน

สะอาดบ้านให้ผู้เสียหาย ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

- ทำงานตามที่ผู้เสียหายและผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความ

- ดูแลเด็กพิการซ้ำซ้อน

- พยาบาลคนป่วย

- ทำงานตามที่ผู้เสียหายหรือผู้นำชุมชนจัดให้ เช่น ทำความสะอาด

วัด ชุมชน สถานที่ต่างๆ ในชุมชน ฯลฯ

(4) คดีทำลายทรัพย์สิน

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน

- ทาสีกำแพง

- ให้ซ่อมแซมทรัพย์สินของผู้เสียหายที่เด็กและเยาวชนทำเสียหาย

- ทำงานในห้องสมุด ทำงานบริการสังคมตามที่จัดให้ เช่น กวาด

ถนน ทำงานวัด เก็บขยะ ทำความสะอาดที่ทำการชุมชน โรงเรียน สถานีตำรวจ

- ดูแลคนชรา

- ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

(5) คดีเกี่ยวกับเพศ

- ทำงานตามทีผู้เสียหายและผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาดวัด ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า เก็บขยะ
- ช่วยงานที่โรงพยาบาล

2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศ

2.1 ประเทศนิวซีแลนด์

ในอดีตมีวิธีการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีรูปแบบหลักสองแบบที่นำมาใช้เป็นกฎหมายในระดับสากลในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950 - ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2513) คือ ต้นแบบการควบคุมอาชญากรรมและแนวทางสวัสดิการ (แนวทางสงเคราะห์) ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ แม้ว่าจะแตกต่างกันแต่ทั้งสองแบบนี้ก็เป็นการนำเด็ก และเยาวชนควบคุมตัวไว้ในสถานบัน ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเอง หรือเพื่อการลงโทษ ทั้งในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอื่นๆ ปรากฏว่ามีการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไปควบคุมตัวไว้ในสถานบัน ซึ่งเป็นการทำลายเด็กและเยาวชน อีกทั้งการป้องกันการกระทำผิดยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เป็นธรรมอย่างมาก จึงมีข้อสรุปว่าการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไปควบคุมตัวไว้ในสถานบันที่คุมขังซึ่งเป็นสถานพินิจ ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำผิด และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น แนวทางใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับครอบครัว ตลอดจนให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา แนวทางนี้เป็นไปตามแนวทางสากลที่เน้นสิ่งต่อไปนี้⁵³

“ความยุติธรรม” ความยุติธรรมนี้รวมถึงความรับผิดชอบต่อการทำผิดกฎหมาย ความเท่าเทียม และสัดส่วนของการลงโทษ และเน้นไปที่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย อีกเรื่องหนึ่ง ที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ตระหนักในระบบของนิวซีแลนด์ที่มีความสำคัญคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกรอบเวลาจะต้องสมจริง เพื่อว่าผู้กระทำผิดจะสามารถเชื่อมโยงการลงโทษเข้ากับความผิดที่ตนกระทำได้ ทดแทนสิ่งที่ตนเองก่อขึ้นอย่างรวดเร็ว และดำเนินชีวิตต่อไปโดยทิ้งอดีตไว้เบื้องหลัง

“การหันเหคือออกจากการดำเนินคดีในศาล” (Diversion) การต้องควบคุมตัวไว้ (Demarcation) และการให้พินมลทิน การสูญเสียชื่อเสียง เชื่อมโยงกับแนวคิด “ความยุติธรรม” คือ การเน้นไปที่การลงโทษเล็ก ๆ น้อย ๆ หลีกเลี่ยงกระบวนการการติตรา และการทำให้เสียชื่อเสียง

⁵³ ธนภมล สุธงกุฑ์ การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2553 หน้า 53-54

รวมถึงการหลีกเลี่ยง การใช้สถาบันต่างๆ นอกเสียจากมีความจำเป็นเพื่อป้องกันสาธารณชน ในขณะเดียวกันประเทศนิวซีแลนด์ได้เห็นพ้องกับรูปแบบสวัสดิการบางด้านโดยรวมเป้าหมาย การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว โดยในระบบของประเทศนิวซีแลนด์ นั้น คือ (1) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าภาระหนักเห็นคุณค่าของสวัสดิการที่จำเป็นต้องเข้ามาแทนที่ความ รับผิดชอบหรือนำไปสู่การย้ายเด็กจากครอบครัวและชุมชน (2) มุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับ การให้การช่วยเหลือเยาวชนและครอบครัวซึ่งความคาดหวังตรง ณ ที่นี้ คือ การลดโอกาสที่จะ กระทำผิดซ้ำและให้มีระบบการจัดการที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2.1.1 มาตรการประชมกลุ่มครอบครัว

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นต้นกำเนิดหรือจุดศูนย์กลางในการนำแนวคิดความ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งระบบ⁵⁴ โดยได้นำวิธีการ ประชมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของชน เผ่าเมารี (Maori) มาใช้ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ตามประวัติศาสตร์กระบวนการยุติธรรมของชนเผ่าเมารี ซึ่งเป็นชนพื้นเมือง ของประเทศ นิวซีแลนด์มีแนวคิดในการพิจารณาคัดสินเด็กโดยการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม ด้วยโดยอาศัย แนวคิดที่ว่า ความรับผิดชอบเป็นเรื่องของหมู่คณะหรือส่วนรวมมากกว่าที่จะเป็นของ บุคคลคนเดียว และการแก้ไขชดเชยไม่ใช่แค่เหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่ยังขยาย ไปถึงครอบครัว ของเหยื่ออาชญากรรมด้วย โดยมีเหตุผลว่า ความรับผิดชอบไม่ได้อยู่ที่คนคนเดียว แต่ความ รับผิดชอบอยู่ที่การขาดความสมดุลของสังคมของผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อมครอบครัว ดังนั้น สาเหตุของความไม่สมดุลนี้ควรจะร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวของทั้งผู้กระทำผิดและ เหยื่ออาชญากรรมต้องฟื้นฟูความสมดุลให้กลับขึ้นมาใหม่ การมีส่วนร่วมของครอบครัว รวมทั้ง ครอบครัวขยาย ตระกูล เผ่าพันธุ์ ได้ถูกตระหนักและได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ชื่อว่า “The Children, Young Persons, and Their Families Act” เป็นกฎหมายเด็กและเยาวชน ที่รัฐนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาวัยเยาว์อย่างเหมาะสมต่อการกระทำผิดของเด็กแนวคิดทาง วัฒนธรรมเหล่านี้ไปสู่วิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม คือ การประชมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็น วิธีการที่ให้อำนาจครอบครัวในการทำคำตัดสิน และการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และ ผู้กระทำผิดให้เป็นผลสำเร็จ และเด็กผู้กระทำผิด ครอบครัวของเด็ก เหยื่ออาชญากรรมมาร่วมกันหา วิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการกับการกระทำผิด ทำให้ความสมดุลของสังคมได้เกิดขึ้น โดยเด็ก สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน และมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมให้แก่เด็กด้วย วิธีการแก้ไขชดเชยให้เหยื่ออาชญากรรม

⁵⁴ ธนภมม สุญทุกซ์ อ่างแล้ว หน้า 54-56

กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้ให้คำจำกัดความว่า “เด็ก” หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วน “ผู้เยาว์” หมายถึง ผู้ที่มีอายุกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี ทั้งนี้ไม่รวมถึงบุคคลที่ได้สมรสแล้ว⁵⁵ เพราะฉะนั้นกฎหมายฉบับนี้จะไม่ใช่บังคับแก่บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปี ขึ้นไป ถ้าอายุกว่า 17 ปี ขึ้นไป ก็จะต้องใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับผู้ใหญ่และถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา

สำหรับบุคคลที่ได้กระทำความผิดในขณะที่ยังเป็นผู้เยาว์ แต่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อมีอายุเกินกว่า 17 ปีแล้ว ก็ยังถือว่าอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลเยาวชนอยู่ และสามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้

สำหรับเด็กอายุ 10 ถึง 13 ปี กระทำความผิดจะไม่ถูกแจ้งความกล่าวโทษ ยกเว้นคดีฆ่าคนตาย กล่าวคือ เฉพาะข้อหาฆาตกรรมและข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาเท่านั้นที่สามารถถูกดำเนินคดีได้ ส่วนเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี จะไม่ถือว่ามีความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดที่ได้กระทำความ⁵⁶ ดังนั้น ความรับผิดชอบทางอาญาในประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มที่บุคคลอายุ 10 ปี

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องของการดูแลเด็กและเยาวชนไว้เป็นสองส่วนคือ ในส่วนของการดูแลคุ้มครองเด็กและเยาวชนกับในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชน ซึ่งบทบัญญัติในส่วนของการดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น ครอบครัวได้รับการส่งเสริมให้แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มากกว่าการรับผิดชอบของรัฐ รัฐจะเข้าแทรกแซงได้ต่อเมื่อมีเหตุหรือกรณีฉุกเฉินเท่านั้น กล่าวคือ หน่วยงานรัฐไม่มีอำนาจตัดสินใจแทนครอบครัวเพียงแต่ช่วยเหลือครอบครัวในการคุ้มครองดูแลเด็ก เท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน โดยวิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัว

ส่วนบทบัญญัติในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชนนั้น จะเน้นให้ผู้เยาว์ที่กระทำความผิดได้รับผิดชอบในการกระทำของตนและให้ครอบครัวได้เข้ามาจัดการกับการกระทำ ความผิดของบุตรหลานตน โดยเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ย การชดใช้ และการประนีประนอมยอมความกัน ครอบครัวจะประสานงานกับผู้เสียหาย ตำรวจ และกระบวนการยุติธรรมในการร่วมกันทำคำตัดสิน

การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน วิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัวและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในทุกส่วนของกระบวนการตัดสินใจและส่วนที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเห็นชอบของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งเยาวชน ครอบครัว ตำรวจ

⁵⁵ ธนกมล สุญทุกซ์ อ่างแล้ว หน้า 55

⁵⁶ ธนกมล สุญทุกซ์ อ่างแล้ว หน้า 55

และผู้เสียหาย อันมาจากแนวคิดเรื่องการประชุมแบบดั้งเดิมของชาวเมารี ซึ่งในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ จะกระทำร่วมกัน โดยผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับทุกคน รวมทั้งสมาชิกของครอบครัวขยาย ตระกูล และเผ่า ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของเรื่อง

การประชุมกลุ่มครอบครัวจึงสามารถนำมาดำเนินงานได้ทั้งในส่วนของงานดูแลและคุ้มครองเด็ก และในส่วนของงานยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน นับตั้งแต่ปี 1989 คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งหมดที่เข้าสู่เจ้าหน้าที่งานยุติธรรมเยาวชนในนิวซีแลนด์จึงอาจถูกส่งเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการส่งเสริมความผาสุกของเด็กและผู้เยาว์ และครอบครัว และกลุ่มครอบครัว โดยการมีประกันว่าในกรณีที่เด็กและผู้เยาว์กระทำ ความผิด พวกเขาต้องรับผิดชอบและถูกไต่ถามเพื่อให้ยอมรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน ซึ่งพวกเขายอมรับผิดและยอมรับการฟื้นฟูรวมไปถึงการทำงานสาธารณประโยชน์ต่อสังคม

2.1.2 หลักเกณฑ์การประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนหรือที่เรียกว่า FGC (Family Group Conference) เป็นกระบวนการตัดสินใจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ (ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด) สมาชิกในครอบครัวของเขา หรือชุมชนในเผ่า ผู้เสียหายจากการกระทำนั้น และผู้ที่มาสนับสนุนด้านกำลังใจให้ผู้เสียหาย (ซึ่งอาจเป็นญาติ พี่น้อง เพื่อน หรือผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย) โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น ได้กระทำความผิดตามที่ถูกลกล่าวหาหรือไม่ และในกรณีที่ได้มีการยอมรับว่ากระทำความผิดจริง จะได้จัดทำแผนการดำเนินการซึ่งจะต้องทำให้แน่ใจว่า⁵⁷

1. เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องมีความสำนึกต่อการกระทำของตนเองและมีการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของตนเอง
2. จะต้องนำผลประโยชน์ของผู้เสียหายมาพิจารณา
3. มาตรการใดๆ ที่นำมาใช้กับการกระทำความผิดจะต้องเป็นมาตรการที่เสริมสร้างความ เข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนหรือเผ่า และสร้างเสริมให้ครอบครัวสามารถพัฒนาวิธีการของครอบครัว หรือชุมชนเองในการจัดการกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนในครอบครัวหรือ ชุมชนนั้น
4. หลักการในกฎหมายพระราชบัญญัติดังกล่าวจะได้รับการปฏิบัติตามการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีผลตามกฎหมายต้องจัดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบทบัญญัติของ

⁵⁷ วันชัย รุจนวงศ์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย เอกสาร สัมมนาทางวิชาการ 2549 หน้า 2

กฎหมาย การที่จะให้ผู้เข้าร่วมในการประชุมสามารถพูดได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องกลัวว่าสิ่งที่พูดไปจะถูกนำมาใช้ในทางที่เป็นผลร้ายกับผู้พูดในภายหลังหรือถูก นำมาพิมพ์เผยแพร่

2.1.3 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

การอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เยาว์ในประเทศนิวซีแลนด์ตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 มีหลักทั่วไป คือ เด็กและเยาวชนไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญา หากยังมีมาตรการอื่นที่จะนำมาใช้แก้คดีได้ เว้นแต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นประการอื่น และยังสามารถกำหนดหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ซึ่งสรุป หลักการที่สำคัญได้ดังนี้

1) หากมีทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว ไม่ควรดำเนินการตามกระบวนการในพระราชบัญญัตินี้กับเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ต้องทำไปเพื่อประโยชน์ สาธารณะ

2) ไม่ควรมีการดำเนินการตามกระบวนการนี้เพียงเพื่อจัดให้ความช่วยเหลือหรือจัดบริการให้ตามความต้องการที่จำเป็นของเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สวัสดิการของเยาวชน หรือครอบครัวนั้นดีขึ้นเท่านั้น

3) มาตรการที่นำมาใช้จะต้องได้รับการวางรูปแบบเพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็งขึ้นและช่วยครอบครัวให้พัฒนาความสามารถในการจัดการกับปัญหาเยาวชนในครอบครัวนั้นที่ได้กระทำความผิด

ดังนั้น เด็กหรือผู้เยาว์ที่กระทำความผิดกฎหมายจะได้รับการปฏิบัติดังนี้

กรณีความผิดเล็กน้อยจะใช้วิธีการตักเตือน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

กรณีความผิดที่รุนแรงขึ้นแต่การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งตัวเด็กหรือผู้เยาว์ไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Youth Aid Officer) เพื่อพิจารณาหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นต่อไป

กรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ภายหลังจากที่ได้มีการปรึกษากับผู้ช่วยเหลือเยาวชนและผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เด็กหรือเยาวชนจะถูกใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และแม้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่ถ้าหากได้ข้อเสนอแนะว่า การดำเนินคดีต่อเด็กหรือเยาวชนจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เด็กและเยาวชนจะถูกดำเนินการโดยศาลเยาวชน โดยใช้วิธีการที่เป็นการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชนเป็นหลัก

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นชุดศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของประเทศนิวซีแลนด์มีวัตถุประสงค์เพื่อทำคำตัดสินให้คำแนะนำ และวางแผนให้แก่เด็กกระทำผิด โดยมีความปรารถนาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญในการ

ดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ถูกนำมาใช้ในทุกระดับของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ ทั้งในกลไกก่อนการแจ้งข้อหาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถหั่นเหคดีได้หากเด็กยอมรับผิด และกลไกหลังการแจ้งข้อหาที่มีการพิสูจน์ความผิดกันในศาลเยาวชนและเด็กยอมรับผิด⁵⁸ การประชุมกลุ่มครอบครัวถือเป็นหัวใจของการวางระบบของประเทศนิวซีแลนด์อันมีขั้นตอนในการนำมาใช้ดังนี้

1) ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี⁵⁹

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ได้ถูกนำตัวมาสู่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะมีวิธีการโดยการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ และมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในอันดับแรกคือการตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสม หรือความจำเป็นในการนำมาตรการว่ากล่าวตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการมาใช้แก่เด็กและเยาวชนหรือไม่ โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิด สภาพของความผิด และจำนวนการกระทำผิดครั้งก่อน ๆ ที่ได้กระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน⁶⁰

ส่วนการตักเตือนที่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้จะเกิดต่อเมื่อมีการยอมรับความผิด หรือเมื่อความผิดได้รับการพิสูจน์แล้วว่ากระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน ซึ่งการตักเตือนจะกระทำต่อหน้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือผู้ใหญ่ไว้วางใจ และการตักเตือนอย่างเป็นทางการดังกล่าวนี้ในทางปฏิบัติจะกระทำที่สถานีตำรวจ โดยผู้ที่เป็นตำรวจที่มียศสิบเอกขึ้นไป

ในประเทศนิวซีแลนด์มีการแบ่งแยกงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีของเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คือ ในการตักเตือนอย่างเป็นทางการ ตำรวจอาจให้มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้ โดยเรียกการประชุมกลุ่มดังกล่าวนี้ว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal) ตำรวจสามารถมีความเห็นควรให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้แต่ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ประสานงานยุติธรรมเยาวชนด้วย

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถตั้งข้อหาได้หากเห็นว่า เด็กนั้นเกินเยียวยาว่าที่จะใช้มาตรการตักเตือนและการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการของตำรวจ และในการนี้ตำรวจมีดุลยพินิจเพื่อทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล

⁵⁸ ธนกมล สุญทุกข์ อังแล้ว หน้า 58

⁵⁹ ศศิพร สิงโตมาศ มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546 หน้า 37-38

⁶⁰ ธนกมล สุญทุกข์ อังแล้ว หน้า 58

โดยปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator) ได้โดยตรง เพื่อทำการตกลงกัน ข้อเสนอแนะ รวมไปถึงแผนการแก้ไขฟื้นฟูว่า เห็นสมควรที่จะดำเนินการอย่างไรให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อกำหนดมาตรการอย่างใด ๆ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงที่เหมาะสม และหากเด็กได้ปฏิบัติตามแผนการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวแล้ว คดีนั้นก็จะเป็นอันยุติลง โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถ้าในระหว่างการประชุมกลุ่มครอบครัว เห็นสมควรตรงกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดควรที่จะถูกดำเนินการทางศาล คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการทางศาลเด็กและเยาวชนต่อไป

2) ขั้นตอนภายหลังการฟ้องคดี⁶¹

กฎหมาย Children, Young Person and Their Families Act 1989. วางหลักไว้ว่าการดำเนินคดีต่อผู้เยาว์ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีการปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนและได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หรือในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมและได้นำตัวผู้เยาว์นั้นมายังศาล เมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมในข้อหาว่าได้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ยกเว้นความผิดฐานฆาตกรรม และทำให้คนตายโดยไม่เจตนา หรือความผิดเกี่ยวกับการจราจรในกรณีที่ไม่มีโทษจำคุก มีกระบวนการที่จะนำมาใช้ดังนี้⁶²

(1) ภายหลังจากการปรึกษากับทนายความ อัยการ ตัวแทนของผู้เยาว์ หรือผู้สนับสนุนเยาวชนแล้ว หากผู้เยาว์ปฏิเสธข้อหาคดีก็จะดำเนินไปตามบทบัญญัติในมาตรา 273 ถึงมาตรา 276 ของกฎหมายฉบับนี้

(2) ในกรณีอื่น ๆ (กรณีที่ผู้เยาว์ไม่ได้ปฏิเสธข้อหา) ศาลจะไม่ถามคำให้การเกี่ยวกับข้อกล่าวหา แต่ศาลจะติดต่อไปยังผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวเกี่ยวกับคดีนั้น และเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจนกว่าจะได้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว

หากมีการจับกุมและตั้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิด และผู้กระทำความผิดถูกนำตัวขึ้นศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีขึ้น โดยผู้พิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้สั่งให้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องไม่ปฏิเสธข้อหาเพราะหากปฏิเสธข้อหา คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถึงแม้จะมีการพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนไปแล้ว และในระหว่างนั้นมีการพิสูจน์ได้ว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริง การประชุมกลุ่ม

⁶¹ ศศิพร สิงโตมาศ อ่างแล้ว หน้า 38-40

⁶² ธนภมม สุญทุกซ์ อ่างแล้ว หน้า 59

ก็มีขึ้นได้ โดยศาลจะต้องสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและจะต้องนำผลที่ได้จากการประชุมมาพิจารณาก่อนที่จะมีการพิพากษากำหนดโทษหรือออกคำสั่งใด ๆ แก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำ ความผิด ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิดจากคำสั่งศาลดังกล่าวนี้ถือเป็นการประชุมกลุ่ม ครอบครัวในรูปแบบที่เป็นทางการ (Formal)

ข้อสังเกต จะเห็นว่าความแตกต่างจากการประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิดจากดุลพินิจของตำรวจที่ถือเป็นรูปแบบของการประชุมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ อันเนื่องมาจากไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล ดังนั้นเมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นโดยคำสั่งศาล ข้อตกลงหรือข้อแนะนำต่าง ๆ และแผนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวนี้ จะถูกส่งไปให้ผู้พิพากษาในศาลทำการอนุมัติก่อนที่จะนำไปปฏิบัติ

สรุป เจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก สามารถจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ใน 5 สถานการณ์ ต่อไปนี้⁶³

1. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่า เด็กจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล ปกป้องและคุ้มครอง และหลังจากที่ได้ทำการปรึกษากับเจ้าหน้าที่ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กแล้ว จะประกาศคำขอเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนในการคุ้มครองเด็กที่จำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล

2. เมื่อเด็กถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด และยังไม่ได้ถูกจับกุม หรือยังไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหา จะมีการปรึกษากันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและกับเจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ถ้าหลังจากที่มีการปรึกษาแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงต้องการแจ้งข้อหาเด็ก การประชุมกลุ่มจะถูกจัดขึ้น เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา (Pre - charge FGC)

3. เมื่อเด็กปฏิเสธข้อกล่าวหา และเด็กอยู่ในระหว่างการถูกควบคุมตัวไว้เพื่อการพิจารณาคดีในศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้นเรียกว่า การประชุมในชั้นควบคุมตัว (A custody conference)

4. เมื่อเด็กไม่ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหา ในการดำเนินคดีในศาลเยาวชนต้องจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยตรง ซึ่งเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวตามคำสั่งศาล

5. เมื่อมีการพิสูจน์ข้อกล่าวหาในศาล และศาลยังไม่ได้ใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวในการจัดการกับเด็กกระทำผิด การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้นศาลเยาวชนฯ อาจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีและเมื่อใดก็ได้ตามต้องการ

2.1.4 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

⁶³ ธนภมม สุญทุกซ์ อ่างแล้ว หน้า 60

ในกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 นั้น ความผิดเล็กน้อยจะถูกจัดการโดยระบบการว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนความผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนก็จะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Young Aid Officer) เพื่อพิจารณาใช้มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา อย่างอื่นที่เหมาะสมต่อไป ส่วนการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้กับกรณีความผิดที่มีความร้ายแรงทุกประเภท ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนา (ความผิดฐานฆ่าคนตายและฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนาจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนเท่านั้น)⁶⁴ รวมถึงไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องกระทำเฉพาะคดีที่มีการกระทำผิดเป็นครั้งแรก⁶⁵ โดยศาลเยาวชนเป็นเพียงทางเลือกสุดท้ายที่จะใช้ เมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวล้มเหลวที่จะได้มาซึ่งข้อตกลง หรือเมื่อที่ประชุมมีมติ หรือขอแนะนำให้นำคดีมาสู่ศาลเท่านั้น

2.1.5 ขั้นตอนและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวประเภทนิวซีแลนด์

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมี 3 ขั้นตอน ดังนี้⁶⁶

1) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว ก่อนที่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเริ่มขึ้น ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (The Youth Justice Coordinator) จะกล่าวกับผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนด้วยความเป็นมิตรถึงการเตรียมการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมที่สำคัญ ได้แก่ เด็กผู้กระทำผิดและครอบครัวหรือผู้สนับสนุนของเขา เขื่ออาชญากรรมและครอบครัวหรือผู้สนับสนุนของเขา เจ้าหน้าที่ตำรวจปกติจะมาจากหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็ก (The Youth Aid Section) และทนายความของเด็กที่กระทำผิด การเตรียมการก่อนการประชุมมีความสำคัญมากในการที่จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จ โดยผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสามารถชี้แจงประเด็นและอธิบายกระบวนการประชุมทั้งหมดแก่ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเข้าใจถึงบทบาทของตนในการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมโดยตรงของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เช่น การพิจารณาปัญหาของเด็กอย่างละเอียด การป้องกันการกระทำผิด การหาวิธีการแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด

ในการพูดคุยตั้งแต่เริ่มแรกกับเด็กผู้กระทำผิด ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะถามเด็กว่า นอกจากครอบครัวของเด็กแล้วเด็กยังต้องการผู้สนับสนุนในการประชุม

⁶⁴ ธนภมล สุญทุกข์ อ่างแล้ว หน้า 60

⁶⁵ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาทางอาชญาวิทยาและสังคมศาสตร์ รายงานผลศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม” โรงพิมพ์เดือนตุลา สำนักงานศาลยุติธรรม 2553 หน้า 88

⁶⁶ ธนภมล สุญทุกข์ อ่างแล้ว หน้า 61

หรือไม่ ซึ่งระบบกระบวนการยุติธรรมอันเก่าแก่ของนิวซีแลนด์ ครอบครัวของผู้กระทำผิดจะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก กล่าวคือ ครอบครัวไม่มีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือ ไม่มีการส่งเสริม หรือสนับสนุนให้มีส่วนร่วมใด ๆ มากนัก ในทางตรงกันข้ามบทบัญญัติของกฎหมายใหม่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกระทำผิด ครอบครัวและชุมชน และบังคับให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าร่วมพิจารณาจัดการเด็กร่วมกับครอบครัวของเด็ก ดังนั้น กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวจึงมุ่งหมายที่จะให้อำนาจครอบครัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการกับเด็กกระทำผิด ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 มีดังนี้

- 1) เด็กหรือผู้เยาว์
- 2) บุคคลทุกคนที่เป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือผู้เยาว์สมาชิกของกลุ่มครอบครัว (กลุ่มครอบครัวจะรวมถึงครอบครัวขยาย ที่อย่างน้อยจะต้องมีผู้ใหญ่ 1 คน ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กหรือ ผู้เยาว์ทางชีวภาพหรือทางกฎหมายหรือที่เด็กหรือผู้เยาว์มีความผูกพันทางด้านจิตใจเป็นสำคัญหรือที่เป็นสมาชิกของครอบครัวขยาย (Whanau) หรือกลุ่มครอบครัวที่ยอมรับกันทางวัฒนธรรมของเด็กหรือผู้เยาว์)
- 3) ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน
- 4) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดที่ถูกล่ามโซ่ ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือบุคคลธรรมดาที่ได้หรือตัวแทน
- 5) ผู้เสียหายหรือตัวแทน
- 6) บุคคลผู้สนับสนุนของผู้เสียหาย โดยจะเป็นสมาชิกในกลุ่มครอบครัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดา
- 7) นักกฎหมายหรือทนายความ หรือผู้สนับสนุนเยาวชน ซึ่งเป็นผู้กระทำการแทนเด็กหรือเยาวชน
- 8) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือผู้เยาว์อยู่ภายใต้การปกครองหรือการดูแลของอธิบดีกรมสวัสดิการสังคม
- 9) ผู้แทนหรือผู้กำกับของหน่วยงานบริการทางสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว
- 10) เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ ผู้แทนของหน่วยงานที่ผู้เยาว์นั้นถูกส่งไปทำงานบริการสังคม บุคคล หรือผู้แทนของหน่วยงานที่รับดูแลผู้เยาว์ตามคำสั่งศาล ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกศาลพิพากษาให้ใช้มาตรการที่มีชุมชนเป็นพื้นฐาน
- 11) บุคคลกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์ต้องการให้เข้าร่วมในการประชุม

12) กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมีกระบวนการใกล้เคียงระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้สึกอาย เสียใจ และมีความรับผิดชอบ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมจะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จ โดยเหยื่ออาชญากรรมจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตาม อันจะส่งผลให้บรรลุข้อตกลงได้อย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้น การอำนวยความสะดวกและจัดข้อมูลในการประชุมให้แก่เหยื่ออาชญากรรม จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในกระบวนการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้มีโอกาสใกล้เคียงกัน และกำหนดวิธีชดเชยค่าเสียหาย และทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมดังกล่าวต้องควบคู่กับสภาพการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความจริงอย่างตรงไปตรงมา รวมทั้งผลประโยชน์ที่มีศักยภาพ เมื่อต้องเข้าเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ และที่มากกว่านั้น คือ ความน่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความรู้สึกไม่กดดันที่จะเข้าร่วมประชุม และบอกเล่าเหตุการณ์กระทำผิด

2. ขั้นตอนการเจรจาและการใกล้เคียงถึงผลกระทบของอาชญากรรม

เริ่มต้น โดยผู้เข้าร่วมประชุมนั่งเก้าอี้ตามที่ได้จัดไว้เป็นวงกลมอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ แนะนำกระบวนการเบื้องต้น ขั้นตอนที่สอง พูดถึงผลกระทบของการกระทำผิด และขั้นตอนสุดท้ายคือการทำแผนเพื่อให้บรรลุในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอนุญาตให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตนเอง จากนั้นจะตั้งกฎพื้นฐานและเตือนกลุ่มถึงวัตถุประสงค์ของการประชุม ต่อจากนั้นจะเตือนเด็กว่ามีสิทธิทางกฎหมายอย่างไร รวมทั้งสิทธิในทุก ๆ ขั้นตอนของการประชุม เช่น สิทธิในการร้องขอให้เลื่อนการพิจารณาไป เพราะความต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความที่ช่วยเหลือเด็ก สิทธิในการร้องขอให้การประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นสิ้นสุดลง และสิทธิในการคัดค้านข้อตกลงที่ที่ประชุมกำหนด

ขั้นตอนที่ 2 ของการประชุม เด็กกระทำผิดได้รับการร้องขอให้เล่าเรื่องราวในเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ซึ่งในการตัดสินใจจะให้ความสำคัญกับสิทธิของเด็กตั้งแต่เริ่มต้น และเด็กจะได้รับการกระตุ้นให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การที่เด็กได้อธิบายการกระทำผิดต่อหน้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะสนับสนุนให้เหยื่ออาชญากรรม สมาชิกครอบครัว และผู้สนับสนุน มาพูดได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการกระทำผิดและ

ผลกระทบของการกระทำผิด เหตุของอาชญากรรมและสมาชิกครอบครัวจะเปิดเผยผลกระทบของการกระทำผิดด้วยอารมณ์ ความรู้สึกที่เจ็บปวด ในเวลานี้ครอบครัวของผู้กระทำผิดและผู้สนับสนุนจะกระตุ้นให้เด็กเกิดความละอายใจ โดยประณามการกระทำของเด็กเป็นอย่างแรก และอ้างเหตุผลที่ดีว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด

ในขั้นตอนที่สองนั้นเหยื่ออาชญากรรมสามารถแสดงความรู้สึกที่เจ็บปวดและบรรยายความเสียหายออกมา เหยื่ออาชญากรรมจะมีอำนาจควบคุมกระบวนการในการนำสิ่งที่ได้สูญเสียจากการกระทำผิดให้กลับคืนมา ซึ่งนับเป็นขั้นแรกในกระบวนการพิจารณาการเยียวยาความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรม และทำให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมและครอบครัวด้วยการยอมรับผิด และพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งแสดงความละอายต่อการกระทำของตน ต่อหน้าสมาชิกครอบครัว เหยื่ออาชญากรรม ชุมชนที่เด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด⁶⁷

ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถทำการตรวจสอบครอบครัวของเด็กกระทำผิดได้ เนื่องจากพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กอาจมีสาเหตุมาจากการขาดการดูแลของบิดามารดาที่เหมาะสม หรือบิดามารดาที่มีความเข้มงวดในระเบียบวินัยแก่เด็กมากเกินไป ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวจะทำให้ครอบครัวเข้าใจปัญหาเด็กโดยตรง และสันนิษฐานว่าเด็กสามารถรับผิดชอบในการกระทำของตนได้

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมกลุ่มครอบครัวให้อำนาจผู้เข้าร่วมประชุมในการเข้าทำแผนและวางมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เป็นผลมาจากการกระทำผิดและเสนอกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความละอายใจในท้ายที่สุด มีเป้าหมายในการเจรจาข้อตกลงที่เป็นธรรมโดยการให้ผู้กระทำผิดเข้ารับผิดขอต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมในการชดเชยและชดเชยความเสียหาย ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เป็นไปตามความจำเป็นที่เด็กต้องได้รับ โดยมีความคาดหวังว่าเด็กจะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับมาตรการการชดเชยความเสียหายที่เป็นไปได้จนถึงวิธีการที่จะทำให้บรรลุข้อตกลง

ผู้เข้าร่วมประชุมมีทางเลือกที่เป็นเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การกำหนดให้เด็กจ่ายค่าชดเชยให้แก่เหยื่ออาชญากรรม การให้เด็กทำงานบริการสังคมให้แก่ชุมชน หรือทำงานบริการเหยื่ออาชญากรรม การขอโทษเหยื่ออาชญากรรม การปฏิบัติตามคำสั่งควบคุมดูแล หรือมีส่วนร่วมในการปรึกษา และหรือโปรแกรมการฝึกอบรมทางเลือกดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ผู้เข้าร่วมประชุมนำมาพิจารณาลงโทษเด็กในนิเวศแลนด์ เหยื่ออาชญากรรมมักจะขอร้อง

⁶⁷ ธนกมล สูญทุกข์ อ่างแล้ว หน้า 64

ตำรวจไม่ให้ลงโทษเด็กโดยการควบคุมตัวไว้ในสถานควบคุมตัวและยกโทษเด็กโดยให้โอกาสเด็กได้ทำงานอย่างอื่น

หน้าที่ของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอีกประการหนึ่ง คือ ในระหว่างการเจรจา ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนต้องแน่ใจว่าเด็กกระทำผิดมีความสมัครใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ซึ่งถ้าเด็กไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงใดๆ ที่เขาสามารถจะทำให้สำเร็จได้ เด็กสามารถเพิกถอนการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้

ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมจะแสดงความรู้สึกเจ็บปวดออกมา และผู้กระทำผิดจะแสดงความเสียใจและกล่าวขอโทษอย่างจริงใจแก่เหยื่ออาชญากรรม การมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมในการทำให้เด็กที่กระทำผิดชดใช้ความเสียหายมีอยู่ตั้งแต่เริ่มทำแผนจนกระทั่งมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเสร็จสมบูรณ์และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คำตัดสินในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นเอกฉันท์

เมื่อได้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะต้องจัดเตรียมรายงานเพื่อเสนอเป็นข้อมูลต่อศาล เกี่ยวกับกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการจัดประชุมและข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้จากการประชุม รายงานนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคำตัดสินคดีของศาลว่าควรจะจัดการกับการกระทำผิดนั้นอย่างไร และเมื่อคดีได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น ผลการประชุมที่ได้รับความเห็นชอบแล้วจะมีอิทธิพลต่อศาลในการพิจารณาคดี แต่ทั้งนี้ก็ได้เป็นการบังคับศาล กล่าวคือ ศาลไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องเดินตามหรือยืนยันผลการประชุม ดังกล่าว ในกรณีที่เป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นก่อนมีคำพิพากษา ส่วนใหญ่ศาลอาจจะทำการยืนยันผลที่ได้จากการประชุมด้วย

3. ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล

ความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นขึ้นอยู่กับ การติดตามผลที่ได้จากการดำเนินการ ผลที่ไม่สมบูรณ์ทำให้ความน่าเชื่อถือของการแสดงความรับผิดชอบ ของผู้กระทำผิดต่อการกระทำของตนลดลง และอาจส่งผลให้เกิดการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำอีกได้⁶⁸

หลังการประชุมศาลเด็กและเยาวชนจะพิจารณาคำตัดสินของผู้เข้าร่วมกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลมักจะยอมรับข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะบทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ให้อำนาจให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทำคำตัดสิน โดยการออกแผนข้อตกลงให้เด็กกระทำผิดปฏิบัติตาม โดยผู้ที่เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดตาม

⁶⁸ ธนภมม สุญทุกซ์ อ้างแล้ว หน้า 65-66

ผลได้ ดังนั้น อำนาจในการทำคำตัดสินจึงไม่ได้อยู่ที่ผู้พิพากษา แต่ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามมีบทบัญญัติอนุญาตให้ผู้พิพากษาปฏิเสธข้อเสนอแนะของการประชุมได้ โดยผู้พิพากษาอาจจะส่งเรื่องกลับไปเพื่อการประชุมภายหลัง ซึ่งโอกาสดังกล่าวเป็นไปได้ยาก หากเด็กและเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถยินยอมในข้อตกลงที่ได้เจรจาแล้ว ศาลเยาวชนจะมีอำนาจในการกำหนดคำสั่งซึ่งต้องเป็นวิธีการสุดท้ายเท่านั้น ในสถานการณ์นี้ศาลเยาวชนจะออกข้อกำหนดให้ฟังความเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ FGC (โดยปกติ คือพ่อแม่ของเด็ก หรือญาติ) ให้ทำหน้าที่กำหนดเงื่อนไขในการให้เด็กชดเชยความเสียหายและปฏิบัติตามเงื่อนไขให้สำเร็จ และทำหน้าที่แจ้งผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเกี่ยวกับความก้าวหน้าของเด็กในท้ายที่สุด

เมื่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงให้ชดเชยความเสียหายไม่สำเร็จภายในเวลาที่กำหนดให้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนมีทางเลือกดังนี้ ถ้าเป็นเงื่อนไขหลักผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอาจตัดสินใจให้มีการประชุม FGC อีกครั้ง เพื่ออภิปรายความล้มเหลวของเด็กในการปฏิบัติตามเงื่อนไขและออกแผนใหม่ แต่ถ้าเป็นเงื่อนไขรองก็จะส่งเรื่องให้ศาลเยาวชนวางข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าว

การไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูให้เสร็จก่อนที่ศาลจะกำหนดคำพิพากษา หรือคดีถูกงดการพิจารณาหรือเลื่อนไปเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนให้สมบูรณ์ ถ้าข้อตกลงดังกล่าวกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาก็จะมีการนำกระบวนการพิจารณาสำหรับกรณีละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามาใช้ และผู้กระทำความผิดอาจถูกนำตัวมาส่งศาลโดยการยื่นคำร้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ อัยการสูงสุด หรือบุคคลใดๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากกรมศาลยุติธรรม หรือกรมราชทัณฑ์ให้นำตัวผู้กระทำความผิดกลับมาสู่ศาลได้ ในกรณีที่ข้อตกลงหรือแผนแก้ไขฟื้นฟูที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับใช้กรณีผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือแผนดังกล่าว

2.2 ประเทศออสเตรเลีย⁶⁹

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในประเทศออสเตรเลียถูกพัฒนาขึ้น โดยได้รับอิทธิพลมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์ ระยะแรกนำมาใช้เพื่อให้ระบบการตัดสินของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ต่อมาได้นำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความรับผิดชอบให้แก่ผู้กระทำความผิดและการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วย เนื่องจากในประเทศออสเตรเลีย ใช้ระบบการตัดสินของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police

⁶⁹ สุมาลี วงษ์วิจิตร และคณะ การติดตามและประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน(มาตรา 63) ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร สำนักกิจการยุติธรรม พ.ศ. 2551 หน้า 41-44

cautioning) ในคดีความผิดเล็กน้อย ส่วนการประชุมครอบครัวจะถูกใช้ในคดีที่มีความรุนแรงมากกว่า ซึ่งต่างกับประเทศนิวซีแลนด์ ตรงที่ประเทศออสเตรเลียจะไม่ใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง คดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำหรือเป็นผู้กระทำผิดคดีนิสัย ซึ่งจะต้องส่งไปยังศาลเยาวชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลียมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ใน South Australia เรียกว่า Family conferencing ส่วนที่ Queensland เรียกว่า Community Accountability conferences แม้จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปการประชุมกลุ่มครอบครัวในออสเตรเลียผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวจะเชิญกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มาอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำผิด ผู้กระทำผิดที่รับสารภาพแล้วจะถูกเชิญให้เข้าร่วมประชุม รวมถึงบิดาและมารดา และครอบครัวของผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและรวมถึงผู้ที่ผู้เสียหายไว้วางใจจะเข้าร่วมในการประชุมด้วย โดยในการประชุมจะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างน้อย 1 คน ซึ่งขึ้นอยู่กับเขตอำนาจความรับผิดชอบของแต่ละคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีบทบาทในการประชุมที่แตกต่างกันออกไป ใน ACT ตำรวจเป็นผู้จัดให้มีการประชุมโดยจะเป็นทั้งผู้จัดประชุมและผู้ดำเนินการประชุม ส่วนใน South Australia ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (ซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ) จะเป็นผู้จัดและดำเนินการประชุม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเข้าร่วมในการประชุมด้วย ในฐานะตัวแทนของชุมชนและจะมีบทบาทในการตัดสินใจหรือกำหนดผลการประชุมด้วย

การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลียมีการดำเนินการทั้งในระบบที่เป็นนโยบายท้องถิ่น (Local policy) และระบบที่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ในปี ค.ศ. 1993 South Australia ได้ออกกฎหมาย the Young Offenders Act 1993 เพื่อจัดโครงสร้างของระบบกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนขึ้นใหม่ ซึ่งได้มีการรวมเอาแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วยในฐานะที่เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในระบบการกักขังกรณีสามชั้น ได้แก่ การตักเตือน การประชุมกลุ่มครอบครัว และการดำเนินคดีทางศาล ส่วนใน New South Wales การดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัว ถูกรองรับโดยกฎหมาย the Young Offenders Act 1997 ซึ่งมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1998 กฎหมายฉบับนี้ได้สร้างระบบที่เป็นกระบวนการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาลสำหรับเด็กที่กระทำผิดโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว การตักเตือนอย่างเป็นทางการ (Caution) และการตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการด้วยวาจา (Warning) แทนการใช้กระบวนการทางศาล

2.2.1 การประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย the Young Offenders Act 1993 ใน South Australia The Young Offenders Act 1993 มีเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันให้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ให้ได้รับการดูแล แก้ไข และแนะแนวทางที่จำเป็นในการพัฒนาเด็กและ

เยาวชนให้กลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เมื่อเด็กและเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำผิด ซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อยและไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจัดการกับคดีนั้นได้ ดังต่อไปนี้

1) ใช้วิธีการตักเตือนและกำหนดมาตรการให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตาม มาตรการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจะกำหนดให้เด็กและเยาวชนทำได้ ได้แก่ การให้เด็กและเยาวชนขอโทษผู้เสียหาย จ่ายค่าสินไหมทดแทน และทำงานบริการชุมชนเป็นเวลาไม่เกิน 75 ชั่วโมง

2) แจ้งไปยังผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพื่อใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว

3) ดำเนินคดีทางศาล การตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนจะกระทำได้ต่อเมื่อเด็กและเยาวชนนั้นขอให้ดำเนินการกับคดีของตนโดยศาล หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นไม่เหมาะสมแก่คดี เนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถจัดการได้ด้วยระบบการตักเตือน (Police cautioning) เด็กและเยาวชนนั้นไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด กระทำผิดซ้ำ หรือมีพฤติกรรมที่แสดงความดื้อรั้นก้าวร้าวเกินกว่าที่จะใช้มาตรการนี้ได้ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ที่กำหนดว่าคดีใดควรจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือคดีใดจะส่งฟ้องต่อศาล โดยส่งมายังผู้จัดการประชุม (Conference administrator) เพื่อดำเนินการประชุมต่อไป ซึ่งก่อนที่จะจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้นั้น เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพก่อนมิฉะนั้นต้องส่งฟ้องต่อศาล เพื่อให้มีการพิสูจน์ความผิดกันโดยศาล เมื่อศาลได้รับคดีไว้แล้วมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการกับคดีนั้น โดยใช้วิธีการในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือโดยการประชุมกลุ่มครอบครัวก็ได้

คดีที่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ต้องเป็นคดีที่มีความรุนแรง หากเป็นคดีความผิดลหุโทษจะใช้ระบบการตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่หากเป็นคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง (Indictable offenses) คดีความรุนแรงในครอบครัว คดีล่วงละเมิดทางเพศ หรือเป็นผู้กระทำผิดซ้ำจะต้องส่งไปยังศาลเยาวชนไม่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เด็กที่กระทำผิด และผู้ปกครอง ผู้เสียหาย ผู้ปกครองของผู้เสียหาย (กรณีที่ผู้เสียหายอายุไม่เกิน 17 ปี) และบุคคลที่เป็นผู้ช่วยเหลือผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งบุคคลอื่นที่เด็กที่กระทำผิดและครอบครัวเห็นว่าเหมาะสม ส่วนนักสังคมสงเคราะห์จะเข้าร่วมได้ต่อเมื่อเด็กที่กระทำผิดยินยอม โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครอง

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้เข้าร่วมการประชุม การพิจารณาหาทางแก้ปัญหา และการให้ความเห็นชอบข้อตกลงที่กำหนดขึ้นในที่ประชุม โดยต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเด็กที่กระทำผิดมีสิทธิที่จะคัดค้านผลที่ได้จากการประชุม

2.2.2 การประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย *the Young Offenders Act 1997* ใน

New South Wales

เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10-18 ปี⁷⁰ อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ การดำเนินคดีอาญาจะนำมาใช้กับเด็กได้ต่อเมื่อไม่มีทางเลือกหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แก่คดี เด็กที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดควรได้รับการจัดการโดยชุมชนของตนเพื่อเป็นการช่วยให้เด็กสามารถกลับคืนสู่ชุมชนได้อีกครั้งและเป็นการคงไว้ซึ่งความผูกพันของครอบครัวและชุมชน โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และถือว่าพ่อแม่ของเด็กเป็นบุคคลแรกที่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาเด็ก ส่วนผู้เสียหาย จะได้รับความคุ้มครอง มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมและความเป็นไปของการดำเนินการต่างๆ

มาตรการที่ใช้กับเด็กที่กระทำความผิดแทนการดำเนินคดีอาญา ได้แก่ การตัดเตือนที่ไม่เป็นทางการ การตัดเตือนอย่างเป็นทางการ และการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยก่อนที่จะเริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญากับเด็กที่กระทำความผิด (Investigating official) ต้องพิจารณาก่อนว่าความผิดนั้นอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้หรือไม่ จึงพิจารณาว่าควรใช้มาตรการตัดเตือนแบบใด หรือไม่ หรือควรส่งคดีไปยังเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชน (Specialist youth officer) เพื่อพิจารณาว่าจะจัดการประชุมหรือไม่ ซึ่งคดีที่สามารถนำการตัดเตือนที่ไม่เป็นทางการมาใช้ได้ ได้แก่ ความผิดเล็กน้อย เว้นแต่เป็นความผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายที่มีลักษณะความรุนแรง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการใช้มาตรการอื่นจะมีความเหมาะสมกว่า ส่วนการตัดเตือนที่เป็นทางการ (Caution) เด็กจะต้องยอมรับผิด ยินยอมที่จะรับการตัดเตือน และนำมาใช้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าคดีนั้นเหมาะสมที่จะใช้มาตรการนี้ แต่เด็กที่เคยถูกใช้มาตรการนี้มาแล้วตั้งแต่สามครั้งขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็ความผิดฐานเดียวกันหรือไม่ก็ตามจะไม่ถูกนำมาตราการการตัดเตือนอย่างเป็นทางการมาใช้อีก อำนาจในการใช้มาตรการตัดเตือนนี้ เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้ง Director of Public Prosecutions และศาลด้วย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิด การใช้ความรุนแรงในการกระทำความผิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ประวัติการกระทำความผิดของเด็ก จำนวนครั้งที่เคยถูกดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้ และประเด็นอื่นๆ ที่ Director of Public Prosecutions หรือศาลคิดว่าจะมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมเมื่อมีการพิจารณาเห็นควรดำเนินการกับเด็กที่กระทำความผิด โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งเมื่อได้มีการใช้

⁷⁰ Kathleen Daly, *Diversionsary Conference in Australia : a reply to the optimists and skeptics* อ้างถึงใน อัจฉริยา

ชูดินันท์ รายงานผลการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2551 หน้า 72

มาตรการตักเตือนในข้อกล่าวหาใดแล้ว จะไม่มีการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กในข้อกล่าวหาที่ได้ทำการตักเตือนไปแล้วอีกต่อไป

คดีที่สามารถจะดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ได้แก่ คดีความผิดไม่รุนแรง (Summary offences) และความผิดที่ตามมาตรา 198(1) ของกฎหมายวิधिพิจารณาความอาญา (Criminal procedure act 1986) หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้สามารถกระทำได้ และบุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ได้แก่ เด็กที่กระทำผิด ผู้ดำเนินการประชุม (Conference convener) สมาชิกในครอบครัวของเด็ก หรือครอบครัวขยาย ผู้ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชน ผู้เสียหาย หรือตัวแทนของผู้เสียหาย ผู้สนับสนุนผู้เสียหาย และผู้ดำเนินการประชุมอาจเชิญบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น สมาชิกในชุมชน ตัวแทนของโรงเรียน ในกรณีที่เด็กเรียนอยู่ในโรงเรียน นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่สอดส่องดูแลเด็ก ในกรณีที่เด็กถูกคุมประพฤติอยู่

บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (Co-ordination) การประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ ผู้จัดการประชุม (Conference administrator) ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย Public Sector Management Act 1988 เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย Young Offenders Act 1977 และผู้ดำเนินการประชุม (Conference convener) ที่ผู้อำนวยการงานยุติธรรมเยาวชน (Director-General of Juvenile Justice) แต่งตั้งหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุม โดยการประชุมจะจัดขึ้นในสถานที่ซึ่งผู้จะเข้าร่วมการประชุมเห็นชอบ แต่ต้องไม่ใช่ที่สถานีตำรวจ ศาล หรือที่ทำการของกรมยุติธรรมเยาวชน (Department of Juvenile Justice)

การประชุมกลุ่มครอบครัวสามารถดำเนินการกับเด็กที่กระทำผิดหลายคนในคราวเดียวกัน และข้อหากว่าหนึ่งข้อหากก็ได้ และผู้จัดการประชุมเองหรือผู้เข้าร่วมประชุมอาจร้องขอให้มีการจัดประชุมซ้ำเพื่อพิจารณาแผนหรือข้อเสนอแนะใดๆ เพื่อให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่งก็ได้ แต่การจัดประชุมซ้ำต้องเป็นประโยชน์ต่อความยุติธรรม หรือแผนหรือข้อเสนอแนะใดไม่เหมาะสมหรือไม่สามารถปฏิบัติได้

2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นจุดย้าถึงหลักการมีสิทธิเท่าเทียมกันในระหว่างประชาชนในสังคมประกอบด้วยประเทศสหรัฐอเมริกามีได้เป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแต่ในช่วงยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมสหรัฐอเมริกามีแนวคิดในการระงับข้อพิพาทมาจากชนเผ่า Lakota และ Dakota โดยมีผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคนเป็นประธานพูดคุยถึงเรื่องที่บาดหมางกันอยู่พร้อมทั้งให้ผู้กระทำความผิดเสนอทางเยียวยาแก้ไขเพื่อสามารถกลับเข้าสู่สังคมต่อไป โดยแนวความคิดทางกฎหมายของการใช้

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กมีความแตกต่างกันในหลายมลรัฐแต่ในสาระสำคัญนั้นคือการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) โดยในปี ค.ศ.1974 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (The Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act) เพื่อเป็นเครื่องมือในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ โดยกฎหมายฉบับนี้ให้ความสำคัญคุ้มครองในหลัก 4 ประการ (1) ผู้กระทำความผิดหรือมิใช่ผู้กระทำความผิดต้องมีสถานะเป็นเยาวชนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมรวมถึงการฝ่าฝืนเคอร์ฟิวแต่ทั้งนี้ไม่สามารถกักตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ในสถานที่กักขังเด็กหรือคุกของผู้ใหญ่ได้ (2) ไม่อนุญาตให้ติดต่อกันระหว่างผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กกับผู้ใหญ่โดยกฎหมายต้องการจำแนกผู้เยาว์กับผู้ใหญ่ออกจากกัน (3) ปกปิดสถานะของเยาวชนที่ถูกจำคุกเว้นแต่มีสถานการณ์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง (4) รัฐต้องแก้ไขปัญหาโดยใช้การกักขังผู้เยาว์ในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเพื่อมิให้ผู้เยาว์ต้องมีตราบาป

โดยมาตรการหันเหคดีของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับประโยชน์หลัก ๆ อยู่ 2 ประการคือเป็นการแสดงตัวตนของผู้เยาว์ที่สำนึกในการกระทำโดยการบริการสังคมและมีมุมมองใหม่ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการกระทำความผิด โดยไม่หันกลับมากระทำความผิดแบบซ้ำซาก โดยในการใช้มาตรการหันเหคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ที่มีหน้าที่หลัก ได้แก่ เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ป้องปรามและการใช้กระบวนการเช่นว่านี้ถือเป็นมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนแต่ทั้งนี้การใช้มาตรการหันเหคดีนี้อาจขัดต่อความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ซึ่งดูเหมือนว่ากระบวนการนี้ยอมรับการกระทำความผิดที่ยอมให้จำเลยกระทำความผิด ยกตัวอย่างในเรื่องของวิธีการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นไปตามครรลองของการลงโทษ ซึ่งส่งผลให้เกิดการโต้แย้งในทางมุมมองเป็นอย่างมาก เนื่องจากมาตรการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมแม้จะเป็นการดีที่ไม่ต้องใช้กระบวนการทางตุลาการแต่จำเลยซึ่งเป็นผู้เยาว์ก็มีได้รับผิดชอบต่อการโต้ตอบของสังคมการกระทำความผิดเช่นว่านั้นและพฤติกรรมทางอาญาเพราะเหตุที่ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการเสริมและศาลเยาวชนได้ให้ความสำคัญในลักษณะการตื่นตัวสำหรับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอย่างเพิ่มขึ้น มาตรการหนึ่งที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เพื่อเป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาคือการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนซึ่งนิยมใช้กันมากในการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนโดยเริ่มใช้ตั้งแต่ปีค.ศ. 1920 ซึ่งก่อตั้งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อใช้ในการฝึกอบรมมีการอภิปรายร่วมกันในลักษณะการล้อมวงโดยเด็กหรือเยาวชนที่เข้าใช้มาตรการนี้ศาลเยาวชนต้องมีคำสั่งในการเข้าสู่กระบวนการและเมื่อประชุมแล้วคณะกรรมการจะกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสม รวมถึงระยะเวลาที่เหมาะสมอีกด้วย อีกทั้งยังต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องกำหนดมาตรการของ

กระบวนการของชุมชนในกรณีที่เกิดขึ้นไม่ถึงศาลซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนก็มีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบให้การกระทำเช่นนั้นอยู่ในกรอบของกฎหมายและหากเป็นคดีที่ร้ายแรงก็จะต้องได้รับการแก้ไขโดยผู้พิพากษาศาลเยาวชนเพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการนั้นเป็นธรรมสำหรับคู่ความ โดยเชื่อว่าหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในมุมมองของประเทศสหรัฐอเมริกา หมายถึงการใช้กระบวนการทางอาญาที่หลีกเลี่ยงการลงโทษในเชิงป้องปรามและวิธีการแก้ไขฟื้นฟูทางสังคมโดยการใช้มาตรการหันเหคดีหรือการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อพิจารณามาตรการที่จะควบคุมการกระทำผิดในเด็กและเยาวชน ซึ่งหากจำต้องนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้กับเด็ก จำต้องควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิเด็กด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้แบ่งประเภทความผิดอาญาตามความร้ายแรงตามอาชญากรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ⁷¹

(1) ความผิดประเภท Felonies คือ ความผิดอาญาที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกในเรือนจำของรัฐเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป บางรัฐอาจกำหนดเกินกว่า 2 ปี เช่น รัฐ Carolina แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต ความผิดต้องระวางโทษตลอดชีวิต ความผิดต้องระวางโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไปและความผิดต้องระวางโทษ 5 ปีขึ้นไป

(2) ความผิดประเภท Misdemeanors คือ ความผิดอาญาอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก ความผิดประเภท Felonies ซึ่งในรัฐส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกาอาจแบ่งประเภทได้แก่ ความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 30 วันแต่ไม่เกิน 1 ปี ความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 30 วัน และความผิดในคดีจราจรโดยกำหนดโทษปรับเพียงเล็กน้อย พนักงานสอบสวนจะนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา เช่น คดีอาญาในคดีจราจร คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน คดีความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คดีคนเมาสุรา คดีความผิดภายในครอบครัว เป็นต้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับตัวมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หน่วยงาน **Juvenile Service Department** หรือ **JSD** เป็นหน่วยงานแรกที่เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่แรกจับโดยมีหน้าที่รับตัวและคัดกรองให้กระทรวงยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งรัฐฟลอริดา (Department of Juvenile Justice : DJJ) พิจารณาตัดสินการส่งเยาวชนเพื่อควบคุมตัวใน Secure Detention หรือ Home

⁷¹Larry K. Gaines, Michael Kaune and Roger Le Roy Miller. Ibid, p.63 อ้างถึงใน สิทธิกร ศักดิ์แสง พรเลิศ สุทธิรักษ์ และนันทชัย รักยจินดา การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายชีวิตลอร์ (Civil Laws) กับคอมมอนลอว์ (Common Laws), รัฐสภาสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปีที่ 61 ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม 2556 หน้า 81-82

Detention จัดทำทะเบียนประวัติเยาวชนที่ถูกจับกุม จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าออกศูนย์ได้ภายใน 15 นาที จัดให้มีสำนักงานอัยการของรัฐ จัดให้มีขั้นตอนการระบุตัวบุคคลที่แน่ชัด จัดทำแฟ้มคดีของเยาวชนให้แก่ Clerk's Office ทำแฟ้มประวัติของเยาวชนให้ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดต่อบิดามารดา หรือ ผู้ดูแลของเยาวชน ติดต่อประสานงานกับสำนักงานอัยการ (Public Defenders Office) และศาลพิจารณาตัดสินการส่งเยาวชนเพื่อเข้าโครงการวิวัฒน์เยาวชน (Civil Citation) และการกันออกจากระบบดั้งเดิม จัดกำหนดการให้เยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล บริหารจัดการเรื่องมือประเมินความเสี่ยงในการคุมขังและเครื่องชี้วัดว่าผู้ที่ถูกจับกุมนั้นเหมาะแก่การคุมขัง คูดูแลเยาวชนเป็นรายบุคคล โดยอาจกำหนดกิจกรรมการบริการชุมชนเพื่อเป็นมาตรการการลงโทษสำหรับเยาวชน โดยใช้ผลที่ได้จากการประเมินเยาวชน ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ติดต่อประสานงานกับบิดามารดา หรือผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ควบคุมดูแล และบริหารจัดการโครงการวิวัฒน์เยาวชน และโครงการการป้องกันและการหันเหคดีอื่น ๆ รวมถึงการช่วยเหลือส่งตัวและงานด้านสังคมอันเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว เก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนทั้งหมด ตลอดจนพัฒนาระบบการเก็บรักษาข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับการจับกุม และเผยแพร่รายงานแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแหล่งทุนของโครงการ

2.3.1 การดำเนินงานของ JSD

เมื่อเยาวชนเข้ามาในอาคารของสำนักงาน ภายใต้การควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ ตำรวจผู้จับกุมเจ้าหน้าที่ตำรวจนำส่งแบบฟอร์มการจับกุม (A-Form) แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่เก็บข้อมูล (Police Record Technician) ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบความสมบูรณ์และพิสูจน์ยืนยันความเหมาะสมของเยาวชนเพื่อเริ่มกระบวนการรับตัว ความเหมาะสมในการรับตัวพิจารณาจากข้อมูลในแบบฟอร์มการจับกุม อาทิเช่น อายุ ขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย และข้อหาการกระทำ ความผิด หากพบว่ามีคามผิดพลาดในแบบฟอร์มการจับกุม จะต้องแก้ไขก่อนเริ่มกระบวนการรับตัว และหากเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่เก็บข้อมูล พบว่า เยาวชนมีอายุมากกว่า 17 ปี และไม่ได้ถูกนำตัวมาโดยหมายจับเยาวชน (Pick-up Order) เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวบุคคลที่ถูกจับกุมไปยังเรือนจำผู้ใหญ่ และจะไม่มีกรดำเนินการใด ๆ โดย JSD หากผู้ถูกจับเป็นเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจถามคำถามเกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต ถ้าเยาวชนตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิตผ่าน จะสามารถเริ่มขั้นตอนต่อไปได้ แต่ถ้าเยาวชนตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิตไม่ผ่าน (อาจเนื่องจากปัญหาสุขภาพ การบาดเจ็บ หรือมีปัญหาสุขภาพจิต) เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งตัวเยาวชนไปยังสถานบำบัดที่เหมาะสมเพื่อตรวจสอบ ส่วนการรับตัวและคัดกรองจะดำเนินต่อไป

เมื่อเยาวชนกลับมา ซึ่งผู้ปกครองหรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กตามกฎหมายจะได้รับการติดต่อและแจ้งให้ทราบถึงสถานะของเยาวชน สิ่งของส่วนตัวของเยาวชนจะถูกเก็บไว้ใน

ถูก โดย JSD เป็นผู้เก็บไว้ และในขณะที่เดียวกันเยาวชนจะต้องถูกตรวจค้นเพื่อหาสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด หรือ อาวุธ กรณีหากไม่พบสิ่งผิดกฎหมาย จะได้รับการพิจารณาความเหมาะสมในการเข้าร่วมโครงการวิวัฒน์เยาวชน แต่หากพบสิ่งผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมและตรวจสอบแบบฟอร์มการเข้าสู่การจับกุมเดิมเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการเข้าร่วมโครงการวิวัฒน์เยาวชน ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่เก็บข้อมูลเห็นว่าเยาวชนเหมาะสมเข้า Civil Citation ก็จะมีการตรวจสอบประวัติในท้องถิ่น (Local Background Check) ผ่าน Miami-Dade Police Department ซึ่งในขั้นตอนนี้จะยังไม่ส่งลายนิ้วมือของเยาวชนไปยัง Florida Department of Law Enforcement และยังไม่มีการถ่ายรูปทำประวัติ แต่จะมีการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมในระบบ Juvenile Justice Information System ถ้าประวัติเป็นไปตามข้อกำหนดก็คือว่าเยาวชนมีความเหมาะสมกับโครงการวิวัฒน์เยาวชน ถ้าเยาวชนเหมาะสมแก่การเข้าร่วม เจ้าหน้าที่ทำการจับกุมและเยาวชนจะต้องยินยอมเข้าร่วมด้วย กระบวนการเก็บประวัติ(Booking) จึงจะเริ่มขึ้น โดยจะมีการติดต่อผู้ปกครอง/ผู้ดูแลเพื่อแจ้งให้ทราบถึงสถานะของเยาวชน และปล่อยตัวเยาวชนให้แก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลที่รับผิดชอบ โดยมีสัญญาการปล่อยตัว ขณะเดียวกันข้อแนะนำของสำนักอัยการจะถูกส่งมาด้วยถ้าข้อแนะนำนั้นได้รับการปฏิเสธ แบบฟอร์มการจับกุมและเอกสารอื่น ๆ (รวมทั้งลายนิ้วมือ) จะถูกส่งต่อไปเพื่อทำการจัดเก็บ แต่หากข้อแนะนำได้รับการอนุมัติก็จะส่งเรื่องต่อไปยังหน่วย Case Management Services หากเยาวชนไม่เหมาะสมในการเข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการ (State Attorney's Office) ซึ่งตั้งอยู่ในอาคารเดียวกันนั่นเอง เพื่อเข้าสู่กระบวนการก่อนการฟ้องคดี เมื่อเยาวชนผ่านขั้นตอนการคัดกรองครั้งที่หนึ่งแล้ว จะได้รับเลขของ JAC อันมีลักษณะเฉพาะและเริ่มการตั้งแฟ้ม ต่อมาเยาวชนจะถูกพาไปยังเขตประมวลผลที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดที่มีการรักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่เก็บข้อมูลตรวจสอบประวัติเบื้องต้น โดยใช้สิ่งแสดงตนทั่วไป เช่น ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด ซึ่งการตรวจสอบนี้ อาศัยระบบข้อมูลอาชญากรรมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับชาติ ระบบเหล่านี้ได้แก่ Criminal Justice Information System, Florida Crime Information Center, และ National Crime Information Center ข้อมูลใด ๆ ที่ได้จากการค้นหาจะถูกพิมพ์ออกมาและเก็บสำเนาไว้ในแฟ้มประวัติของ JAC โดยเยาวชนจะต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ ถ่ายรูป และข้อมูลจะเข้าสู่ระบบการเก็บประวัติรูปถ่าย (Mugshot System) และระบบแสดงตัวบุคคล โดยลายนิ้วมืออัตโนมัติ (Automated Fingerprint Identification System) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกส่งไปที่ Miami-Dade County Police Department (MDPD) ซึ่งส่งต่อไปยัง Florida Department of Juvenile Justice (FDLE) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบประวัติทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐ และเพื่อระบุตัวบุคคลตามหมายจับระดับชาติ เมื่อ FDLE ยืนยันประวัติต่อ MDPD แล้ว ข้อมูลทั้งหมดจะถูกส่งให้ JSD และสำเนาจะเก็บไว้ในแฟ้มประวัติ JAC ของเยาวชน สำหรับการคัดกรองครั้งที่ 2 ถ้า FDLE ยืนยันว่า

“เยาวชน” นั้นแท้จริง คือ ผู้ใหญ่ บุคคลนั้นจะถูกส่งไปที่เรือนจำสำหรับผู้ใหญ่ แฟ้มประวัติ JAC จะถูกส่งไปยังเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องการรับตัว (Intake Supervisor) ซึ่งทำการตรวจสอบเนื้อหาและความสมบูรณ์ จากนั้นจะตรวจสอบข้อมูลในระบบข้อมูลกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice Information System, JJIS) ของรัฐ เพื่อสรุปการกระทำความคิดก่อนหน้าในรัฐพลอริดา โดยเก็บสำเนาไว้ในแฟ้มประวัติ JAC และเจ้าหน้าที่จะตัดสินใจให้มีการกักขังไว้ในเบื้องต้น จากนั้นเยาวชนจะถูกส่งตัวให้ผู้ชำนาญการพิเศษในการดูแลเยาวชน (Juvenile Services Specialist) ทำหน้าที่บันทึกข้อมูลเยาวชนลงในระบบ JJIS เพื่อให้เครื่องมือประเมินความเสี่ยงของการคุมขัง (Detention Risk Assessment Instrument) ชี้ว่าเยาวชนควรถูกกักขัง (Detainable) หรือควรได้รับการปล่อยตัว (Releasable) ข้อมูลที่ได้จะถูกพิมพ์ออกมาและรวมไว้ในแฟ้มประวัติ JAC เยาวชนที่ได้รับการประเมินผลเชิงหลักฐาน สภาวะทางจิตใจและอารมณ์ และความเสี่ยงการกระทำความคิดซ้ำ จะมีคำแนะนำเบื้องต้นโดยอิงจากผลการประเมิน เกี่ยวกับการบริการที่เหมาะสมและความต้องการทางจิตใจ ถ้าเยาวชน Detainable เยาวชนจะได้รับการโยกย้ายไปยังสถานคุมขัง ถ้าเยาวชน Releasable ผู้เชี่ยวชาญในการดูแลเยาวชน จะเป็นผู้พิจารณาว่าเยาวชนควรได้ใช้โปรแกรมการหันเหคดีหรือไม่ พร้อมจัดทำกำหนดการไปรายงานตัวที่ศาล ซึ่งคำแนะนำเกี่ยวกับการหันเหคดีเยาวชนถูกส่งต่อให้สำนักงานอัยการเพื่อรอการอนุมัติ เยาวชนได้รับการปล่อยตัวสู่ผู้ปกครอง ผู้ดูแล หรือผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วแฟ้มประวัติของเยาวชนจะถูกส่งไปยัง Diversion Service ซึ่งเจ้าหน้าที่จัดการบริการทางสังคม (case manager) จะทำหน้าที่ติดต่อกับเยาวชน แต่หากเรื่องไม่ได้รับการอนุมัติคดีก็จะขึ้นสู่ศาล

เมื่อเจ้าหน้าที่จัดการบริการทางสังคมได้เข้ามารับหน้าที่ต่อ จะมีการติดต่อเยาวชนและครอบครัวเพื่อจัดตารางนัดหมาย และเมื่อได้พบปะกันเจ้าหน้าที่จะจัดโครงการหันเหคดีพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับเยาวชน และทำเป็นข้อตกลงกับเยาวชนและครอบครัว จากนั้นเจ้าหน้าที่จัดการบริการทางสังคมจะทบทวนความสมบูรณ์ของการประเมินผลตั้งแต่การรับตัว การคัดกรอง มีขึ้นตลอดช่วงที่เยาวชนอยู่ในโครงการหันเหคดี โดยมีการไปเยี่ยมที่ โรงเรียนและที่บ้าน โรงเรียนและองค์กรในชุมชน ที่เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมจะจัดทำรายงานเกี่ยวกับเยาวชน ผู้ควบคุมดูแลจะดำเนินการทบทวนในแต่ละกรณี เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าได้มีการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมเยาวชนอย่างเหมาะสม เมื่อเยาวชนได้ทำหน้าที่ตามโครงการจนครบทุกกระบวนการแล้ว จะมีการปิดเรื่องและทำสรุปสุดท้ายส่งไปยังสำนักงานอัยการ โดยระบุว่าเรื่องได้เสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ เยาวชนที่ผ่านโครงการหันเหคดีหลังการถูกจับ (Post Arrest Diversion) จะเข้าสู่กระบวนการลงข้อมูลประวัติอาชญากรรมก่อนจะออกไปจากระบบ ในกรณีที่เยาวชนถูกจับกุมซ้ำ หรือไม่ผ่านโครงการหันเหคดี จะมีการปิดเรื่องและทำสรุปสุดท้ายส่งไปยังสำนักงานอัยการโดย

ระบุว่าเรื่องไม่สมบูรณ์ เพื่อให้ัยการได้กำหนดขั้นตอนต่อไป ซึ่งอาจจะเปลี่ยนให้ใช้โครงการ
หันเหคดีอื่น หรือส่งคดีไปยังชั้นศาลต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ

ตามที่ประเทศไทยได้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นทางเลือกที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิธีการพัฒนาชีวิตเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติแล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ปรากฏอยู่ใน มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณา ได้แก่ ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และเพื่อให้การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

1. วิเคราะห์หลักการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ

ประเทศไทยได้มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นมาตรการหลักในการดำเนินคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และสอดคล้องกับลักษณะของการกำหนดมาตรการสำหรับเด็ก เพื่อเบี่ยงเบนคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก เนื่องจากในกรณีความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้

กระทำลงนั้นเป็นความผิดเล็กน้อยหรือความผิดที่ไม่รุนแรง ซึ่งโดยปกติศาลจะไม่พิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิด จึงเป็นกรณีที่เหมาะสมที่สมควรเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดภาระการดำเนินคดีและลดปริมาณเด็กหรือเยาวชนที่จะถูกส่งไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานพินิจโดยไม่จำเป็น โดยปัจจุบันมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาถูกนำมาใช้ในชั้นก่อนฟ้องโดยใช้ผ่านดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน และในชั้นหลังฟ้องคดีโดยผ่านทางศาลเยาวชนฯ เท่านั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้นมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ซึ่งได้มีการกำหนดมาตรการดังกล่าวอย่างชัดเจน ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 โดยกระบวนการพิจารณาเข้าสู่มาตรการพิเศษของประเทศไทยมีขั้นตอนดังนี้ ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ได้รับหนังสือแจ้งดำเนินคดีจากเจ้าพนักงานที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบลงเลขคดีและลงทะเบียนรับตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น แล้วจัดทำปกสำนวนส่งให้หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีพร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศแล้วพิจารณาจ่ายสำนวนลงบัญชีในสมุดทะเบียนคดีอาญา พร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศ หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่จะจัดทำแบบประเมินการรับตัวเด็กหรือเยาวชนและแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น (R/N) เมื่อปรากฏผลการจำแนกว่าเด็กหรือเยาวชนมีความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนจึงจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นเข้าเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 แล้วเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ เพื่อให้ใช้ดุลพินิจพิจารณาถึงเหตุต่างๆ เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย จิตใจ อาชีพ ฐานะ และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เป็นต้น หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นพลเมืองดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องนำเสนอต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการตรวจสอบแผนแล้วเกิดความสงสัย สามารถสอบถามจากผู้อำนวยการสถานพินิจได้ ถ้าไม่เห็นชอบสั่งให้แก้ไขใหม่ได้หรือสั่งดำเนินการต่อไป ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว

จากการกำหนดเงื่อนไขของมาตรา 86 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ยังมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณา คือ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นเคยได้รับการแก้ไขฟื้นฟูโดยใช้มาตรการพิเศษแทนการ

ดำเนินคดีอาญาแล้ว หรือเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำยังสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้หรือไม่ เนื่องจากหากพิจารณาเงื่อนไขของมาตรา 86 ได้แก่

1. คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2. ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

3. ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น ปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น

4. ผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม

จะเห็นได้ว่ามาตรา 86 ได้กำหนดห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาแล้ว เข้าสู่การแก้ไขฟื้นฟูอีก โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1. เคยกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม และ

2. เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

จากเงื่อนไขดังกล่าวจึงหมายความว่า ไม่อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ขณะเดียวกันหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เช่นนี้ถือเป็นการกำหนดไม่ให้เด็กที่กระทำความผิดซ้ำสามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูได้อีก

แต่หากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แต่เป็นการจำคุกสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษก็ยังอยู่ในเงื่อนไขที่สามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้

ยกตัวอย่างสำหรับความผิดอาญาที่สามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 ซึ่งอยู่ในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้ให้จำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี จำแนกตามลักษณะความผิดได้ ดังนี้

1. ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เช่น มาตรา 134, 135 เป็นต้น

2. ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง เช่น หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน มาตรา 136 -146 เป็นต้น

3. ลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม เช่น หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม มาตรา 168-177 วรรคหนึ่ง, 178-180 วรรคหนึ่ง, 184-191 วรรคหนึ่ง, 192-197, 199 เป็นต้น

4. ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา เช่น มาตรา 207-208 เป็นต้น

5. ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน เช่น มาตรา 209 วรรคแรก (อั้งยี่) , 210 วรรคแรก (ช่องโจร) , 214-216 เป็นต้น

6. ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน เช่น มาตรา 226-228 วรรคแรก, 229, 233-236, 239 เป็นต้น

7. ลักษณะ 7 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง เช่น หมวด 2 ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา แสตมป์และตั๋ว มาตรา 256-262 หมวด 3 ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร มาตรา 264-265, 267-269 หมวด 4 ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ มาตรา 269/1-269/2, 269/5-269/6 เป็นต้น

8. ลักษณะ 8 ความผิดเกี่ยวกับการค้า เช่น มาตรา 270-275 เป็นต้น

9. ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น มาตรา 283 ทวิ วรรคแรก, 287 เป็นต้น

10. ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เช่น หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 293, 294 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295, 296, 299-300 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301-302 วรรคแรก หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา มาตรา 306,307 เป็นต้น

11. ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง เช่น หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 วรรคหนึ่ง,สอง, 310 ทวิ, 311 วรรคแรก, 312 ตริ วรรคแรก หมวด 2 ความผิดฐานเปิดเผยความลับ เป็นต้น

12. ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ มาตรา 334-335 วรรคแรก, 336 วรรคแรก, 337 วรรคแรก หมวด 3 มาตรา 341-343 วรรคแรก, 344-348 หมวด 4 ความผิดฐาน โกงเจ้าหนี้ มาตรา 349-350 หมวด 5 ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352-356 หมวด 6 ความผิดฐานรับของโจร 357 วรรคแรก หมวด 8 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มาตรา 358-360 หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362-366 เป็นต้น

ซึ่งจากสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนพบว่า ช่วงอายุที่กระทำความผิดเป็นจำนวนมาก และถือว่าเป็นกลุ่มที่มีจำนวนการกระทำความผิดที่มีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้น และเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจจะไปกระทำความผิดซ้ำอีก คือ เด็กในช่วงอายุระหว่าง 15 - 18 ปี หากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในช่วงอายุระหว่าง 10 - 14 ปี แล้วพบว่า

เด็กหรือเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15 - 18 ปี มีจำนวนของการกระทำความผิดมากกว่า พฤติกรรมการกระทำความผิดร้ายแรงมากกว่า มีจำนวนการกระทำความผิดซ้ำมากกว่าเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 10 - 14 ปี คดีที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากขึ้นคือคดียาเสพติด รองลงมาคือคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน

2. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ

จากกรณีการกำหนดเงื่อนไขโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ที่อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำก็ยังคงสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีประเด็นปัญหาในการบังคับใช้ เนื่องจากเงื่อนไขนั้นยังไม่มีความชัดเจน ขณะเดียวกันก็ยังเป็นช่องว่างให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำและไม่สำนึกในการกระทำอาชญากรรมใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นประโยชน์ในการหลบเลี่ยงความผิดได้ เห็นว่าจึงไม่อาจเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ โดยผู้ศึกษาเห็นว่ามาตรา 86 กำหนดเงื่อนไขว่า “คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ...” นั้น เป็นการกำหนดเฉพาะกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในคดีความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ หรือลักทรัพย์มีเหตุฉกรรจ์ ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานบุกรุก หรือข้อหาอื่น ๆ เช่น ความผิดต่อเสรีภาพ เป็นต้น ในทางปฏิบัติหากเด็กหรือเยาวชนจำต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลในความผิดที่ได้กระทำและกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ต่อมาแม้ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่เด็กหรือเยาวชนอาจได้รับโทษจำคุกจริงตามคำพิพากษานั้นหรืออาจไม่ได้รับโทษจำคุกเลย เพราะศาลอาจให้รอการลงโทษหรือให้เปลี่ยนโทษเป็นวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ดังนั้นหากศาลให้รอการลงโทษหรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ผลคือ เด็กหรือเยาวชนไม่ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตามมาตรา 86 และหากต่อมาเด็กหรือเยาวชนคนนั้นกระทำความผิดซ้ำอีก ไม่ว่าจะในข้อหาเดียวกันกับการกระทำความผิดในครั้งแรกหรือข้อใด ๆ ก็ตาม ก็จะสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้อีก หรือหากเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนยังคงอยู่ในระหว่างปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือกรณีเด็กหรือเยาวชนเคยต้องหาว่ากระทำความผิดและใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือแผนฟื้นฟูจนเสร็จสิ้น

กระบวนการไปแล้วไม่ถูกดำเนินคดี แต่ต่อมาปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนถูกจับและต้องหาว่ากระทำความผิดอีก ไม่ว่าจะในความผิดฐานเดียวกันกับการกระทำความผิดในครั้งแรก หรือในความผิดต่างฐานความผิดก็ตาม ก็ยังคงสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้อีก เนื่องจากไม่เข้าข้อห้ามตามเงื่อนไขมาตรา 86 คือโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีและศาลไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก

และเห็นได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 86 ยึดหลักของอัตราโทษจำคุกเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้เข้าสู่มาตรการพิเศษฯ โดยต้องพิจารณาจากความสำคัญในการกระทำ และการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ มาประกอบ ซึ่งหากพิจารณาจากการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ที่ต้องพิจารณาถึงอายุของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยนั้น ก็ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนว่าเด็กหรือเยาวชนที่จะสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ควรมีช่วงอายุเท่าไร ถึงจะเหมาะสม ดังนั้นจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมที่เป็นมาตรฐาน และจำกัดขอบเขตให้ชัดเจนในส่วนของอายุของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย เพื่อความชัดเจน และสามารถนำไปบังคับใช้ได้เหมาะสมกับสภาพการณ์การกระทำความผิดซ้ำ และความรุนแรงในการก่อคดีของเด็กหรือเยาวชนในปัจจุบัน

จากความไม่ชัดเจนในการกำหนดอายุของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้ว ยังพบว่าในส่วนของการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนนั้น ก็ไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ หรือพฤติกรรมความร้ายแรงของการกระทำความผิด หรือจำนวนครั้งที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด หรือประโยชน์สาธารณะ ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศนิวซีแลนด์ จะนำหลักประโยชน์สาธารณะมาพิจารณาในการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กหรือเยาวชน และกรณีข้อหาความผิดมาประกอบอายุของเด็กที่กระทำความผิด เช่น กรณีเด็กอายุระหว่าง 10 - 13 ปี กระทำความผิดจะไม่ถูกแจ้งความกล่าวโทษ แต่มีข้อยกเว้นว่าหากเด็กอายุระหว่าง 10 - 13 ปี ไปก่อเหตุกระทำความผิดในข้อหาฆาตกรรมหรือฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา สามารถถูกดำเนินคดีได้ ส่วนประเทศออสเตรเลียจะพิจารณาถึงประเภทคดี หากเป็นคดีความผิดร้ายแรง กระทำความผิดซ้ำ จะไม่สามารถใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวได้ การตั้งข้อหาแก่เด็กหรือเยาวชนจะกระทำได้โดยต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของคดี ความประพฤติก่อนที่กระทำความผิดว่ามีพฤติกรรมก้าวร้าวคือรุนแรงเกินกว่าจะใช้มาตรการพิเศษหรือไม่ ซึ่งเห็นว่าแต่ละประเทศจะมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ แต่ขอยอมต้องมีข้อยกเว้นให้สามารถลงโทษเพื่อให้เซ็ดหลาบแก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้ เพื่อเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงไว้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น การที่มาตรา 86 กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี และต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกนั้นเป็นการผูกมัดอย่างมีข้อจำกัดในการควบคุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยวิธีการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มีทั้งข้อคิดเห็นที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้ เช่น กรณีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดครั้งแรก และศาลไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก โดยให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีเป็นการเข้าสู่มาตรการตามกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนตามหลักคุ้มครองสากล เมื่อได้ให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเข้าสู่เงื่อนไขตามมาตรการพิเศษแล้วย่อมเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็กตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเป็นการให้โอกาสต่อเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมและชุมชนได้ กรณีดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตามความเป็นจริงในสังคมยุคสมัยนี้ได้ปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้มีพัฒนาการปรับเปลี่ยนทั้งวิธีการ รูปแบบ ขั้นตอนต่าง ๆ ในการกระทำความผิดอย่างมีความสลับซับซ้อน รุนแรง และอุกอาจมากขึ้น การเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถควบคุม และลดปริมาณคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิดได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างเพียงพอ และพบปัญหาว่า

1. ปัญหาการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด เข้าสู่การนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาควบคุมพฤติกรรม กลับกลายเป็นการผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนจำต้องกลับคืนสู่สังคมเดิม ครอบครัวที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการสั่งสอนอบรมขัดเกลาความผิดชอบชั่วดี ศีลธรรมคุณธรรม ความสำนึกถึงการกระทำผิดของตนอย่างแท้จริง เมื่อเด็กหรือเยาวชนต้องตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่มีคุณภาพชีวิต ไม่ได้รับการศึกษา เด็กเหล่านี้ก็ย่อมต้องกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมไม่ดีเช่นเดิม และอาจกลับไปก่อคดีอาชญากรรมที่รุนแรง ซ้ำซากหรือกระทำผิดติดนิสัยมากขึ้น

2. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิด แต่ไม่ได้กำหนดให้คำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ หรือพฤติกรรมความร้ายแรงของการกระทำความผิด หรือจำนวนครั้งที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด หรือประโยชน์สาธารณะ มาเป็นหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจก่อนการสั่งการจัดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ซึ่งควรเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขพื้นฐานที่ต้องกำหนดไว้เป็นบรรทัดฐานประกอบการพิจารณาใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาด้วย

3. การใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูประกอบไปด้วย ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหายฯ นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติและพนักงานอัยการ และอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบร่วมประชุมด้วยก็ได้ นั้น เห็นว่าบุคคลในการร่วม ประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ควรมีการเพิ่มบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการ ยุติธรรม อาจเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในการใช้อำนาจหน้าที่สืบสวน สอบสวน เป็นผู้จับกุมหรือเป็นผู้พบเห็นพฤติกรรมกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน มีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย อาจเป็นผู้มีแนวคิดในการควบคุมและ ลดปัญหาอาชญากรรม ผู้มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดโดยตรงนอกเหนือจากนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ โดยอาจให้บุคคลเหล่านั้น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้เข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย นอกเหนือจากบุคคล ที่ระบุไว้ในระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขใน การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจการกลั่นกรองคดีของ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ

4. คำว่า สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 นั้น ไม่มีบรรทัดฐานที่จะ ตัดสินได้ว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตัดสินใจค่อนข้างยากในบางกรณี เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติที่จะถือเป็นบรรทัดฐาน

จึงเป็นปัญหาที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า “สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี” นั้นเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ในการกำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งหลักการสำคัญ อันหนึ่งคือ ผู้ต้องหามีโอกาสยอมรับความผิดที่ตนทำลงไป และทำความเข้าใจถึงผลที่ตามมา จากการกระทำของตนที่มีต่อผู้อื่นรวมถึงช่วยในการตัดสินใจ เพื่อแก้ไขสิ่งที่ตนกระทำลง

ดังนั้นการสำนึกในการกระทำอาจมิใช่เพียงการรับสารภาพ เพราะบางรายรับสารภาพ เพียงเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปเท่านั้น เช่นนี้แล้วก็ยังไม่อาจถือว่าสำนึกในการกระทำ หากประมวลจาก สิ่งที่ดำเนินการมาแล้วรวมทั้งแนวคิดทฤษฎีเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวอาจสรุปได้ว่า “สารภาพ ด้วยสำนึกในความผิดอย่างแท้จริง มีความรับผิดชอบที่จะแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือบรรเทา ผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับ และร่วมตัดสินใจแก้ไขสิ่งที่ตนได้กระทำนั้น”

5. ปัญหาเกี่ยวกับอัตราโทษตามมาตรา 86 ซึ่งได้บัญญัติอัตราโทษตามที่กฎหมาย กำหนดให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เห็นว่า การนำมาตรการพิเศษแทนการ ดำเนินคดีอาญามาใช้กับข้อหาบางประเภทนั้น ไม่เหมาะสม เช่นในความผิดฐานลักทรัพย์

เหตุการณ์ บุกรุก ทำให้เสียทรัพย์ ความผิดต่อเสรีภาพ เหล่านี้เป็นต้น เนื่องจากบางข้อหาเมื่ออัตราโทษไม่เกินห้าปีแต่หากพิจารณาถึงพฤติกรรมความรุนแรง จำนวนครั้งของการกระทำความผิด รวมทั้งความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับแล้ว อาจไม่เหมาะสมในการนำมาตราการพิเศษในการดำเนินคดีอาญามาใช้ จะเห็นได้ว่า การนำมาบังคับใช้ย่อมเป็นการเปิดโอกาสและช่องทางทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ต้องถูกลงโทษ เด็กหรือเยาวชนบางรายกระทำความผิดซ้ำจนเป็นนิสัย และไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อกฎหมาย เมื่อมีแนวทางเลือกให้สามารถหลีกเลี่ยงโทษจำคุกได้ หรือการเข้าฝึกอบรมในสถานพินิจฯ

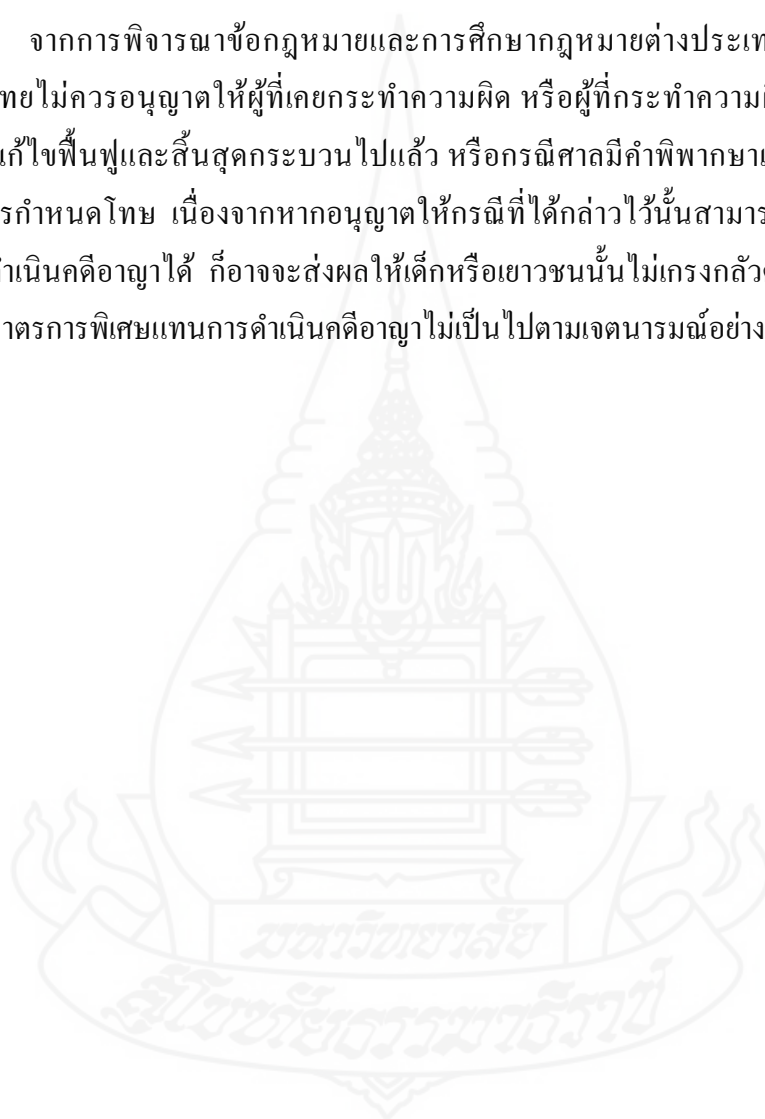
6. ปัญหาการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้กรณีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นครั้งที่สอง หรือเข้าข่ายเป็นการกระทำผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดซ้ำซากหรือกระทำผิดติดนิสัย เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนบางรายอาจมีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางก้าวร้าว รุนแรง หรือกระทำความผิดซ้ำ หรือไม่เจ็ดหลาย ไม่สมควรได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแต่เพียงอย่างเดียว เพราะเด็กหรือเยาวชนในข่ายนี้ย่อมทราบอยู่แล้วว่า สิ่งใดที่ตนกระทำแล้วจะผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ผิดต่อศีลธรรม คุณธรรม หากมีความสำนึกผิดและคิดจะกลับตัวประพฤติดี เมื่อได้รับโอกาสมิชอบที่จะกลับตัวประพฤติดีและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนได้ แต่เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในข่ายนี้ไม่ได้สำนึกผิดในสิ่งที่ตนกระทำ เมื่อได้รับ โอกาสก็ยังคงกลับเข้าสู่วังวนของปัญหาสังคมแบบเดิม โดยมีความเข้าใจผิดว่า หากตนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และหากตนเพียงแค่มอบรับเงื่อนไขที่จะเข้าสู่แผนแก้ไขฟื้นฟูตามมาตรา 86 ก็ไม่ต้องถูกดำเนินคดี เด็กหรือเยาวชนก็จะไม่เกิดความเกรงกลัวกฎหมาย เป็นสาเหตุให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลูกหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำซากได้

นอกจากนี้เมื่อได้ศึกษากฎหมายของประเทศออสเตรเลียที่มีการดำเนินการทั้งในระบบที่เป็นนโยบายท้องถิ่น (Local policy) และระบบที่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ในปี ค.ศ. 1993 South Australia ได้ออกกฎหมาย the Young Offenders Act 1993 เพื่อจัดโครงสร้างของระบบกระบวนการยุติธรรมเด็กหรือเยาวชนขึ้นใหม่ ซึ่งได้มีการรวมเอาแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วยในฐานะที่เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในระบบการกักขังทรงคดียุติธรรมชั้นได้แก่ การตักเตือน การประชุมกลุ่มครอบครัว และการดำเนินคดีทางศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย the Young Offenders Act 1993 ใน South Australia The Young Offenders Act 1993 มีเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันให้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ให้ได้รับการดูแล แก้ไข และแนะแนวทางที่จำเป็นในการพัฒนาเด็กหรือเยาวชนให้กลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อยและไม่ร้ายแรง และได้กำหนดคดีที่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ต้องเป็นคดีที่มีความรุนแรง หากเป็นคดีความผิดลหุโทษจะใช้ระบบการตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่หากเป็นคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง (Indictable

offenses) คดีความรุนแรงในครอบครัว คดีล่วงละเมิดทางเพศ หรือเป็นผู้กระทำผิดซ้ำจะต้องส่งไปยังศาลเยาวชนไม่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้

จะเห็นได้ว่าประเทศออสเตรเลียนั้นจะไม่อนุญาตให้คดีที่เป็นผู้กระทำผิดซ้ำไม่สามารถจะเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูได้ ดังนั้นจึงจะต้องส่งไปยังศาลเยาวชนให้ดำเนินตามกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

จากการพิจารณาข้อกฎหมายและการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าประเทศไทยไม่ควรอนุญาตให้ผู้ที่เคยกระทำความผิด หรือผู้ที่กระทำความผิดซ้ำ ทั้งที่เคยเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและสิ้นสุดกระบวนการไปแล้ว หรือกรณีศาลมีคำพิพากษาแต่ให้รอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ เนื่องจากหากอนุญาตให้กรณีที่ได้กล่าวไว้นั้นสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ก็อาจจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์อย่างแท้จริง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่จะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต หากเด็กและเยาวชนได้รับการดูแลอย่างถูกต้อง ได้รับการส่งเสริมให้มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและปลูกฝังให้มีจิตสำนึกที่ดี ข่อมเป็นผลดีแก่สังคมและประเทศชาติ การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสดับตัวเป็นคนดีและป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติกระทำความผิดซ้ำอีก

หากพิจารณาเกณฑ์ที่ใช้แยกเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด คือ เกณฑ์อายุของบุคคล ณ วันที่ได้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุเด็กว่า

- 1) เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี กระทำความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
- 2) เด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลอาจว่ากล่าว ตักเตือนหรือส่งตัวไปยังสถานฝึกอบรม หรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควร
- 3) ผู้ใดอายุเกิน 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำความผิด ศาลอาจลดโทษให้กึ่งหนึ่ง หรืออาจใช้วิธีการเกี่ยวกับเด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปีก็ได้ แล้วแต่กรณี

ในปัจจุบันจะพบว่ามีปัญหาจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นมากมาย หลากหลายรูปแบบ พบว่าเกณฑ์อายุของเด็กที่กระทำผิดอายุน้อยลง และข้อหาความผิดไม่ใช่เฉพาะความผิดทางศีลธรรมเล็กน้อยเท่านั้น แต่ได้รวมถึงการทำผิดกฎหมายอาญาแผ่นดิน ที่มีปรากฏพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน ความรุนแรง เช่น การก่อคดีข่มขืน รุมโทรม การยกพวกตีกันระหว่างสถาบัน ยาเสพติด การก่อคดีฆาตกรรม เหล่านี้เป็นต้น และตัวอย่างคดีเด็กหญิงอายุ 17 ปี ที่จับรถเก่งแล้วเฉี่ยวชนรถตู้โดยสารประจำทางจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บหลายรายนั้น จึงมีประเด็นปัญหาที่ตามมา คือ เมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำการที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด เด็กและเยาวชนจะต้องรับโทษตามกฎหมายหรือไม่ และแก้ไขอย่างไร หากจำเป็นต้องพิจารณาความอ่อนด้อยในวุฒิภาวะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งด้านอารมณ์ พฤติกรรม ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี ประสบการณ์การดำรงชีวิต และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในระดับ

สากล ซึ่งคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน หากนำมาเปรียบเทียบกับความเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคมในขณะนี้จะถือว่าเหมาะสมหรือไม่เพียงไร

ประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อนมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนามาเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไขมิให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้านวินัย เท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมกับคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมด้วย โดยมีองค์กรของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเรื่องนี้โดยตรงคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งกระบวนการพิจารณาคดีของศาลฯ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

รูปแบบและวิธีการที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเหมาะสมและนำไปใช้กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในปัจจุบันนี้ คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งประเทศไทยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มของต่างประเทศมาปรับใช้และโดยที่สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้ออาทรจึงมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามารับผิดชอบด้วย เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงเรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative Justice หรือการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะในกรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ประเทศไทยได้เริ่มนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 อันเนื่องมาจากความจำเป็นที่ว่าเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเน้นที่การให้โอกาสมุ่งคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพและให้ความสำคัญกับผู้กระทำความผิดมากกว่าคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคม ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ามุ่งให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ทำผิดมากเกินไป และมีผลทำให้ปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนทำความผิดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น และในรายที่กลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก ประเทศไทยใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กและ

เยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญา เป็นทางเลือกที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิถีการพัฒนาชีวิตเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ซึ่งดังกล่าวนี้ต้องควบคู่ไปกับการคุ้มครองความปลอดภัยแก่สังคมด้วย ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติแล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา

ซึ่งจากสถิติเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง สรุปได้ว่า ถึงแม้จะได้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็น การเบี่ยงเบนคดี การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนและอื่น ๆ แล้วก็ตาม แต่จำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในครั้งแรกก็มีจำนวนที่สูงอยู่มาก จำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นครั้งที่สองหรือกระทำ ความผิดซ้ำ ก็ยังมีจำนวนมากเช่นเดียวกัน และจากการศึกษายังพบอีกว่า อายุของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ พบว่า กลุ่มอายุระหว่าง 15-18 ปี เป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุด และมีจำนวนเด็กและเยาวชนกระทำผิดเพิ่มขึ้นทุกปี

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นต้นกำเนิดหรือจุดศูนย์กลางในการนำแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งระบบแนวทางใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับครอบครัว ตลอดจนให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา แนวทางนี้เป็นไปตามแนวทางสากลที่เน้น “ความยุติธรรม” ความยุติธรรมนี้ รวมถึงความรับผิดชอบต่อการทำผิดกฎหมาย ความเท่าเทียม และสัดส่วนของการลงโทษ และเน้นไปที่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย อีกเรื่องหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ตระหนักในระบบของนิวซีแลนด์ที่มีความสำคัญคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกรอบเวลาจะต้องสมจริง เพื่อว่าผู้กระทำผิดจะสามารถเชื่อมโยงการลงโทษเข้ากับความคิดที่ตนกระทำได้ ทดแทนสิ่งที่ตนเองก่อขึ้นอย่างรวดเร็ว และดำเนินชีวิตต่อไปโดยทิ้งอดีตไว้เบื้องหลัง และเน้น “การหันเหคือออกจากการดำเนินคดีในศาล” (Diversion) การต้องควบคุมตัวไว้ (Demarcation) และการให้พินมลทิน การสูญเสียชื่อเสียง เชื่อมโยงกับแนวคิด “ความยุติธรรม” คือการเน้นไปที่การลงโทษเล็ก ๆ น้อย ๆ หลีกเลียงกระบวนการการตีตรา และการทำให้เสียชื่อเสียง รวมถึงการหลีกเลียง การใช้สถาบันต่าง ๆ นอกเสียจากมีความจำเป็นเพื่อป้องกันสาธารณชน ในขณะเดียวกันประเทศนิวซีแลนด์ได้เห็นฟ้อง

กับรูปแบบสวัสดิการบางด้านโดยรวมเป้าหมาย การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว โดยในระบบของประเทศนิวซีแลนด์นั้น คือ (1) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าควรตระหนักเห็นคุณค่าของสวัสดิการที่จำเป็นต้องเข้ามาแทนที่ความรับผิดชอบหรือนำไปสู่การย้ายเด็กจากครอบครัวและชุมชน (2) มุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับการให้การช่วยเหลือเยาวชนและครอบครัวซึ่งความคาดหวังตรง ณ ที่นี้ คือ การลดโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำและให้มีระบบการจัดการที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ของประเทศนิวซีแลนด์ได้ให้คำจำกัดความว่า “เด็ก” หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วน “ผู้เยาว์” หมายถึง ผู้ที่มีอายุกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี ทั้งนี้ ไม่รวมถึงบุคคลที่ได้สมรสแล้ว เพราะฉะนั้นกฎหมายฉบับนี้จะไม่ใช้บังคับแก่บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปี ขึ้นไป ถ้าอายุกว่า 17 ปี ขึ้นไป ก็จะต้องใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับผู้ใหญ่และถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา

สำหรับบุคคลที่ได้กระทำความผิดในขณะที่ยังเป็นผู้เยาว์ แต่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อมีอายุเกินกว่า 17 ปีแล้ว ก็ยังถือว่าอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลเยาวชนอยู่ และสามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้

สำหรับเด็กอายุ 10 ถึง 13 ปี กระทำความผิดจะไม่ถูกแจ้งความกล่าวโทษ ยกเว้นคดีฆ่าคนตาย กล่าวคือ เฉพาะข้อหาฆาตกรรมและข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาเท่านั้น ที่สามารถถูกดำเนินคดีได้ ส่วนเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี จะไม่ถือว่ามีความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดที่ได้กระทำลง ดังนั้น ความรับผิดชอบทางอาญาในประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มที่บุคคลอายุ 10 ปี

สำหรับประเทศออสเตรเลีย มีแนวคิดเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยได้รับอิทธิพลมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์ ระยะเวลาแรกนำมาใช้เพื่อให้ระบบการตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ต่อมาได้นำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความรับผิดชอบให้แก่ผู้กระทำความผิดและการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วย เนื่องจากในประเทศออสเตรเลีย ใช้ระบบการตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police cautioning) ในคดีความผิดเล็กน้อย หรือความผิดลหุโทษ การตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนจะกระทำต่อเมื่อเด็กและเยาวชนนั้นขอให้ดำเนินการกับคดีของตน โดยศาล หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นไม่เหมาะสมแก่คดี เนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถจัดการได้ด้วยระบบการตักเตือน (Police cautioning) เด็กและเยาวชนนั้นไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด กระทำความผิดซ้ำหรือมีพฤติกรรมที่แสดงความดื้อรั้นก้าวร้าวเกินกว่าที่จะใช้มาตรการนี้ได้ คดีที่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ต้องเป็นคดีที่มีความรุนแรง และหากเป็นความผิดร้ายแรง (Indictable offenses) คดีความรุนแรงในครอบครัว คดีล่วงละเมิดทางเพศ หรือเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำจะต้องส่งไปยังศาล

เยาวชนไม่สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ซึ่งต่างกับประเทศนิวซีแลนด์ ตรงที่ประเทศนิวซีแลนด์จะไม่ใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง คดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำหรือเป็นผู้กระทำผิดคดีตติย ซึ่งจะต้องส่งไปยังศาลเยาวชน การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลียมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ใน South Australia เรียกว่า Family conferencing ส่วนที่ Queensland เรียกว่า Community accountability conferences แม้จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปการประชุมกลุ่มครอบครัวในออสเตรเลียผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวจะเชิญกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มาอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำผิด ผู้กระทำผิดที่รับสารภาพแล้วจะถูกเชิญให้เข้าร่วมประชุม รวมถึงบิดาและมารดา และครอบครัวของผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและรวมถึงผู้ที่ผู้เสียหายไว้วางใจจะเข้าร่วมในการประชุมด้วย โดยในการประชุมจะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างน้อย 1 คน ซึ่งขึ้นอยู่กับเขตอำนาจความรับผิดชอบของแต่ละคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีบทบาทในการประชุมที่แตกต่างกันออกไป ใน ACT ตำรวจเป็นผู้จัดให้มีการประชุมโดยจะเป็นทั้งผู้จัดประชุมและผู้ดำเนินการประชุม ส่วนใน South Australia ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (ซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ) จะเป็นผู้จัดและดำเนินการประชุม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเข้าร่วมในการประชุมด้วย ในฐานะตัวแทนของชุมชนและจะมีบทบาทในการตัดสินใจหรือกำหนดผลการประชุมด้วย การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลียมีการดำเนินการทั้งในระบบที่เป็นนโยบายท้องถิ่น (Local policy) และระบบที่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ในปี ค.ศ. 1993 South Australia ได้ออกกฎหมาย the Young Offenders Act 1993 เพื่อจัดโครงสร้างของระบบกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนขึ้นใหม่ ซึ่งได้มีการรวมเอาแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วยในฐานะที่เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในระบบการกักขังรองคดีสามชั้น ได้แก่ การตักเตือน การประชุมกลุ่มครอบครัว และการดำเนินคดีทางศาล ส่วนใน New South Wales การดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัว ถูกรองรับ โดยกฎหมาย the Young Offenders Act 1997 ซึ่งมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1998 กฎหมายฉบับนี้ได้สร้างระบบที่เป็นกระบวนการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาลสำหรับเด็กที่กระทำผิดโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว การตักเตือนอย่างเป็นทางการ (Caution) และการตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการด้วยวาจา (Warning) แทนการใช้กระบวนการทางศาล

เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 - 18 ปี ขึ้นไปจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ การดำเนินคดีอาญาจะนำมาใช้กับเด็กได้ต่อเมื่อไม่มีทางเลือกหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แก่คดีเด็กเท่านั้น

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ตามมาตรา 86 ที่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่

เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ แสดงให้เห็นได้ว่าการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวนี้ยังคงอนุญาตให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำสามารถเข้ามาสมัครพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ซึ่งอาจเกิดผลเสียอย่างมากต่อเด็กหรือเยาวชน โดยเด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำผิดนั้นจะไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังกล่าว แต่ก็ เป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปโดยจะต้องทำควบคู่ไป กับหลักการจำแนกลักษณะผู้กระทำความผิด เพื่อแยกคนที่สมควรแก้ไขฟื้นฟูมาดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ในสังคมปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการลงโทษเพื่อ การแก้แค้นทดแทนไปสู่การลงโทษเพื่อการอบรมแก้ไข แต่การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนก็ยังคง ปรากฏอยู่ในความคาดหวังของสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่รัฐยังต้องลงโทษเพื่อตอบสนองความรู้สึก ของประชาชนในกรณีที่มีอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันการลงโทษยังเป็นการทำให้ คนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในการถูกลงโทษ การลงโทษจึงมุ่งเพื่อข่มขู่ยับยั้งเช่นกัน นอกจากนี้การ ลงโทษโดยการควบคุมแบบปิด ผู้ศึกษายังถือเป็นการลงโทษเพื่อตัดออกจากสังคม ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษจึงยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ผสมผสานในการลงโทษอยู่ในปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความ ผิดไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก และขณะเดียวกันก็ป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งไม่ให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างด้วย นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีอีกด้วย หรืออาจกล่าว ได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมโดยลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ ซึ่งมุ่งเน้น ไปเพื่อประโยชน์ 3 ประการคือ

- (1) เพื่อป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวร หรือชั่วคราว
- (2) เพื่อข่มขู่ยับยั้ง ได้แก่ การลงโทษเพื่อให้มีผลป้องกันแก่ตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำความ ผิดเอง คือ ทำให้เด็กและเยาวชนที่ถูกลงโทษ มีความเกรงกลัว เช็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำผิดซ้ำขึ้นอีก และ การลงโทษเพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป (General Prevention or General Deterrence) คือ ทำให้ บุคคลทั่วไปเห็นว่า เมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ ทำให้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด
- (3) เพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด ได้แก่ การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุม แบบปิด การฝึกและเสริมสร้างอาชีพให้แก่เด็ก ซึ่งเด็กและเยาวชนบางรายหากถูกควบคุมแบบเปิดก็จะ กลับเข้าสู่สภาพแวดล้อมเดิม ไม่ได้เข้ารับการศึกษากลับไปคบหากับกลุ่มแก๊งเดิม เกิดปัญหาเด็ก และเยาวชนกระทำผิดซ้ำซากอีก

การลงโทษจะต้องมีปริมาณโทษมากพอที่จะบรรลุผลเป็นการป้องกันการกระทำผิดแต่ ต้องไม่มากเกินไปจนเกินไปในการที่จะบรรลุผลนั้น การลงโทษที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความ

แน่นอน เสมอภาค และรวดเร็ว เพื่อให้ผู้กระทำผิดและบุคคลอื่นได้เรียนรู้และเห็นผลเสียจากการกระทำผิดนั้น

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า

1. การนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมาเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ควรกรองเด็กที่มีพฤติกรรมที่เห็นว่าสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ตามแนวทางของประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มตั้งแต่ชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดจะใช้การตัดเตือนอย่างเป็นทางการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่จัดให้มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวสามารถทำความเข้าใจ ประสานงานกับสถานพินิจฯ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสม หรือความจำเป็นในการนำมาตรการว่ากล่าวตักเตือนมาใช้แก่เด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิด สภาพของความผิด และจำนวนการกระทำความผิดครั้งก่อน ๆ ที่ได้กระทำลง ซึ่งการตัดเตือนอาจเป็นการส่งมอบบรมขจัดเกล้าความผิดชอบชั่วดี ศีลธรรมคุณธรรม โดยจะต้องกระทำต่อหน้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือผู้เยาว์เสนอ ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจตั้งข้อหาได้หากเห็นว่า เด็กนั้นเกินเยียวยาว่าที่จะใช้มาตรการตัดเตือนและการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการของตำรวจ และในการนี้ตำรวจมีดุลพินิจเพื่อทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล โดยปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator) ได้โดยตรง ซึ่งสำหรับในประเทศไทยในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องประกอบไปด้วย ฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดฯ ฝ่ายผู้เสียหายฯ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติและพนักงานอัยการ และอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบร่วมประชุมด้วยก็ได้ และอาจมีการเพิ่มบุคคลที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือผู้มีความรู้ความสามารถโดยตรงในการ ต้องรับมือกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เช่น อาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นผู้จับ เป็นผู้พบเห็นพฤติกรรมการกระทำความผิดหรือเป็นผู้ที่ทำการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการเข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู สามารถเสนอแนะแนวความคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งแจ้งรายละเอียดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการกระทำความผิด ให้ข้อเสนอแนะ ท้วงติง แสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือเห็นด้วยกับแผนการแก้ไขฟื้นฟู หรืออาจเป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นผู้ทำหน้าที่ในการรับรายงานตัวเด็ก อบรมสั่งสอนให้คำแนะนำแก่เด็ก

และเยาวชนที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ เมื่อเด็กมารายงานตัวกับพนักงานคุมประพฤติแล้ว เด็กจะต้องมาพบกับผู้พิพากษาสมทบโดยตรง ซึ่งผู้พิพากษาสมทบแต่ละท่านจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ด้านบริหารจัดการ ด้านสังคมวิทยา ด้านกฎหมาย ด้านการให้คำปรึกษาอบรมในเรื่องของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว อาจจัดให้ผู้พิพากษาสมทบเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำปรึกษาแนะนำ ร่วมกลั่นกรองและร่วมกันค้นหาวิธีการในการจัดการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในชั้นก่อนฟ้อง นอกเหนือจากบุคคลที่ระบุไว้ในระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 เพื่อเป็นการถ่วงดุลแนวความคิดและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ดุลพินิจการกลั่นกรองคดีของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เพิ่มมากขึ้น

2. สร้างบรรทัดฐานของคำว่า “สำนึกในการกระทำความผิด” อาจให้มีการแสดงความสำนึกผิดโดยการสารภาพความผิด และอาจต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามระดับฐานความผิด เช่น หากเป็นข้อหาคดีขับรถประมาท อาจให้เด็กแสดงความสำนึกผิดโดยการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการของหน่วยงานของรัฐ เช่น มูลนิธิเมาไม่ขับ เป็นต้น เข้าร่วมรณรงค์ลดอุบัติเหตุ เข้าร่วมฟังการบรรยายต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการตระหนักในเรื่องการลดอุบัติเหตุอันเกิดจากความประมาท และเสริมสร้างความเข้มแข็งและการขยายตัวให้เกิดแก่เครือข่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเภทนี้เป็นราย ๆ ไป เป็นต้น

3. กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยอาจให้เพิ่มเติมในส่วนของการกลั่นกรองการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กฯ ตามมาตรา 86 นอกเหนือจากการต้องคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา อบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว อาจมีการกำหนดเพิ่มเติมให้ต้องคำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ พฤติกรรมความร้ายแรงของการกระทำความผิด จำนวนครั้งที่เด็กและเยาวชนได้กระทำความผิด หรือประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจการกลั่นกรองการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ซึ่งควรเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่ต้องกำหนดไว้เป็นบรรทัดฐานประกอบการพิจารณาใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับอัตราโทษตามมาตรา 86 ซึ่งได้บัญญัติอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม เห็นว่า การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับข้อหาที่มีอัตราโทษสูง เช่น ในคดีลักทรัพย์ คดียาเสพติด คดีอาวุธปืน คดีก่อการร้าย เหล่านี้ด้วยเป็นต้น คดีเหล่านี้ล้วนเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษสูง จะเห็นได้ว่า การนำมาบังคับใช้ย่อมเป็นการเปิดโอกาสและช่องทางทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ต้องถูกลงโทษ ผู้ศึกษาเห็นว่าอัตราโทษจากเดิมที่กำหนดให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ใน

กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยมีอัตราโทษจำคุก 5 ปี ให้ลดสัดส่วนอัตราโทษจำคุกลงมาเหลือเพียงโทษจำคุก 3 ปี เพื่อเป็นบรรทัดฐานว่าหากเป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในข้อหาเล็ก ๆ น้อย ๆ โทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ย่อมสามารถเข้าสู่มาตรการพิเศษฯ ดังกล่าวได้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะเป็นบรรทัดฐานที่ชัดเจน และไม่จำเป็นต้องใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ แต่อย่างใด

5. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาบังคับใช้กรณีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นครั้งที่สองขึ้นไป หรือเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดซ้ำซากหรือกระทำความผิดติดนิสัย ซึ่งอาจกำหนดขอบเขตอายุของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด อาจห้ามมิให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 แก่เด็กหรือเยาวชนอายุระหว่าง 15 - 18 ปี ที่กระทำความผิดเป็นครั้งที่สองขึ้นไป หรือเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดซ้ำซากหรือกระทำความผิดติดนิสัย ไม่ว่าจะเป็นในความผิดฐานเดียวกันหรือต่างฐานกับการกระทำความผิดครั้งแรก ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนในวัยนี้มีการกระทำความผิดเพิ่มจำนวนสูงขึ้น ร้ายแรง และอุกอาจมากขึ้น ในบางรายเป็นระดับผู้นำของกลุ่ม ดังนั้น จึงควรมีมาตรการและหลักเกณฑ์ที่สามารถกำหนดขอบเขตของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ให้เป็นบรรทัดฐานในการควบคุมจำนวนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเสี่ยงต่อการกระทำความผิดซ้ำ ให้ไม่กลับไปกระทำความผิดอีก และเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมที่เต็มไปด้วยอาชญากรรมและความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์

การกระทำความผิดของเด็กโดยส่วนมากจะเกิดจากสิ่งเร้าภายนอก และภายใต้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การที่นำเด็กเข้าสู่มาตรการพิเศษด้วยวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยใช้มาตรการต่าง ๆ แต่เด็กและเยาวชนยังคงกลับมากระทำความผิดอีกครั้ง ย่อมแสดงให้เห็นว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีแก่เด็กและเยาวชนได้ ถึงแม้มีเด็กส่วนหนึ่งสำนึกผิดในการกระทำและสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ แต่ความเป็นจริงภายในสังคมก็พบว่า มีเด็กอีกส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถกลับตัวได้และกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และมีความรุนแรงมากขึ้น ย่อมถือได้ว่า พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมเป็นภัยอันตรายต่อสังคม หากผลปรากฏแล้วว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถใช้ควบคุมพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำได้ กระบวนการยุติธรรมต้องเข้ามามีบทบาทในการกำหนดการลงโทษเด็กและเยาวชนเหล่านี้ทันที โดยไม่ควรตามกระแสนิยมทางด้านสิทธิการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของต่างประเทศมากเกินไปนัก ยกตัวอย่างหลักปฏิบัติของประเทศออสเตรเลียจะไม่ใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง คดีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำหรือเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย ซึ่งหากเป็นเด็ก

และเยาวชนที่อยู่ในหลักเกณฑ์เหล่านี้ จะต้องถูกส่งไปยังศาลเยาวชนฯ ทันที ซึ่งผู้ศึกษาเห็นด้วยกับหลักเกณฑ์นี้

ในการนี้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การหาแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นมาตรการที่ดีเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน แต่ควรต้องปฏิบัติให้เป็นกลางหรือที่เรียกกันว่า “เดินทางสายกลาง” ไม่มุ่งหมายคุ้มครองเฉพาะสิทธิเด็กและเยาวชนมากเกินไป ประเทศไทยควรยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กพร้อมกับหลักการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของสังคม รวมทั้งประโยชน์สาธารณะด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่าอย่างไรก็ดีแล้วแต่ หลักการควบคุมอาชญากรรม โดยใช้มาตรการลงโทษที่เด็ดขาดเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด ก็ยังคงเป็นหลักการที่สามารถตัดปัญหาอาชญากรรมออกจากสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ณรงค์ ใจหาร และคณะ. (2553). *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม*. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร :เดือนตุลา.
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2546). *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร : วิทิตพัฒน.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2526). *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร : แผนการพิมพ์เอกสาร.
- ประภาส อวยชัย. (2515-2516). *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ*. สังคมจิตวิทยา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. พระนคร : ธรรมศาสตร์.
- ประเทือง ธนิยผล. (2544). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). *อาชญาวิทยา : สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชา มหาคุณ. (2541). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.
- วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2547). *ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว*.
- สง่า ลีนะสมิต. (2523). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- เสริน ปุณณะหิตานนท์. (2527). *การกระทำผิดในสังคม : สังคมวิทยา อาชญาวิทยาและพฤติกรรมเบี่ยงเบน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2528). “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนการศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย”. *วารสารนิติศาสตร์*, 15(3), 53-54.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2541). “การปฏิรูประบบการลงโทษแนวทางสหวิทยาการโดยเน้นทางอาชญาวิทยา”. *วารสารบทันชาติ*, 17.
- วิชา มหาคุณ. (2539). “รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา”. *ศุลพาห*, 43(3), 150.

- วันชัย รุจนวงศ์. (2549). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย*. เอกสารสัมมนาทางวิชาการ, 2.
- เสาวธาร โพธิ์กลัด. (2554). “ผลกระทบของการควบคุมตนเองกับการกระทำผิดซ้ำในคดีชีวิตและร่างกายของเด็กและเยาวชนชายที่ถูกควบคุมตัวในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนชายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. *วารสารวิจัยทรัพยากรมนุษย์*, 6(1), 49.
- Larry K. Gaines, Michael Kaune and Roger Le Roy Miller. Ibid, p.63 อ้างใน สิทธิกร สักดิ์แสง และคณะ. (2556). “การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Laws) กับคอมมอนลอว์ (Common Laws)”. *รัฐสภาสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*, 61(8), 81-82.
- เกษรารักษ์ จินะแสน. (2542). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จริยชาติ มิตรสูงเนิน. (2548). *การคุ้มครองสิทธิของเด็กในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะการปล่อยชั่วคราวชั้นก่อนฟ้อง (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จิตรภรณ์ จิตรธร. (2551). *การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเชิงทฤษฎีการควบคุมตนเอง การควบคุมทางสังคม และการคบค้าสมาคมที่แตกต่างกัน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ดาริณ ดรณกานต์. (2553). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยพายัพ, เชียงใหม่.
- ชนกมล สูญทุกษ์. (2553). *การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

- สมบูรณ์ เตชะวงศ์. (2545). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง (สารนิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สทชน รัตน์ไพจิต. (2547). ความประสงค์ของการลงโทษ : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุมาลี วงษ์วิจิตร และคณะ. (2551). โครงการวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน(มาตรา 63) ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร. สำนักกิจการยุติธรรม.
- Kathleen Daly, Diversionary Conference in Australia : a reply to the optimists and skeptics อ้างใน อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). รายงานผลการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พระราชบัญญัติ

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

พ.ศ. 2553

หมวด 7

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

มาตรา 86 ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ส่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไปและให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว และให้มี การดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน ด้วย

มาตรา 87 ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามวรรคหนึ่ง อาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือกำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 88 ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้อำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ

มาตรา 89 ในระหว่างจัดทำและปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการงดการสอบปากคำหรือดำเนินคดีใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ก่อน

ทั้งนี้ มิให้นับระยะเวลาในการจัดทำและการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรวมเข้าในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 78

มาตรา 90 เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร

หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป

มาตรา 91 การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม โดยให้มีผู้เข้าร่วมประชุมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 87 ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามมาตรา 90 ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา 92 ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ศาลเห็นชอบฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบและให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรหรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป แต่ถ้าปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบ

หากศาลเห็นชอบด้วย ให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง โดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

มาตรา 93 ในกรณีที่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จ และต้องดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อไป ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้มาจากการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และมาตรา 91 มาใช้อ้างต่อศาล

มาตรา 94 ให้ผู้เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 หรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามมาตรา 90 และมาตรา 132 ได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ประมวลกฎหมายอาญา

ภาค 2

ความผิด

ลักษณะ 1

ความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

หมวด 3

ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

มาตรา 134 ผู้ใดหมิ่นประมาท คหฺหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายผู้แทนรัฐต่างประเทศซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 135 ผู้ใดกระทำการใด ๆ ต่อธงหรือเครื่องหมายอื่นใดอันมีความหมายถึงรัฐต่างประเทศซึ่งมีสัมพันธไมตรีเพื่อเหยียดหยามรัฐนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 2

ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

หมวด 1

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน

มาตรา 136 ผู้ใดคหฺหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 137 ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 138 ผู้ใดต่อสู้อ หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 139 ผู้ใดข่มขืนใจเจ้าพนักงาน ให้ปฏิบัติกรอันมิชอบด้วยหน้าที่ หรือให้ละเว้นการปฏิบัติการตามหน้าที่ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินแปดพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 140 ถ้าความผิดตามมาตรา 138 วรรคสอง หรือมาตรา 139 ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 141 ผู้ใดถอน ทำให้เสียหาย ทำลายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งตราหรือเครื่องหมายอันเจ้าพนักงานได้ประทับหรือหมายไว้ที่สิ่งใด ๆ ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ เพื่อเป็นหลักฐานในการยึด อาัยดหรือรักษาสิ่งนั้น ๆ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 142 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสียหรือทำให้สูญหาย หรือไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ๆ อันเจ้าพนักงานได้ยึด รักษาไว้ หรือสั่งให้ส่งเพื่อเป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ว่าเจ้าพนักงานจะรักษาทรัพย์สินหรือเอกสารนั้นไว้เอง หรือสั่งให้ผู้อื่นหรือผู้อื่นส่งหรือรักษาไว้ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 143 ผู้ใดเรียก รับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจหรือได้จงใจพนักงานสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัดหรือสมาชิกสภาเทศบาล โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมาย หรือโดยอิทธิพลของตน ให้กระทำการ หรือไม่กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 144 ผู้ใดให้ ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัดหรือสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อจงใจให้กระทำการไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 145 ผู้ใดแสดงตนเป็นเจ้าพนักงาน และกระทำการเป็นเจ้าพนักงาน โดยตนเองมิได้เป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจกระทำการนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เจ้าพนักงานผู้ใดได้รับคำสั่งมิให้ปฏิบัติการตามตำแหน่งหน้าที่ต่อไปแล้วยังฝ่าฝืนกระทำการใด ๆ ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้ในวรรคแรกคุกกัน

มาตรา 146 ผู้ใดไม่มีสิทธิที่จะสวมเครื่องแบบหรือประดับเครื่องหมายของเจ้าพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัดหรือสมาชิกสภาเทศบาล หรือไม่มีสิทธิใช้ยศ ตำแหน่ง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือสิ่งที่มีหมายถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ กระทำการเช่นนั้นเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนมีสิทธิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 3

ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม

หมวด 1

ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม

มาตรา 168 ผู้ใดขัดขืน คำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 169 ผู้ใดขัดขืนคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดให้สาบาน ให้ปฏิญาณ หรือให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 170 ผู้ใดขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำให้มาเบิกความหรือให้ส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 171 ผู้ใดขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 172 ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาแก่พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 173 ผู้ใดรู้ว่ามิได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แจ้งข้อความแก่พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาว่า ได้มีการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกพันบาท

มาตรา 174 ถ้าการแจ้งข้อความตามมาตรา 172 หรือมาตรา 173 เป็นการเพื่อจะแกล้งให้บุคคลใดต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพันบาท

ถ้าการแจ้งตามความในวรรคแรก เป็นการเพื่อจะแกล้งให้บุคคลใดต้องรับโทษหรือรับโทษหนักขึ้น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 175 ผู้ใดเอาความอันเป็นเท็จฟ้องผู้อื่นต่อศาลว่ากระทำความผิดอาญา หรือว่ากระทำความผิดอาญาแรงกว่าที่เป็นความจริงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 176 ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 175 แล้วลุแก่อภัยโทษต่อศาล และขอถอนฟ้องหรือแก้ฟ้องก่อนมีคำพิพากษา ให้ศาลลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้หรือศาลจะไม่ลงโทษเลยก็ได้

มาตรา 177 ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดีต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 178 ผู้ใดซึ่งเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน ให้แปลข้อความหรือความหมายใด แปลข้อความหรือความหมายนั้นให้ผิดไปในข้อสำคัญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 179 ผู้ใดทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เพื่อให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาเชื่อว่า ได้มีความผิดอาญาอย่างใดเกิดขึ้น หรือเชื่อว่าความผิดอาญาที่เกิดขึ้นร้ายแรงกว่าที่เป็นความจริงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 180 ผู้ใดนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดี ถ้าเป็นพยานหลักฐานในข้อสำคัญในคดีนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 184 ผู้ใดเพื่อจะช่วยเหลือผู้มีให้ต้องรับโทษ หรือให้รับโทษน้อยลงทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 185 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสียหรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดที่ได้ส่งไว้ต่อศาล หรือที่ศาลให้รักษาไว้ในในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 186 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสียหรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินที่ได้มีคำพิพากษาให้รับ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 187 ผู้ใดเพื่อจะมิให้การเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด หรือที่ตนรู้ว่าน่าจะถูกยึดหรืออายัดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 188 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งพินัยกรรมหรือเอกสารใดของผู้อื่น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 189 ผู้ใดช่วยผู้อื่นซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด อันมิใช่ความผิดลหุโทษ เพื่อไม่ให้ต้องโทษ โดยให้พยานแก่ผู้นั้น โดยซ่อนเร้นหรือโดยช่วยผู้นั้นด้วยประการใดเพื่อไม่ให้ถูกจับกุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 190 ผู้ใดหลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาลของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดดังกล่าวมาในวรรคแรกได้กระทำโดยแหกที่คุมขัง โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือ โดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามมาตรานี้ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิดผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ ในสองวรรคก่อนถึงหนึ่ง

มาตรา 191 ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ให้ผู้ที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา หลุดพ้นจากการคุมขังไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 192 ผู้ใดให้พยาน ซ่อนเร้นหรือช่วยด้วยประการใด ให้ผู้ที่หลบหนีจากการคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานสอบสวนหรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา เพื่อไม่ให้ถูกจับกุม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 193 ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวมาในมาตรา 184 มาตรา 189 หรือมาตรา 192 เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามีหรือภริยาของผู้กระทำ ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้

มาตรา 194 ผู้ใดต้องคำพิพากษาห้ามเข้าเขตกำหนดตามมาตรา 45 เข้าไปในเขตกำหนดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 195 ผู้ใดหลบหนีจากสถานพยาบาลซึ่งศาลสั่งให้คุมตัวไว้ตามความในมาตรา 49 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 196 ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลซึ่งได้สั่งไว้ในคำพิพากษามาตรา 50 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 197 ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชื้อว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายให้ประโยชน์ หรือรับว่าจะให้ประโยชน์ เพื่อกีดกันหรือขัดขวางการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงาน เนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 199 ผู้ใดลอบฝัง ซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพหรือส่วนของศพเพื่อปิดบังการเกิด การตาย หรือเหตุแห่งการตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 4

ความผิดเกี่ยวกับศาสนา

มาตรา 207 ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 208 ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณรนักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 5

ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

มาตรา 210 ผู้ใดสมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ และความผิดนั้นมีกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นช่องโจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 214 ผู้ใดประพฤติดนเป็นปกติธุระเป็นผู้จัดหาที่พัก ที่ซ่อนเร้นหรือที่ประชุมให้บุคคลซึ่งตนรู้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดนั้น เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตรสามี หรือภริยาของผู้กระทำ ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้

มาตรา 215 ผู้ใดมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้ายชูเชื้อว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดคนหนึ่งคนใดมีอาชญากรรม ผู้ที่กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 216 เมื่อเจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มีวุฒ เพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 6

ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน

มาตรา 226 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ แก่โรงเรือน อุโมงค์ที่จอดรถ หรือเรือสาธารณะ ท่อนทอดจอดเรือ สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร เครื่องกลสายไฟฟ้า หรือสิ่งทำไว้เพื่อป้องกันอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 227 ผู้ใดเป็นผู้มีวิชาชีพในการออกแบบ ควบคุม หรือทำการก่อสร้าง ซ่อมแซมหรือรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างใด ๆ ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ หรือวิธีการอันพึงกระทำการนั้น ๆ โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 228 ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ เพื่อให้เกิดอุทกภัยหรือเพื่อให้เกิดขัดข้องแก่การใช้น้ำซึ่งเป็นสาธารณูปโภค ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น หรือทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 229 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ทางสาธารณ ประคต น้ำทำนบ เขื่อน อันเป็นส่วนของทางสาธารณ หรือที่ขึ้นลงของอากาศยาน อยู่ในลักษณะอันน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่การจราจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 233 ผู้ใดใช้ยานพาหนะรับจ้างขนส่งคนโดยสารเมื่อยานพาหนะนั้นมีลักษณะหรือมีการบรรทุกจนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลในยานพาหนะนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 234 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ แก่สิ่งที่ใช้ในการผลิตในการส่งพลังงานไฟฟ้าหรือในการส่งน้ำ จนเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความสะดวก หรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 235 ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ ให้การสื่อสารสาธารณะทางไปรษณีย์ ทางโทรเลข ทางโทรศัพท์หรือทางวิทยุขัดข้องต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 236 ผู้ใดปลอมปนอาหาร ยาหรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นใดเพื่อบุคคลอื่นเสพยาหรือใช้ และการปลอมปนนั้นน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ หรือจำหน่าย หรือเสนอขายสิ่งเช่นนั้นเพื่อบุคคลเสพยาหรือใช้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 239 ถ้าการกระทำดังกล่าวในมาตรา 226 ถึงมาตรา 227 เป็นการกระทำโดยประมาท และใกล้จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตของบุคคลอื่นผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 7

ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง

มาตรา 256 ผู้ใดลบ ถอนหรือกระทำด้วยประการใด ๆ แก่แสตมป์รัฐบาลซึ่งระบุไว้ในมาตรา 254 และมีเครื่องหมายหรือการกระทำอย่างใดแสดงว่าใช้ไม่ได้แล้ว เพื่อให้ใช้ได้อีก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 257 ผู้ใดใช้ ขาย เสนอขาย แลกเปลี่ยน หรือเสนอแลกเปลี่ยนซึ่งแสตมป์อันเกิดจากการกระทำดังกล่าวในมาตรา 254 หรือมาตรา 256 ไม่ว่าการกระทำตามมาตรานั้น ๆ จะได้กระทำภายในหรือนอกราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 258 ผู้ใดทำปลอมขึ้นซึ่งตัวโดยสารซึ่งใช้ในการขนส่งสาธารณะหรือแปลงตัวโดยสารซึ่งใช้ในการขนส่งสาธารณะให้ผิดไปจากเดิม เพื่อให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีมูลค่าสูงกว่าจริง หรือลบ ถอน หรือกระทำด้วยประการใด ๆ แก่ตัวเช่นนั้น ซึ่งมีเครื่องหมายหรือการกระทำอย่างใด แสดงว่าใช้ไม่ได้แล้วเพื่อให้ใช้ได้อีก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 259 ถ้าการกระทำตามมาตรา 258 เป็นการกระทำเกี่ยวกับตัวที่จำหน่ายแก่ประชาชนเพื่อผ่านเข้าสถานที่ใด ๆ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 260 ผู้ใดใช้ ขาย เสนอขาย แลกเปลี่ยนหรือเสนอแลกเปลี่ยนซึ่งตัวอันเกิดจากการกระทำดังกล่าวในมาตรา 258 หรือมาตรา 259 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 261 ผู้ใดทำเครื่องมือหรือวัตถุสำหรับปลอมหรือแปลงสิ่งใด ๆ ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 254 มาตรา 258 หรือมาตรา 259 หรือมีเครื่องมือหรือวัตถุเช่นว่านั้น เพื่อใช้ในการปลอมหรือแปลง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 262 ถ้าการกระทำดังกล่าวในมาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 หรือมาตรา 261 เป็นการกระทำเกี่ยวกับแสตมป์รัฐบาลต่างประเทศ ผู้กระทำต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

หมวด 3

ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร

มาตรา 264 ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดเติมหรือตัดทอนข้อความหรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริงหรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสารต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดรอกข้อความลงในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้นั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้นไปใช้ในกิจการที่อาจเกิดเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชน ให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

มาตรา 265 ผู้ใดปลอมเอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 267 ผู้ใดแจ้งให้เจ้าพนักงาน ผู้กระทำการตามหน้าที่ จดข้อความอันเป็นเท็จลงในเอกสารมหาชนหรือเอกสารราชการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 268 ผู้ใดใช้หรืออ้างเอกสารอันเกิดจากการทำความผิดตามมาตรา 264 มาตรา 265 มาตรา 266 หรือมาตรา 267 ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นผู้ปลอมเอกสารนั้น หรือเป็นผู้แจ้งให้เจ้าพนักงาน
จดข้อความนั้นเอง ให้ลงโทษตามมาตราี้แต่กระทางเดียว

มาตรา 269 ผู้ใดในการประกอบการงานในวิชาแพทย์ กฎหมาย บัญชีหรือวิชาชีพอื่นใด ทำคำรับรอง
เป็นเอกสารอันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนต้องระวางโทษ
จำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดโดยทุจริต ใช้หรืออ้างคำรับรองอันเกิดจากการกระทำความผิดตามวรรคแรก ต้อง
ระวางโทษเช่นเดียวกัน

หมวด 4

ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์

มาตรา 269/1 ผู้ใดทำบัตรอิเล็กทรอนิกส์ปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เดิมหรือตัด
ทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดๆ ในบัตรอิเล็กทรอนิกส์ที่แท้จริงโดยประการที่น่าจะเกิด
ความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำให้ผู้อื่นหนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นบัตร
อิเล็กทรอนิกส์ที่แท้จริงหรือเพื่อใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมบัตร
อิเล็กทรอนิกส์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสน
บาท

มาตรา 269/2 ผู้ใดทำเครื่องมือหรือวัตถุสำหรับปลอมหรือแปลง หรือสำหรับให้ได้ข้อมูลในการ
ปลอมหรือแปลงสิ่งใดๆ ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 269/1 หรือมีเครื่องมือหรือวัตถุเช่นว่านั้น เพื่อใช้หรือ
ให้ได้ข้อมูลในการปลอมหรือแปลง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สอง
หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

มาตรา 269/5 ผู้ใดใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น โดยมิชอบ ในประการที่น่าจะก่อให้เกิดความ
เสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 269/6 ผู้ใดมิไว้เพื่อนำออกใช้ซึ่งบัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบตามมาตรา 269/5 ใน
ประการที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี
หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 8

ความผิดเกี่ยวกับการค้า

มาตรา 270 ผู้ใดใช้หรือมิไว้เพื่อใช้ซึ่งเครื่องชั่ง เครื่องตวง หรือเครื่องวัด ที่ผิดอัตราเพื่อเอาเปรียบในการค้า หรือมีเครื่องเช่นนั้นไว้เพื่อขาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 271 ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใด ๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพ หรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 272 ผู้ใด

(1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใด ๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อแจ้งความ รายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น

(2) เลียนป้าย หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันจนประชาชนน่าจะหลงเชื่อว่าเป็นสถานที่การค้าของตน เป็นสถานที่การค้าของผู้อื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง

(3) ไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความเท็จ เพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้า สินค้า อุตสาหกรรม หรือพาณิชย์การของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์แก่การค้าของตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา 273 ผู้ใดปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 274 ผู้ใดเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 275 ผู้ใดนำเข้าไปในราชอาณาจักร จำหน่ายหรือเสนอจำหน่ายซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อรูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใด ๆ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 272 (1) หรือสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นตามความในมาตรา 273 หรือมาตรา 274 ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

ลักษณะ 9

ความผิดเกี่ยวกับเพศ

มาตรา 287 ผู้ใด

- (1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้า เพื่อการจ่ายแจกหรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำผลิต มีไว้ นำเข้า หรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไป หรือทำให้แพร่หลายโดยประการใด ๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่ายภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพหรือสิ่งอื่นใดอันลามก
- (2) ประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าเกี่ยวข้องในการค้าเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้ว จ่ายแจกหรือแสดงอวดแก่ประชาชน หรือให้เช่าวัตถุหรือสิ่งของเช่นนั้น
- (3) เพื่อจะช่วยการทำให้แพร่หลาย หรือการค้าวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้ว โฆษณาหรือโฆษณาโดยประการใด ๆ ว่ามีบุคคลกระทำการอันเป็นความผิดตามมาตรา นี้ หรือโฆษณาหรือโฆษณาว่าวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้วจะหาได้จากบุคคลใด หรือโดยวิธีใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 10

ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวด 1

ความผิดต่อชีวิต

มาตรา 293 ผู้ใดช่วยหรือยุยงเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพ หรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับับการกระทำของตนได้ ให้ฆ่าตนเอง ถ้าการฆ่าตนเองนั้น ได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 294 ผู้ใดเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ว่าจะเป็นผู้เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่ถึงแก่ความตายโดยการกระทำในการชุลมุนต่อสู้นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ที่เข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้นั้นแสดงได้ว่า ได้กระทำไปเพื่อห้ามการชุลมุนต่อสู้นั้น หรือเพื่อป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

หมวด 2

ความผิดต่อร่างกาย

มาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 296 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 299 ผู้ใดเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ระหว่างบุคคลแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่รับอันตรายสาหัสโดยการกระทำการในการชุมนุมต่อสู้นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ที่เข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้นั้นแสดงได้ว่า ได้กระทำไปเพื่อห้ามการชุมนุมต่อสู้นั้น หรือเพื่อป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวด 3

ความผิดฐานทำให้แท้งลูก

มาตรา 301 หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 302 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวด 4

ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยหรือคนชรา

มาตรา 306 ผู้ใดทอดทิ้งเด็กอายุยังไม่เกินเก้าปีไว้ ณ ที่ใดเพื่อให้เด็กนั้นพ้นไปเสียจากตน โดยประการที่ทำให้เด็กนั้นปราศจากผู้ดูแลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 307 ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้ เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการ หรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะ 11

ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

หมวด 1

ความผิดต่อเสรีภาพ

มาตรา 309 ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้ถูกข่มขืนใจทำตนทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสารสิทธิอย่างใดผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 310 ทวิ ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย และให้ผู้อื่นนั้นกระทำการใดให้แก่ผู้กระทำหรือบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 311 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขังหรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวด 2

ความผิดฐานเปิดเผยความลับ

มาตรา 322 ผู้ใดเปิดเผยหรือเอาจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารใด ๆ ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไป เพื่อล่วงรู้ข้อความที่ดี เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารเช่นว่านั้นออกเปิดเผยที่ดี ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 323 ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เกษัตริกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชีหรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผยความลับของผู้อื่น อันตนได้ล่วงรู้ หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นผู้ใด ต้องระวางโทษ เช่นเดียวกัน

มาตรา 324 ผู้ใดโดยเหตุที่ตนมีตำแหน่งหน้าที่ วิชาชีพ หรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ ล่วงรู้หรือได้มา ซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการค้า หรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์ เปิดเผยหรือใช้ ความลับนั้น เพื่อประโยชน์ตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน หนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 325 ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้

หมวด 3

ความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรกระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา 329 ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

- (1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม
- (2) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่
- (3) ดิชม ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ หรือ
- (4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 330 ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

มาตรา 331 คู่ความ หรือทนายความของคู่ความ ซึ่งแสดงความคิดเห็นหรือข้อความในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเพื่อประโยชน์แก่คดีของตน ไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 332 ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดศาลอาจสั่ง

- (1) ให้ยึด และทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท
- (2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา

มาตรา 333 ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้

ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย

ลักษณะ 12

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

หมวด 1

ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์

มาตรา 334 ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพันบาท

มาตรา 335 ผู้ใดลักทรัพย์

- (1) ในเวลากลางคืน
- (2) ในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย หรือในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุ เหตุทุกภัยแก่รถไฟ หรือยานพาหนะอื่นที่ประชาชนโดยสาร หรือภัยพิบัติอื่นทำนองเดียวกันหรืออาศัยโอกาสที่มีเหตุเช่นนั้นหรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัวภัยอันตรายใด ๆ
- (3) โดยทำอันตรายถึงชีวิตกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์ หรือผ่านสิ่งเช่นว่านั้นเข้าไปด้วยประการใด ๆ
- (4) โดยเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้เจตนาให้เป็นทางคนเข้าหรือเข้าทางช่องทางซึ่งผู้เป็นใจเปิดไว้ให้
- (5) โดยแปลงตัวหรือปลอมตัวเป็นผู้อื่น มอมหน้าหรือทำด้วยประการอื่นเพื่อไม่ให้เห็นหรือจำหน้าได้
- (6) โดยลงว่าเป็นเจ้าพนักงาน

- (7) โดยมีอาวุธหรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป
- (8) ในเคหสถาน สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะที่ตนได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น ๆ
- (9) ในสถานที่บูชาสาธารณสถาน ไฟ ท่าอากาศยาน ที่จอดรถหรือเรือสาธารณะ สาธารณสถาน สำหรับขนถ่ายสินค้า หรือในยานพาหนะสาธารณะ
- (10) ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์
- (11) ที่เป็นของนายจ้างหรือที่อยู่ในครอบครองของนายจ้าง
- (12) ที่เป็นของผู้มีอาชีพกสิกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์สัตว์หรือเครื่องมืออันมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรมหรือได้มาจากการกสิกรรมนั้น
- ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท
- มาตรา 336** ผู้ใดลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า ผู้นั้นกระทำความผิดฐานวิงวาททรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

หมวด 3

ความผิดฐานฉ้อโกง

มาตรา 341 ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งและโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 342 ถ้าในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ผู้กระทำ

- (1) แสดงตนเป็นคนอื่น หรือ
- (2) อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง

ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 343 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 344 ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ประกอบการงานอย่างใด ๆ ให้แก่ตนหรือให้แก่บุคคลที่สาม โดยจะไม่ใช่ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยจะ

ใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น ต่ำกว่าที่ตกลงกัน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 345 ผู้ใดสั่งซื้อและบริโภคนอาหารหรือเครื่องดื่มหรือเข้าอยู่ในโรงแรม โดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่มหรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 346 ผู้ใดเพื่อเอาทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ชักจูงผู้หนึ่งผู้ใดให้จำหน่ายโดยเสียเปรียบซึ่งทรัพย์สิน โดยอาศัยเหตุที่ผู้ถูกชักจูงมีจิตอ่อนแอ หรือเป็นเด็กเบาปัญญา และไม่สามารถเข้าใจตามควรซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน จนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 347 ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 348 ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอันยอมความได้

หมวด 4

ความฐานโกงเจ้าหนี้

มาตรา 349 ผู้ใดเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินตนจำนำไว้แก่ผู้อื่น ถ้าได้กระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 350 ผู้ใดเพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ย้ายไปเสีย ซ่อนเร้น หรือโอนไปให้แก่ผู้อื่นซึ่งทรัพย์สินใดก็ดี แกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริงก็ดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 351 ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้

หมวด 5

ความผิดฐานยักยอก

มาตรา 352 ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าทรัพย์สินนั้นได้ตกมาอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิดเพราะผู้อื่นส่งมอบให้ โดยสำคัญผิดไปด้วยประการใด หรือเป็นทรัพย์สินหายซึ่งผู้กระทำความผิดเก็บได้ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษแต่เพียงกึ่งหนึ่ง

มาตรา 353 ผู้ใดได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใด ๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 354 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 352 หรือมาตรา 353 ได้กระทำในฐานที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรือในฐานะเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจ อันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 355 ผู้ใดเก็บได้ซึ่งสังหาริมทรัพย์อันมีค่า อันซ่อนหรือฝังไว้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 356 ความผิดในหมวดนี้เป็นการผิดอันยอมความได้

หมวด 6

ความผิดฐานรับของโจร

มาตรา 357 ผู้ใดช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื่อรับจำหน่ายหรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งทรัพย์สินอันได้มาโดยการกระทำความผิดถ้าความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ล้อ โกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานรับของโจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดฐานรับของโจรนั้น ได้กระทำเพื่อค้ำกำไรหรือได้กระทำต่อทรัพย์สินอันได้มาโดยการลักทรัพย์ตามมาตรา 335 (10) ซึ่งทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงสองหมื่นบาท

หมวด 8

ความผิดฐานบุกรุก

มาตรา 362 ผู้ใดเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครอง

อสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุขต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 363 ผู้ใดเพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ยักย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

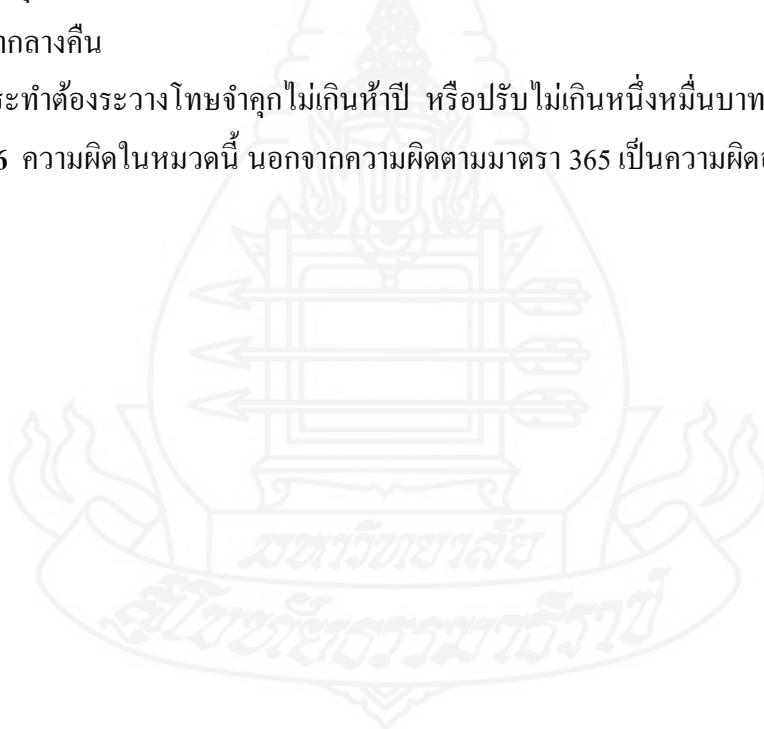
มาตรา 364 ผู้ใดโดยไม่มีเหตุอันสมควรเข้าไป หรือซ่อนตัวอยู่ในเคหสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์ หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่นหรือไม่ยอมออกไปจากสถานที่เช่นนั้น เมื่อผู้มีสิทธิที่จะห้ามมิให้เข้าไปได้ไล่ให้ออก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 365 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 362 มาตรา 363 หรือมาตรา 364 ได้กระทำ

- (1) โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย
- (2) โดยมีอาวุธหรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกัน ตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือ
- (3) ในเวลากลางคืน

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 366 ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 365 เป็นความผิดอันยอมความได้

ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
พ.ศ. 2554

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 87 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการ เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 41 มาตรา 43 มาตรา 45 และมาตรา 52 ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อธิบดีกรม พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“สถานพินิจ” หมายความว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจ

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้อำนวยการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็น ผู้ประสานการประชุมกลุ่มเพื่อทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ข้อ 4 การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเป็นคดีที่อยู่ในหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ให้นำ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86

ข้อ 5 เมื่อคดีเข้าหลักเกณฑ์ ตามข้อ 4 ให้พนักงานคุมประพฤติเสนอผู้อำนวยการเห็น สมควรนำคดีเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญาในชั้นสถานพินิจ เพื่อมีคำสั่งให้บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็น ผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

การจัดประชุมให้จัดในวัน เวลา และสถานที่ ที่เหมาะสม และเป็นการสะดวกต่อทุกฝ่ายให้ มากที่สุด

ให้พนักงานคุมประพฤติแจ้งพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทราบว่าคดีอยู่ในระหว่างจัดทำ และปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

กรณีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบความสำเร็จ ให้ผู้ประสานการประชุมรายงานผู้อำนวยการสถานพินิจทราบเพื่อให้พนักงานคุมประพฤติแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

ข้อ 6 ให้ผู้ประสานการประชุมเชิญผู้เข้าร่วมประชุม ดังต่อไปนี้

(1) ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ

(2) ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหายในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

(3) นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์

(4) พนักงานคุมประพฤติ

(5) พนักงานอัยการ

หากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ด้วยก็ได้

ข้อ 7 การประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และการกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในแผนต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ทั้งนี้แผนดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

1) ว่ากล่าวตักเตือน

2) กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือ องค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ

3) ชดใช้เยียวยาความเสียหาย

4) ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือ

5) กำหนดมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

ข้อ 8 ให้ผู้ประสานการประชุมบันทึกแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำขึ้น แล้วอ่านให้ที่ประชุมฟังอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ที่ประชุมยืนยันความถูกต้องของแผนดังกล่าว โดยจัดทำเป็นสองฉบับ มีข้อความตรงกัน ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

การทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องจัดทำให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

ภายหลังจากที่พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ

ข้อ 9 ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ปฏิบัติตามแผนให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน ให้ผู้อำนวยการรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น ให้ผู้อำนวยการรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ

ข้อ 10 การทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องจัดทำให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

ข้อ 11 ให้ผู้เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ประกาศ ณ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2554

ธวัชชัย ไทยเขียว

อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวพรมณฑนา โพธิ์แก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	22 กรกฎาคม 2522
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2558
สถานที่ทำงาน	สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมปฏิบัติงาน

